...ქართველი ენა ლიტერატურ ყველაზე ენერგიულ
ენათაგან, იგი ნაზიანი ენაა, მიმზიდველი ენაა,
აქვე, საოცრად ლიტერატურული იყო მიმზიდველი
მოსაუბრეები ერთი ქალისგან, მეორეს, სიტყვა
ყოყანაზე ერთან და საუბრობდა ისინი ერთ
ადგილზე სულიერი ზეიმისა. იგი იყო
ამავე დროს ძალიან ლაზათიანი, ასევე. საოცრად ესთეტიკური — ლაზათიანი
წარმტაცი...

ზვიად გამსახურდია

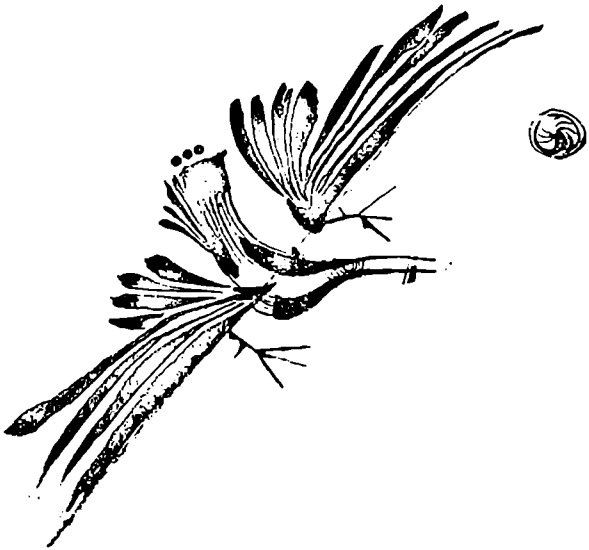

საქართველოს სულიერი მისია

გამომცემლობა „განათლება“
თბილისი — 1990

83.3 (Гр 7)
ბ 197

რედაქტორი ვახტანგ ბახტაძე
მხატვარი ვახტანგ რურუა

5002000000 — 096
S———————— შეკვ. — 90
M—602(08)—90
ISBN 5—505—01424—0

© ზეიად გამსახურდია, 1990.

წინამდებარე კრებულში დაბეჭდილია სამი ლექციის ტექსტი და ერთი წერილი. მათ ავტორს, ბატონ ზვიად გამსახურდიას წარდგენა არ ესაჭიროება: მას კარგად იცნობენ საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთაც, როგორც ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის თავკაცს, მეცნიერს, მწერალს, კულტურტრეგერს.

ლექციები შეეხება ღვთისმეტყველების, მითოლოგიის, ეთნოლოგიის, ჰერმენევტიკის, რელიგიის ისტორიის სფეროებს. კელევის, აზროვნების სტილი შესაძლოა ერთი შეხედვით უჩვეულოდაც კი მოეჩვენოს მკითხველს, მაგრამ თამამად უნდა ითქვას: ეს ნაშრომები ახალ ეტაპს წარმოადგენენ ქართულ მეცნიერებაში. მათი უდიდესი მნიშვნელობა იმაშიც მდგომარეობს, რომ ეროვნული აღორძინების ჟამს, როგორც არასდროს, ისე გვესაჭიროება წარმოჩენა თავისუფლების ჭეშმარიტი არსისა, სწორად მიმართული ძიება ქრისტიანობის ახლებური გააზრების, გაცოცხლებისაკენ.

პირველი ლექცია წაკითხულ იქნა სულ ახლახან. აი, რას წერს ამის შესახებ ერთი ჩვენი თანამედროვე: „იდრიარტის“ ფესტივალის კულმინაციას წარმოადგენდა 1990 წელს თბილისის ფილარმონიის დიდ საკონცერტო დარბაზში ბ-ნ ზვიად გამსახურდიას მიერ წაკითხული ვრცელი მოხსენება: „საქართველოს სულიერი მისსია“ მოხსენებამ იმდენად დიდი ინტერესი გამოიწვია, რომ უცხოელი სტუმრები (გერმანიიდან, შვეიცარიიდან, ინგლისიდან, აშშ-დან და სხვა ქვეყნებიდან) მეორე დღეს საგანგებოდ შეხვდნენ მომხსენებელს, რათა დეტალურად შეხებოდნენ ქართული ცხოვრების ქრონიკის დიდ მოვლენებს, მათ სპირიტუალურ არსს, კაცობრიობის განვითარების ისტორიაში თავისებური ზეგავლენა რომ მოახდინა, როგორც წარმართულ, ასევე ქრისტიანულ სამყაროზედაც. „იდრიარტის“ ფესტივალზე წაკითხულმა ამ მოხსენებამ მთლიანად შეცვალა დღევანდელი ჩვენი სულიერი განწყობილება და თავისუფლებისაკენ მიმავალ გზაზე; განახლებული ქრისტიანული იმპულსი შემოიტანა“.

მეორე ლექციას, „ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულისა ენისაჲ, წაკითხულს შარშან თბილისის იავნე ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტში, გთავაზობთ სამეცნიერო ნაშრომის სახით — უფრო ადრე იგი დაიბეჭდა ჟურნალ „ცისკარში“ (1987 წლის № 3).

მესამე ლექცია „გელათის აკადემიის სულიერი იდეალები“ ბ-ნმა ზვიად გამსახურდიამ წაიკითხა წლეულს ქ. ქუთაისში ლადო მესხიშვილის სახელობის დრამატულ თეატრში. წაკითხულმა ლექციამ, ქუთათურთა თქმით, „ჩვენი საუკუნის დასაწყისში მიმქრალი, ჭეშმარიტად განათლებული ქუთაისი გაგვახსენა და რამდენიმე საათით იქ გვამყოფა“. წერილი „კონსტანტინე გამსახურდია და ქრისტიანობა“, რომლის წაკითხვის უფლებაც არ მისცეს ავტორს კონსტანტინე გამსახურდიას იუბილეს დღეებში 1983 წ. წაკითხულ იქნა ვიწრო წრეში და ამჟამად იბეჭდება პირველად, შემოკლებით.

კრებულში შესული სამი ლექცია და წერილი წარმოადგენს ერთ მთლიანობას. ისინი ასახავენ ქართული სულის თვითშემეცნების ეტაპებს და განსაზღვრავენ ქართული ეთნოსის როლსა და მნიშვნელობას ცივილიზაციის უნივერსალური პრინციპების დადგენის პროცესში.

ვახტანგ მახტაძე

მარიამობისთვე. 1990 წ.

დედაქალაქი

დიდ მადლობას მოვახსენებთ ბატონ გიორგი კაკაბაძეს ლექციების მაგნიტოფირიდან დეშიფრირებისათვის.

საქართველოს სულიერი მისია

ლექცია წაკითხული „იდრიარტის“ ფესტივალზე თბილისში. ფილარმონია. 2 მაისი, 1990 წელი

ძვირფასო მეგობრებო! ერთი ლექციის ფარგლებში ყოვლად შეუძლებელია ესოდენ რთული თემის ჩატევა და ამიტომ ამ ლექციას ექნება უფრო მიმოხილვითი ხასიათი, უფრო ზოგადად მოგახსენებთ ყოველივე იმას, რაზეც გვიფიქრია, გვიმუშავია მე და ჩემს მეგობრებს წლების მანძილზე, აგრეთვე ცალკეული გამოკვლევების შედეგებს როგორც აქ, საქართველოში, ასევე დასავლეთში.

ლექციის გეგმა ასეთი იქნება: თავდაპირველად ვისაუბრებთ ქართველთა ეთნოგენეზისზე. მე ვიცი, რომ დასავლელი სტუმრები განსაკუთრებით დაინტერესებული არიან ამით და გავაშუქებთ უფრო ისეთ მომენტებს, რომლებიც შეიძლება მათთვის არ იყოს ცნობილი და რომლებიც ნაკლებად შუქდება დასავლეთის დღევანდელ მეცნიერებაში. და, გარდა ამისა, უნდა მოგახსენოთ, რომ საბჭოთა იდეოლოგიური დიქტატურის მრავალწლიანი ბატონობის პერიოდში მრავალი რამ ქართული კულტურის ისტორიაში იყო მიჩქმალული, დამახინჯებული და ტაბუირებული. ერთგვარი მეცნიერული ტაბუ იყო ამ საკითხებზე დადებული, რაც, სამწუხაროდ, დღემდე გრძელდება. ვინაიდან არც ისე ადვილია იმ ავადსახსენებელი ეპოქის ჰიპნოზის შედეგების მოცილება თავიდან. მრავალი საკითხი გაყალბებულია და საბჭოთა იმპერიული მეცნიერების მიერ უზურპირებული, თავისი ინტერესებისადმი დაქვემდებარებული. ყოველივე ამის გავლენის ქვეშ, სამწუხაროდ, მოქცეულნი არიან ქართველი მეცნიერებიც. მე არ მინდა მათი კონკრეტულად დასახელება, ისინი ჯერ ვერ ბედავენ კვლევა განავითარონ იმ მიმართულებით, რაც ნათელს მოჰფენდა ამ საკითხებს. ამას ყველაფერს ძალიან დიდი და შორს მიმავალი მიზნები ჰქონდა. ამასთან დაკავშირებით დიდი კამპანია იყო გაჩაღებული ქართველი მეცნიერების ივანე ჯავახიშვილისა და ნიკო მარრის წინააღმდეგ. აგრეთვე მიჩქმალულია დასავლეთის ისეთი დიდი მეც-

ნიერების გამოკვლევები იბერთა ეთნოგენეზისის სფეროში, როგორიც არის ვილჰელმ ჰუმბოლდტი და სხვანი. ეს იმის გამო ხდებოდა, მეგობრებო, რომ სურდათ ქართველი ერისთვის შთაენერგათ არასრულფასოვნების კომპლექსი. საბჭოთა მეცნიერებამ, კერძოდ მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსებმა, შექმნეს თეორია იმის შესახებ (არსებობს სტალინის თეორია ამასთან დაკავშირებით), რომ თურმე ქართველი ერი, როგორც ასეთი, შეიქმნა და ჩამოყალიბდა ერად მეცხრამეტე საუკუნეში, რომ მანამდე იგი თურმე არც ერი ყოფილა და არც არსებობდა. მეცხრამეტე საუკუნეში შემოვიდა ჩვენში კაპიტალიზმი და ვითომდაც ამან განაპირობა ქართველი ერის ერად ქცევა. ეს არის მარქსისტული თეორია, რომელიც დღემდე ბატონობს და რომელიც ზოგიერთ ჩვენს მეცნიერს დღემდე ვერ მოუცილებია თავიდან და კვლავ ამ მიმართულებით აგრძელებს მუშაობას. ეს ყველაფერი ისახავდა შორს მიმავალ მიზნებს.

სინამდვილეში როგორია ვითარება ქართველთა ეთნოგენეზისთან დაკავშირებით? მეოცე საუკუნეში ჩვენი მეცნიერების დიდი კორიფეების აკადემიკოს ივანე ჯავახიშვილისა და ნიკო მარრის მიერ გამოკვლეულ იქნა გენეტიური ძირები ქართული მოდგმისა, ქართველი ერისა და გამოტანილ იქნა შესაბამისი დასკვნები, რასაც სასტიკად ეწინააღმდეგებოდა ორთოდოქსული საბჭოთა მეცნიერება. ამავე დროს, როგორც მოგახსენეთ, მიჩქმალული იყო დიდი გერმანელი მეცნიერის ვილჰელმ ჰუმბოლდტის გამოკვლევები. რაში მდგომარეობს ამ გამოკვლევათა არსი და რად იყო ეს ყოველივე მიჩქმალული, ტაბუირებული დღემდე და რად არ ვითარდება თანამედროვე ეთნოლოგიური, ენათმეცნიერული კვლევა ამ მიმართულებით?

საქმე ის გახლავთ, რომ ვილჰელმ ჰუმბოლდტი მისმა გამოკვლევებმა ბასკური ენის სფეროში და პირინეის ნახევარკუნძულის უძველესი მოსახლეობის ვინაობის კვლევის სფეროში მიიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ სამხრეთ ევროპის: პირინეების, იტალიის, ხმელთაშუა ზღვის კუნძულების პირველადი ავტოქთონური მოსახლეობა იყო იბერიული მოსახლეობა. ამ მოსახლეობას უწოდებენ პროტოიბერებს, მათგან მომდინარეობს გვიანდელი ევროპული მოსახლეობა. მეცნიერებაში მიღებულია აგრეთვე ტერმინი — ხმელთაშუა ზღვის რასსა, მედიტერანული რასსა, ანუ მედიტერანული მოდგმა. იმ მოდგმის აღსანიშნავად, რომელიც იდენტურია ტერმინისა კავკასიური რასსა, არის აგრეთვე ტერმინები: პალეოკავკასიური რასსა, ანუ უძველესი

კავკასიური რასსა, უძველესი მედიტერანული რასსა, რაც ურთიერთის იდენტურია. საუბარია იმ მოსახლეობაზე, იმ მოდგმაზე, რომელიც სახლობდა პირინეების ნახევარკუნძულიდან ხმელთაშუა ზღვის აუზში, ეგეოსის აუზში, ბალკანებზე, თანამედროვე საბერძნეთში, კავკასიაში და ინდოეთის თანამედროვე ტერიტორიაზე, აგრეთვე, მცირე აზიაში და პალესტინაში. ეს არის გავრცელების არეალი იმ პროტოიბერიული მოდგმისა, რომელსაც ვილჰელმ ჰუმბოლდტის გამოკვლევების მიხედვით ჰქონდა მრავალი განშტოება. ენა ამ მოდგმისა, ამ რასსისა იყო ერთი ძირითადი, რომელსაც ჰქონდა მრავალი დიალექტური განშტოება და თუ ეს ენაკავები ღებულობდნენ ცალკე ენების ხასიათს, ისინი იყვნენ მონათესავენი და ვითარდებოდნენ როგორც ურთიერთმონათესავე ენები. ამიტომ დამკვიდრდა ტერმინი პროტოიბერიული, რომელთანაც არის დაკავშირებული უძველესი მოსახლეობა, როგორც მოგახსენეთ, პირინეებისა, იტალიისა, კერძოდ, ბასკური, ლუზიტანური, ტურდეტანული, ეტრუსკული, პელაზგური და სხვა, რასაც ნიკო მარრის შტუდიებით დაემატა მცირე აზიაში, მესოპოტამიაში უძველესი იბერული ტომების — სუმერების ენის გამოკვლევა და, აგრეთვე, დიდი ქართველი მეცნიერის მიხეილ წერეთლის გამოკვლეული გენეტიური ნათესაობა სუმერულსა და თანამედროვე ქართულს შორის.

ნიკო მარრის და, სხვათა შორის, სომეხი მეცნიერების ობიექტური წარმომადგენლების გამოკვლევითაც (მაგალითად, ღაფანციანის გამოკვლევით) მცირე აზიის მოსახლეობის დიდი ნაწილი მიეკუთვნებოდა ამ მოდგმას და მესხები, ანუ მოსხები, კაპადოკიელები, კოლხები, ტაოხები და სხვანი არიან ამ მოდგმის წარმომადგენლები. როგორც ხედავთ, ეს არის სხვადასხვა განშტოებები ერთი და იმავე მოდგმისა, რომელსაც მეცნიერებაში ქართველური ან პროტოიბერიული მოდგმა ეწოდება, ხოლო საკუთრივ საქართველო, საკუთრივ ქართველი ერი, ლოკალიზებული კავკასიის მასშტაბით, დაკავშირებულია იბერიულ-კავკასიურ განშტოებასთან. იბერიულს აქვს მრავალი განშტოება და დღესდღეობით შემორჩენილია პირინეულ-იბერიული, ანუ ბასკური და კავკასიურ-იბერიული, ანუ ქართული და მისი მონათესავე ტომები ჩრდილოეთ კავკასიაში. დანარჩენი კი ამჟამად უკვე ასიმილირებულია ინდოევროპული კაცობრიობის მიერ, რომელიც, როგორც ჩანს, არის გვიან მოსული ევროპის კონტინენტზე. კერძოდ მეორე ათასწლეულის შემდეგ, ხოლო პროტოიბერიული კა-

ცობრიობის, ანუ პალეომედიტერანული, პალეოკავკასიური კაცობრიობის მოღვაწეობის, მისი ზეობის ხანად მიჩნეულია ეპოქა უძველესი დროიდან მესამე ათასწლეულამდე. მესამე ათასწლეულში იწყება დაკნინება ამ რასისა, მისი რიცხობრივი შემცირება, მისი ასიმილირება მოსული ინდოევროპელების მიერ. ამ დროიდან და უფრო გვიან წამოიწევს წინ ხეთური და ძველბერძნული, ელინური სამყაროები. მაგრამ აქ ხდება კულტურათა სინთეზირება: პალეომედიტერანულ, ანუ პროტოიბერიულ მოდგმასთან დაკავშირებულია პირველადი კულტურები მინოსისა, ეგეოსური კულტურები, კოლხური (ძველკოლხური), რომელიც უაღრესად მჭიდროდ არის მინოსურთან დაკავშირებული. ხოლო შემდგომ, უკვე მეორე ათასწლეულიდან იწყება წამოწევა ხეთური სამყაროსი, რომელიც უკვე ინდოევროპული სამყაროა, აგრეთვე ძველბერძნული სამყაროსი, რომელიც ვედური ბერძნებიდან, ვედური ტომიდან მომდინარეობს და მოსულია იმ ტერიტორიაზე, რომელზედაც შემდგომ აღმოცენდა ძველბერძნული კულტურა და ძველბერძნული სამყარო, ხოლო პირველადი მოსახლეობა ძველი საბერძნეთისა, ძველბერძენი ისტორიკოსების მონაცემებზე დაყრდნობით, განსაზღვრულია როგორც პელაზგური, პელაზგური, ანუ პროტოიბერული. პელაზგები არიან ერთ-ერთი განშტოება პროტოიბერებისა, ისევე როგორც ეტრუსკები და სხვა ხალხები, ისევე როგორც კოლხები. კოლხური, პელაზგური, ტროული, მინოსური სამყაროები მონათესავე სამყაროებია, უფრო სწორად, ერთ სამყაროს წარმოადგენენ და ეს ყოველივე აირეკლა ჰომეროსის დიად ეპოსში და ამის შესახებ უკვე ძალზე სერიოზული გამოკვლევებია თანამედროვე მეცნიერებაში, რომელსაც რატომღაც სათანადო პოპულარიზებას არ უწევენ. დასავლეთში ამ მიმართულებით მოღვაწეობს ცნობილი მეცნიერი ფურნეე, რომელსაც ეკუთვნის მნიშვნელოვანი გამოკვლევა წინა ბერძნულის, ანუ პელაზგურის და ქართველურის შესახებ. საქართველოში ნაყოფიერად მოღვაწეობს ამ მიმართულებით პროფესორი რისმაგ გორდეზიანი, რომელსაც აქვს აგრეთვე მნიშვნელოვანი მიგნებები „ილიადაში“ მოხსენიებულ ტომთა ეთნოგენეზისის გამოკვლევისას, თუ როგორი იყო როლი ქართველური, პროტოქართული ტომებისა ტროას ომში, „ილიადაში“, და გამოვლენილია გენეტიური ნათესაობა ქართული ენისა ეტრუსკულთან, ქართველური ტომებისა ლიკიელებთან, კარიელებთან და მცირე აზიისა და ეგეოსის მთელ სამყაროსთან და, უპირველეს ყოვ-

ლისა — ტროასთან. ტროა უფრო ძველი კულტურული სამყაროა, ვიდრე ელინური სამყარო, ვინაიდან ელინები ლაშქრობენ ტროაში საკრალური, მისტერიალური სიბრძნის, ანუ პალადიუმის მოპოვებისათვის. ტროა არის იგივე კოლხური სამყარო, ვინაიდან ტროელებთან აქაველების დავის დროს ტროელები ხსნიან ელენეს მოტაცებას, როგორც ერთგვარ შურისძიებას ადრე მათ მიერ მედეას მოტაცებისათვის. ტროელები უხსნიან აქაველებს, რომ ისევე როგორც ადრე მათ მოსტაცეს ქალი, ე. ი. მედეა, ამჟამად მათ მოიტაცეს ელენე, რომელიც ამდენად კოლხების მიერ არის მოტაცებული. ტროელები და კოლხები ერთი და იმავე მოდგმის ხალხია და მთელი ხმელთაშუა ზღვის აუზი, მცირე აზიის მოსახლეობის დიდი ნაწილი ეკუთვნის ამ მოდგმას. აი, ასეთი შორს მიმავალი დასკვნები აქვს თანამედროვე მეცნიერებას, მაგრამ, როგორც მოგახსენეთ, ხდება ყოველივე ამის ტაბუირება და ხდება ინდოევროპელების როლის წინ წამოწევა იმ არქაულ, პრეისტორიულ ეპოქაში, არადა ჩვენ ვიცით, რომ ინდოევროპული მოდგმა ძირითადად აღზევდა მეორე ათასწლეულიდან. და ტროას ომი, „ილიადა" ფაქტიურად არის პერიოდი, როდესაც ინდოევროპული მოდგმა უკვე მძლავრობს მცირე აზიაშიც და საბერძნეთშიც და პელაზგურ მოდგმას უკვე დეკადანსი ემუქრება. თუმც ტროას ომის უდიდესი გმირი — აქილევსი წარმოშობით პელაზგია, ე. ი. ქართველური მოდგმის წარმომადგენელია, ხოლო აგამემნონი და მენელაოსი არიან წმინდა ელინური წარმოშობის ადამიანები და ელინური სამყაროს წარმომადგენლები. აქ არის აშკარა კონფლიქტი ელინურ სამყაროსა და პროტოქართულ სამყაროს შორის. ტროა — ეს არის პროტოქართული სამყარო, ელინური სამყარო კი აქაველებია. ამ კონფლიქტში იკვეთება ერთი რამ, რომ ამ ლაშქრობის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანი არის პალადიუმის მოტაცება, რომელიც სიმბოლურად ტროასეული ცხენის მეშვეობით ხორციელდება. მართალია, სიმბოლურად აქ არის ქალის მოტაცების მოტივი, მაგრამ ელენე, ანუ სელენე არის სიმბოლო ძველი წარმართული სოფიისა (სიბრძნის, სოფიას მოტაცება და შემდეგ მისი კვლავ გამოხსნა გავრცელებული მოტივია ანტიურ პოემებში), ხოლო ცხენი, როგორც მოგეხსენებათ, ინტელექტის სიმბოლოა ძველ ეპიურ პოეზიასა და მითოსში. აქაველთა, ელინთა მისსია — ინტელექტის განვითარება — არის უკვე ახალი ეტაპი ცნობიერებისა, ხოლო ძველკოლხური, ტროიანული, პელაზგური კულტურა ეს არის ნათელმხილველური კულტუ-

რა, რომელიც უსწრებს წინ ინტელექტისმიერ, აზროვნებით კულტურას. ძველბერძნული მითოსი კი სინამდვილეში არის არა ძველბერძნული, არამედ პელაზგური მითოსი. ამას აღნიშნავდა დიდი გერმანელი ფილოსოფოსი შელინგი და პელაზგურ ეპოქას საბერძნეთის განვითარებაში იგი განმარტავდა როგორც საბიზმს, ე. ი. ნათელხილვითი სიბრძნის ეპოქას. შემდგომდროინდელი ბერძნული მითოლოგიიდან ჩვენ ვიცით, რომ პერსევსმა და სხვა გმირებმა ნათელმხილველური, პელაზგური კულტურა გადაიყვანეს აზროვნებით კულტურაზე, კერძოდ, ინტელექტისმიერ ელინურ კულტურაზე.

ყოველივე ამასთან არის დაკავშირებული აგრეთვე პრომეთეს მითი. ვინ არის პრომეთე? საერთოდ უნდა მოგახსენოთ, რომ მითოსი და მითოლოგია არ არის იდენტური ცნებები. მითოსი არის მითების სამყარო, ხოლო მითოლოგია არის ამ მითების სამყაროს განმარტება, მნიშვნელობა, ანუ ლოგოსი, მითოსის ლოგოსი. ასე რომ, ძველბერძნული მითების სინამდვილე შექმნილია პელაზგების მიერ, ხოლო ელინების მიერ იგი არის სისტემატიზებული და ინტერპრეტირებული. ჰომეროსი და ჰესიოდე არ არიან შემოქმედნი ძველბერძნული მითებისა, ისინი არიან პელაზგური ეპოქის მითოსის სისტემატიზატორები, განმმარტებელნი. ისინი არიან მითოლოგოსები, ხოლო პელაზგური ეპოქის მითოსის შემოქმედთა, მითოგრაფოსთა სახელებმა ჩვენამდე არ მოაღწია, მაგრამ მოაღწიეს ღვთაებებმა, მითოსის პერსონაჟებმა. ძირითადი ღვთაებები ძველბერძნული პანთეონისა წარმოშობით პელაზგურნი არიან. მათ შორისაა ზევსი. არსებობს პელაზგური ქტონური ზევსი, რომლის კულტიც მუხასთან არის დაკავშირებული; ჰერა ანუ ჰაერა, რომელიც არის უძველესი პელაზგურ-იბერიული ქალღმერთი; აგრეთვე დემეტრე, რომლის ფუძის განმარტებისას აკადემიკოსი ივანე ჯავახიშვილი მიანიშნებდა იმაზე, რომ „დე“ ფუძე სავსებით უცხოა ძველბერძნულ ენისათვის. „მეტერ“ მართალია დედას ნიშნავს, მაგრამ „დე“ არის სუფთა იბერიული წარმოშობის ფუძე, „დე“, ანუ „დედა“, დედა-ქალღმერთის აღმნიშვნელი. ამრიგად დემეტრე არის ის სახე, რომელშიც უძველესი ქოლხური, პელაზგური დედა-ქალღმერთი შეერწყა ძველბერძნულ ქალღმერთს. ასე არის ძველბერძნული პანთეონი, თუ შეიძლება ითქვას, დამყნილი პროტოქართულ, პროტოიბერიულ, ანუ პელაზგურ პანთეონზე.

ახლა რაც შეეხება პრომეთეს. პრომეთეს მითი უმნიშვნელოვანესია კაცობრიობის ევოლუციის თვალსაზრისით და, ამავე დროს,

ქართველთა ეთნოგენეზისის თვალსაზრისით, ვინაიდან პრომეთეს მითი, როგორც მოგეხსენებათ, დაკავშირებულია კავკასიასთან და შემთხვევითი არ არის, რომ კავკასიასთან დაკავშირებულია ბერძნული მითოსის უმთავრესი მომენტები. გაიხსენეთ არგონავტების ლაშქრობა, გაიხსენეთ პრომეთეს მიჯაჭვა კავკასიის ქედზე, რაც უმთავრესი მომენტებია ბერძნულ მითოლოგიაში. მითოსის პერსონაჟთა მისსია, მათი სულიერი რაობა ყოველთვის მათი სახელების მიხედვით განიმარტებოდა. სახელები მითოსის პერსონაჟებისა (როგორც მოგეხსენებათ, მითები იქმნებოდა ძველ მისტერიებში ქურუმების, ხელდასხმულების, ადეპტების მიერ) ღმერთების, ნახევრადღმერთების, ტიტანების, გმირების სახელები იქმნებოდა მათი არსობრივი მნიშვნელობიდან გამომდინარე. კერძოდ, „პრო-მეთეო" ძველბერძნულად ნიშნავს წინასწარმეტყველურ აზროვნებას, წინასწარგანვრეტას, ეპიმეთე — მისი ძმა — ნიშნავს თანადროულ, განსჯისმიერ აზროვნებას.

რა არის პრომეთე? პრომეთე არის იმ კაცობრიობის წარმომადგენელი, რომელმაც უნდა განავითაროს წინასწარმეტყველური, ანუ ინტუიტიური აზროვნება, ხოლო ეპიმეთე, რომელმაც უნდა განავითაროს განსჯითი, ანუ ინტელექტუალური აზროვნება. ვისი ძეა პრომეთე? იგი არის ძე იაპეტოსისა. იაპეტოსის სახელი ზენონ ელეელის მიერ განიმარტება როგორც ზენა სამყარო, სულიერი სამყარო. იაპეტოს, ე. ი. ის, რაც მიისწრაფის ზევით, სულიერი სამყაროსაკენ. ე. ი. პრომეთე არის ზენა სამყაროს, სულიერი სამყაროს ძე, ანუ წინასწარმეტყველური აზროვნება. როგორც პლუტარქე აღნიშნავს, ძველბერძნული და საერთოდ მითები შეიძლებოდა განემარტათ თორმეტ სხვადასხვა დონეზე. ე. ი. თითოეულ მითს შეიძლება ჰქონდეს 12 სხვადასხვა ახსნა. ერთ-ერთი მთავარი ახსნა პრომეთეს მითისა კაცობრიობის ევოლუციაში, აზროვნების ევოლუციაში არის ის ეტაპი, როდესაც აზროვნება მიეჯაჭვება ადამიანის ფიზიკურ სხეულს ადამიანის სულის ფიზიკურ სხეულში ჩამოსვლასთან ერთად და არის დატყვევებული ამ ფიზიკურ სხეულში. ხოლო განთავისუფლება პრომეთესი, რომელიც მიჯაჭვულია კავკასიის ქედზე, არის განთავისუფლება ამ აზროვნებისა სხეულებრივი საწყისისაგან. განთავისუფლებული პრომეთე არის განთავისუფლებული წინასწარმეტყველური აზროვნება, ხოლო მიჯაჭვული პრომეთე ადამიანის ფიზიკურ სხეულზე მიჯაჭვული აზროვნებაა. ეს არის ეტაპი კაცობრიობის ევოლუციაში, რომელიც ცნობილია

ადამიანური არსების, სულის ჩაძირვად ფიზიკურ სხეულში, ხოლო შემდეგ ხდება მატერიისაგან სულის განთავისუფლება. ეს არის ერთი ასპექტი პრომეთეს მითისა, მისი სპირიტუალური, ფილოსოფიური ასპექტი.

მეორე ასპექტი არის ეთნოლოგიური ასპექტი. კერძოდ, პრომეთე არის სიმბოლო იმ მოდგმისა, იმ ხალხისა, რომელმაც უნდა განავითაროს მისტერიათა კულტურა, რომელიც არის შემქმნელი მისტერიათა კულტურისა და ყოველივე იმისა, რაც მოდის ამ მისტერიათა კულტურიდან. სახელდობრ, სულიერი განვითარებისა, ინიციაციისა და სულიერი აზროვნებისა. ასეთია ეს მოდგმა. ხოლო ზევსი, ამ თვალსაზრისით, განასახიერებს იმ მოდგმას, რომელიც უფრო გვიან არის მოსული საბერძნეთში და რომელიც ძალადობით ამკვიდრებს თავის კულტს და მიაჯაჭვავს პრომეთეს კავკასიის კლდეზე. რა იყო მიზეზი პრომეთეს მიჯაჭვისა კავკასიის ქედზე? მიზეზი იყო ის, რომ კორინთოში ურთიერთს შეხვდნენ ორი კულტურის, ორი რასსის წარმომადგენლები — ერთნი პრომეთესთან, ხოლო მეორენი ზევსთან დაკავშირებულნი. ე. ი. აქ სიმბოლურად აირეკლა შეხვედრა ორ კულტურას შორის, ორ რასსას შორის; ერთი იყო მკვიდრი, პირველადი მოსახლეობა იმჟამინდელი საბერძნეთისა, ხოლო მეორე — მოსული, ანუ ინდოევროპული, ელინური. პრომეთე და მისი მიმდევარი ქურუმები ამ შეხვედრის დროს მოატყუებენ ზევსს და მის ქურუმებს სამსხვერპლო ხარის დანაწილებისას. მოატყუებენ იმ გაგებით, რომ მათი ინტელექტი, მათი აზროვნება იყო უფრო წინ წასული, ამიტომ მათ შესძლეს ზევსის ქურუმთა მოტყუება. ეს მოტყუება სიმბოლოა იმისა, რომ მათი ინტელექტი უფრო განვითარებულია, რომ ის კულტურა, რომელიც მოსულ ინდოევროპელებს დახვდათ — პელაზგური კულტურა — უფრო მაღლა იდგა მათზე. უფრო მაღლა იდგა შესაბამისად აზროვნებითი კულტურაც. შემდეგ კი ინდოევროპელებმა ელინური აზროვნებითი კულტურა უმაღლეს საფეხურამდე განავითარეს, მაგრამ ჯერ ის პერიოდია, როდესაც პირველად შეხვდა ეს ორი რასსა, ორი მოდგმა ერთმანეთს და პრომეთეს ქურუმები დაანაწილებენ ხარს იმგვარად, რომ ზევსის ქურუმებს და ზევსს შეხვდებათ ძვლები და ქონი, ხოლო მათ ხარის საუკეთესო ნაწილები. ესეც სიმბოლურია. სიმბოლურია, ვინაიდან აქ მსხვერპლის ორგვარ გაგებასთან გვაქვს საქმე და ამ დროს ზევსის ქურუმები

ისე წარმოსახავენ საქმეს, თითქოს მათ შეგნებულად მოიტყუეს თავი. შემდეგ ზევსი მიმართავს პრომეთეს:

— იაპეტოსის ძეო, უკეთილშობილესო ყველა მეუფეთა შორის, ყველაზე დიდო მცნობო მომავლისა, მეგობარო, რად დაანაწილე ხარი ამგვარად?

ზევსი გვიან ხვდება იმას, რაც პრომეთემ ქმნა. აქედან გამომდინარე, განსაზღვრულია პრომეთეს რაობა და შემდგომ ამისა ზევსი აღარ აძლევს ცეცხლს კაცობრიობას და პრომეთეს მიჯაჭვავს კავკასიის ქედზე, ვინაიდან მან კაცობრიობას მისცა ის ცეცხლი. ცეცხლი ამ შემთხვევაში არის სიმბოლო ადამიანის „მე"-სი. თქვენ იცით, რომ ოთხ ელემენტს შორის — ცეცხლი, წყალი, მიწა, ჰაერი — ადამიანის „მე"-ს, თვითებას, მეობას შეესაბამება ცეცხლი. ის, რომ ზევსი აღარ აძლევს მეობას კაცობრიობას, რომ კაცობრიობა მოკლებულია „მე"-ს, ხოლო პრომეთე აძლევს ცეცხლს კაცობრიობას, ე. ი. მეობას, ასახავს მისტერიალური კულტურის განვითარების გარკვეულ საფეხურს, როდესაც ადამიანებმა მიიღეს „მე" ფიზიკურ სხეულში ჩამოსვლით და პრომეთეს მიჯაჭვა არის სწორედ ის ეტაპი (სხვათა შორის, ამას ნიშნავს აგრეთვე ტიტანების დამარხვაც ტარტაროსში ღმერთებისა და ტიტანების ბრძოლის შემდეგ), როდესაც ადამიანის სული და მისი „მე" ჩამოდის სულიერი სამყაროდან ფიზიკურ სხეულში და ადამიანს ებადება „მე"-ცნობიერება. აი, ეს არის პრომეთეს მიერ კაცობრიობისათვის ცეცხლის მიცემა, ვინაიდან „მე"-სგან მოდის ყოველგვარი კულტურა, ისევე როგორც ცივილიზაცია მოდის ცეცხლის გამოყენების სწავლისაგან და ამგვარი სიმბოლოებით ჩვენ ვხვდებით, რომ პრომეთე ასახავს მისტერიათა კულტურას, რომელიც იყო პირველადი ძველ საბერძნეთში და შემდეგ ლოკალიზებული კავკასიაში, რაც სიმბოლურად ასახულია პრომეთეს მიჯაჭვით კავკასიის ქედზე.

პრომეთეს აწამებს ზევსის არწივი. არწივი, ერთი მხრივ, სიმბოლოა სულიერი აღმაფრენისა და შემეცნებისა, ხოლო, მეორე მხრივ, ეს არის სიმბოლო იმპერიული ძლიერებისა და ძალმომრეობისა, რომელიც აწამებს პრომეთეს. კლდეზე მიჯაჭვული პრომეთე, ანუ ფიზიკურზე მიჯაჭვული აზროვნება გაანთავისუფლა ჰერაკლემ.

რა არის ჰერაკლე? ეს არის ინიციაციის ახალი კულტურა, ნებელობითი ინიციაცია, ჰეროიკული ინიციაცია, რომელიც არის წინასახე ქრისტიანული ინიციაციისა. საერთოდ, ძველბერძნული მისტერიები თავისი ხასიათით პროფეტული იყო. ძველი საბერძნეთის ცენტრალუ-

რი მისტერიები „ელოიზისის“ მისტერიები იყო. სიტყვა „ელოიზის“ ძველბერძნული სიტყვაა, ნიშნავს მოწევნადს, მოვლინებადს, წინასწარ განჭვრეტას მომავლისას. ჰერაკლეს სახე არის წინასახე ქრისტიანული ინიციაციისა, რომელიც დაკავშირებულია ნებელობასთან, სულის აქტივობასთან და კერძოდ იმასთან, რასაც ქრისტიანობაში სასუფევლის ძალისხმევით აღება ჰქვია, ვინაიდან ქრისტიანული ინიციაციის არსი იესო ქრისტემ განმარტა როგორც სასუფევლის აღება ძალისხმევით („სასუფეველი იიძულების“). ამრიგად, ჰერაკლეს გმირობანი სიმბოლურად უნდა გავიგოთ როგორც ინიციაციის სხვადასხვა საფეხურები, სულიერი განვითარების სხვადასხვა დონეები, რომლის კულმინაციაც არის პრომეთეს განთავისუფლება, ანუ აზრის განთავისუფლება ფიზიკური სხეულის ტყვეობისაგან და კაცობრიობის გამოხსნა.

ეთნოლოგიური თვალსაზრისით, როგორც მოგახსენეთ, მითებს აქვს ასეთი განმარტებაც და მითოლოგია და ეთნოლოგია უაღრესად მჭიდრო კავშირშია. ეს არის განთავისუფლება იმ მოდგმისა, რომელიც ზევსის, ანუ ინდოევროპული მოდგმის მიერ იქნა მიჯაჭვული, ანუ ლოკალიზებული კავკასიაზე. ე. ი. პრომეთეს მითში აირეკლა აგრეთვე პროტოქართული მოდგმის, პროტოიბერიული მოდგმის წარსული და მომავალიც. ჰერაკლე, როგორც მოგახსენეთ, არის სიმბოლური გამოხატულება ახალი ინიციაციური კულტურისა, კერძოდ, ქრისტიანული კულტურისა და, სხვათა შორის, ეს არა მხოლოდ თანამედროვე სულიერ მეცნიერებაში არის ასე, არამედ შუასაუკუნოებრივ ღვთისმეტყველებაშიც. ბიზანტიურ ღვთისმეტყველებაშიც კი ვხვდებით ჩვენ ისეთ ძეგლებს, სადაც მინიშნებულია, რომ ჰერაკლე არის წინასახე ქრისტესი. კერძოდ, მის მიერ კვერთხით კლდიდან წყლის აღმოცენება ითვლება ქრისტიანობის წინასახედ. აგრეთვე არგონავტების ლაშქრობა არის წინასახე ქრისტიანული ინიციაციისა და შემთხვევითი არ არის, რომ ოქროს საწმისს სულიერ მეცნიერებაში ეწოდება კლასიკური გრაალი. ოქროს საწმისი კლასიკურ პერიოდში, ანტიურ პერიოდში არის იგივე, რაც შუა საუკუნეებში გრაალი და ფილოსოფიური ქვა. ფილოსოფიური ქვა და გრაალი არის აგრეთვე იდენტური ცნებები. ფილოსოფიური ქვის ძიება არის არა მარტო ფიზიკური ოქროს ძიება, არამედ სულიერი ინიციაციის ძიება, ღვთის ძიება, სულიერი ცნობიერების განვითარების გარკვეული დონის ძიება, რომელიც ანტიურ მისტერიებში, ძველბერძნულ მისტერი-

ებში გადმოცემული იყო როგორც ოქროს საწმისის ძიება. ხოლო ოქროს საწმისი, როგორც მოგეხსენებათ, იყო კოლხეთში. თავდაპირველად ოქროს ვერძი საბერძნეთიდან არის წასული კოლხეთში, მაგრამ ეს იმ პერიოდის საბერძნეთია, როდესაც იქ ყვავის პელაზგური კულტურა, კერძოდ, პელაზგური არგოსის კულტურა. შემთხვევითი არ არის, რომ ხომალდსაც „არგო" ჰქვია და „არგო" თავისი ძირით კოლხეთიდან მომდინარეობს — არგო, არგვეთი, ეგრისი, „გრ" — ფუძე; ესეც კოლხეთია. ლაშქრობა კოლხეთში სიმბოლურად, იმაგინატიურად არის ლაშქრობა სულიერი სიბრძნის, მისტერიალური სიბრძნის მოსაპოვებლად, რომელიც იმჟამად შემონახული იყო მხოლოდ კოლხეთში და აღარ არსებობდა უკვე საბერძნეთის ტერიტორიაზე, აღარც ხმელთაშუა ზღვის აუზის ქვეყნებში. ისევე როგორც კრეტაზე წასვლა თეზეოსისა არის აგრეთვე იმ სიბრძნის მოპოვება, რომელიც ელინურ საბერძნეთში იმჟამად აღარ არსებობდა.

აი, დავუკვირდეთ, უდიდესი გმირები საბერძნეთისა — თეზეოსი, ჰერაკლე და იაზონი (სხვათა შორის, ჰერაკლეც ახლავს არგონავტების ხომალდს) იმ ქვეყნებში ლაშქრობენ სულიერი სიბრძნის, მისტერიალური სიბრძნის მოსაპოვებლად, რომელნიც წარმოშობით პროტოქართული, პროტოიბერიული იყო. ასეთი არის მინოსური კრეტა (სხვათა შორის, „მინოს" ნიშნავს აზრის მატარებელს, მოაზროვნეს) და თეზეოსის ჩასვლა მინოსში, მის მიერ მინოტავრის მოკვლა, ლაბირინთოსში შესვლა და მისი ლაბირინთოსიდან გამოსვლა არის სწორედ იმ მინოსურ კულტურასთან ზიარება, რომელიც უფრო ძველია, ვიდრე ძველბერძნული კულტურა, უფრო ამაღლებულია მასზე. ასევეა ძველკოლხური კულტურა, რომელიც იმჟამად უფრო მაღალ დონეზე იყო, ვიდრე საბერძნეთის კულტურა. (შემთხვევითი როდია, რომ მინოსს ცოლად ჰყავდა აეტესის დაჲ, პასიფაე). ასე რომ ამ გმირების ლაშქრობები მუდამ ქართველურ ქვეყნებთანაა დაკავშირებული. ჰერაკლეც ასევე მიდის პირინეის იბერიაში ჰესპერიდების ბაღნარში ვაშლების მოსაპოვებლად.

ამავე დროს, ორფეოსის შესახებ მითიც მოგვითხრობს, რომ ორფეოსის მთავარი მიზანი იყო პელაზგი წინაპრების კულტის აღორძინება. ორფეოსი წარმოშობით პელაზგია, ძე ეაგრისა (ორფეოსის მამის სახელი, სხვათა შორის, პირდაპირ ემთხვევა კოლხეთის სახელს: ეგრისი — ეგრი). მისი მიზანი იყო აღორძინება იმ პელაზგური

კულტურისა, რომელიც ელინურ პერიოდში გადაგვარდა და დაკნინდა.

რაც შეეხება არგონავტების ლაშქრობას, როგორც წეღან მოგახსენეთ, აქ არის მოცემული ძველბერძნული, დორიული ინიციაციის სხვადასხვა ეტაპები და შემთხვევით არ არის, რომ დორიული, აქტიური ინიციაცია დაკავშირებულია კოლხეთთან და კოლხურ სამყაროსთან. ხოლო შუა საუკუნეებში თვით ბიზანტიურ ღვთისმეტყველებაშიც კი გერმანე კონსტანტინეპოლელ პატრიარქის მიერ არის შექმნილი ძეგლი „სასწაულნი მთავარანგელოზთანი", რომელშიც აღწერილია არგონავტების ლაშქრობა კოლხეთში, რომელსაც მფარველობს მიქაელი, ქრისტიანული მთავარანგელოზი, და არგონავტებს გამოეცხადებათ „ცით მოვლენილი ძლიერებაᲐ საზარელი", ანუ მიქაელ მთავარანგელოზი და უწინასწარმეტყველებს მათ მომავალში გამარჯვებას. აი, დაუკვირდით, როგორი გაგებაა წარმართული მითისა ერთი შეხედვით ეგზოტერული ეკლესიის წარმომადგენელთან — გერმანე პატრიარქთან. ე. ი. „ცით მოვლენილი ძლიერებაᲐ საზარელი" არის მიქაელ მთავარანგელოზი და არგონავტების ლაშქრობა დაკავშირებულია მიქაელის მისსიასთან, რომელიც არის უმთავრესი მზიური მთავარანგელოზი ქრისტიანობისა, ძალი ღვთისა, როგორც მას განმარტავენ (მნიშვნელოვანია, რომ გერმანე პატრიარქი წარმოშობით კოლხი, ლაზი იყო).

აი, ასეთი კავშირები არსებობს წარმართულ და ქრისტიანულ ინიციაციას შორის, რაც დაკავშირებულია უძველეს პროტოქართულ მისტერიალურ ცენტრებთან.

იაზონი, როგორც ფიგურა, როგორც გმირი, პინდარეს მეოთხე ოდაში მოხსენიებულია ვეფხისტყაოსნად. ე. ი. იაზონი არის აგრეთვე ვეფხისტყაოსანი გმირი. ის არა მხოლოდ ოქროს საწმისის მომპოვებელია, არამედ ვეფხისტყაოსანი გმირიც არის და, საერთოდ, ვეფხისტყაოსანი გმირებიც დაკავშირებული არიან უძველეს, პროტოქართულ სამყაროსთან, თუმც ვეფხისტყაოსანი ქურუმები ეგვიპტის მისტერიებშიც გვხვდება. სხვათა შორის, ტროელი პარისიც ვეფხისტყაოსანია, ტროაშიც გმირებს ვეფხის ტყავი მოსავთ. დიონისეს პროცესიებს, სხვათა შორის, მიუძღვის ვეფხი. თავად დიონისეც ვეფხისტყაოსანია. ასე რომ, ვეფხის ტყავი უძველესი ტოტემური სახეა იაფეტური კაცობრიობისა, კავკასიური რასისა.

ახლა მე მინდა დავუბრუნდე დასაწყისს, როდესაც ვმსჯელობდით

უძველეს პროტოიბერიულ მოდგმაზე. უნდა მოგახსენოთ, რომ მეცნიერებაში დამკვიდრდა აკადემიკოს ნიკო მარრის ტერმინი — იაფეტური მოდგმა, იაფეტური ენა. რას ნიშნავს ეს?

თქვენ მოგეხსენებათ, რომ არსებობს გაგება სემიტური კაცობრიობისა, სემიტური ენებისა, სემიტური მოდგმისა. არსებობს გაგება ქამიტური მოდგმისა, რომელიც უკავშირდება ძველ ეგვიპტეს, აფრიკას. და არსებობს აგრეთვე იაფეტური მოდგმა. ეს სამი ძმა ბიბლიაში სიმბოლურად ასახავს გარკვეულ შტოებს კაცობრიობისას. კერძოდ, ნოე ასახავს ატლანტურ, წარღვნამდელ კაცობრიობას, ე. ი. კაცობრიობის განვითარების იმ ეტაპს, რომელიც ატლანტიდის წარღვნამდე არსებობდა. ხოლო მისი ძენი არიან უკვე ატლანტიდის შემდგომი კაცობრიობის წარმომადგენლები. ერთ-ერთი ამათი შტო არის იაფეტური და, სხვათა შორის, იაფეტი ძველი აღთქმისა დაკავშირებულია ძველი ბერძნული მითოლოგიის იაპეტოსთან. შემთხვევითი არ არის, რომ პრომეთეს მამა იაპეტოსია. მისი იდენტურია იაფეტი და ყოველივე ამასთან დაკავშირებულია აგრეთვე პლანეტა იუპიტერი და იუპიტერის რასსა, ანუ თეთრი რასსა. თქვენ მოგეხსენებათ, რომ ეზოტერიზმში რასსები დაკავშირებულნი არიან მნათობებთან. იუპიტერთან დაკავშირებულია თეთრი რასსა, მერკურთან — შავი, ვენერასთან — წითელი, ხოლო მარსთან ყვითელი, ანუ მონგოლური რასსა. იუპიტერის რასსის პირველადი რასსობრივი სუბსტრატი არის სწორედ ეს იაფეტური, პროტოევროპული, პროტოიბერიული კაცობრიობა. აი, ასე უკავშირდება იუპიტერის რასსის მისსიას პროტოევროპული, ანუ პალეოკავკასიური, მედიტერანული რასსის მისსია. ეს ყოველივე, რაც შეეხება ანტიურ, წარმართულ ეპოქას, პერიოდს.

ახლა რაც შეეხება ქრისტიანულ პერიოდს. ქრისტიანობის შემოსვლა საქართველოში დაკავშირებულია პირველსავე საუკუნეებთან. არ არის შემთხვევითი, საქართველოში ორი მოციქული რომ იმყოფებოდა — ანდრია და სვიმონ კანანელი — პირველი და უკანასკნელი მოციქულები. ანდრია იყო პირველწოდებული, სვიმონ კანანელი კი ყველაზე ბოლოს მივიდა ქრისტესთან. ეს არის სიმბოლო იმისა, რომ ისინი გამოხატავენ ალფას და ომეგას, ე. ი. დასაწყისსა და დასასრულს. რა როლი აქვთ ქართველური მოდგმის ხალხებს ქრისტიანობის განვითარებაში, კერძოდ, მიქაელური ქრისტიანობის განვითარებაში და რატომ ეწოდება გეორგია საქართველოს?

თქვენ მოგეხსენებათ, რომ მიქაელ მთავარანგელოზი არის არსე-

ბა, რომელსაც ჰყავს პროტოტიპები ანტიურ ეპოქაში, ქრისტემდელ ეპოქაში. ეს არის არსება, რომელიც გვევლინება ნაყოფიერების ღვთაებათა მცველ, ამინდის, ჭექა-ქუხილის ღვთაებათა სახით, როგორც ძველ ინდოეთში ინდრა, მესოპოტამიურ სამყაროში მარდუკი, პალეოკავკასიურ სამყაროში ტარჰუ, ამინდისა და ჭექა-ქუხილის ვეფხისტყაოსანი ღვთაება. მას გამოქვაბულებში ყოველთვის ვეფხის ტყავით მოსილად გამოსახავდნენ. ვეფხის ტყავი არის ატრიბუტი იმ არსებისა, რომელსაც ანტიურობაში იცნობდნენ როგორც ინდრას, მარდუკს, ტარჰუს, ქრისტიანობის ეპოქაში კი იცნობენ როგორც მიქაელს და წმინდა გიორგის. წმინდა გიორგი არის მიწიერი ასპექტი მიქაელისა. მიქაელი არის სულიერი სამყაროს ასპექტი, აზროვნებითი ასპექტი, ხოლო წმინდა გიორგი არის მიქაელის ასპექტი ისტორიულ პლანში, ფიზიკურ სამყაროში. რატომ უკავშირდება საქართველოს სახელი გეორგიას?

ჯერ კიდევ ძველბერძნები „გეორგოსებს“ უწოდებდნენ ქართველებს იმის გამო, რომ მიწათმოქმედება იყო ყველაზე მეტად განვითარებული ჩვენს ქვეყანაში. „გეორგოს“ ნიშნავს მიწის დამმუშავებელს, მაგრამ, ამავე დროს, გიორგის კულტი დაკავშირებულია მიწათმოქმედებასთან, კერძოდ, ნაყოფიერების ღვთაებათა დაცვასთან, ამინდთან, მეტეოროლოგიასთან. ასე იყო ძველ საქართველოში და ამასთან არის დაკავშირებული ქართული ეროვნული ღვთაება — თეთრი გიორგი. ხოლო ქრისტიანული წმინდა გიორგი ისტორიულად არსებული პიროვნებაა და ამავე დროს არის მიწიერი სახე იმავე სულიერი არსებისა, მიქაელ მთავარანგელოზისა, დრაკონის დამთრგუნველი. ეს სახე და ეს კულტი იყო ყველაზე მეტად მახლობელი ქართული მოდგმისათვის. საქართველოში ქრისტიანობამ მიიღო გიორგიანობის სახე. ქრისტიანობა თავისი წმინდა სახით არსებობდა სამღვდელოებისთვის, ფეოდალური კლასისთვის, სამეფო კარისთვის, მაგრამ ხალხური ქრისტიანობა საქართველოში, შეიძლება ითქვას, გიორგიანობასთან არის შერწყმული. მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ გიორგიანობამ დაჩრდილა ქრისტიანობა. წმინდა გიორგის სახეში ქართველი ხედავდა არა მხოლოდ კაპადოკიელ წმინდანს, არამედ ქრისტიანულ ღმერთს. ღმერთი მას წარმოედგინა წმინდა გიორგის მებრძოლ სახეში, დრაკონის დამთრგუნველ სახეში. ე. ი. მიქაელური ასპექტი ქრისტიანობისა იყო ყველაზე მეტად მახლობელი საქართველოსთვის. საქართველოს სახელწოდებაც დაუკავშირდა გი-

ორგის და გიორგი გახდა უმთავრესი წმინდანი ქართველი ერისა და არა მხოლოდ წმინდანი, არამედ ქრისტიანული ღმერთის სახე. უნდა აღინიშნოს, რომ ღვთის სხვადასხვა სახეები. და ასპექტები ცნობილია ღვთისმეტყველებაში. აპოკალიპსისშიც კი მესია, ღმერთი, ქრისტე გამოსახულია როგორც თეთრტაიჭოსანი ზეციური მხედარი (გამოცხ. 19, 11-15). ის ტრადიციული სახეები ქრისტესი, რომლებიც ჩვენ ვიცით, არ ამოწურავენ მის არსს. არის აგრეთვე სხვა სახე — მებრძოლი, დრაკონის განმგმირველი, როგორიც ის არის მოცემული აპოკალიპსისში. და ეს არის სწორედ წმინდა გიორგის წინასახე და ეს სახე იყო მახლობელი ყველაზე მეტად ქართველობისათვის. სხვათა შორის, დიდი ქართველი მეცნიერი ივანე ჯავახიშვილი აღნიშნავდა, რომ წმინდა გიორგის კულტი საქართველოში უპრეცედენტო მოვლენაა. ჩვენ გვაქვს შემთხვევები სამების, ქრისტეს დღესასწაულების, აღდგომის დღესასწაულების „შთანთქმისა" წმინდა გიორგის დღესასწაულის მიერ, მათ სახელობაზე აგებული ტაძრები იდენტიფიცირებულია წმინდა გიორგისთან. ე. ი. წმინდა გიორგი იდენტიფიცირებულია ღმერთთან. ეს არის სახე ღვთისა და არა მხოლოდ კონკრეტული წმინდანი.

სხვათა შორის, ამერიკელი მეცნიერი ჯობსი აღნიშნავს, რომ წმინდა გიორგის აქვს ისეთივე პოზიცია საქართველოში, როგორც ქრისტესო. მაგრამ ეს არ არის სწორი. იგი აქ ისეთივე პოზიციით კი არ არის, არამედ იმაგინატიურად, სიმბოლურად ქრისტიანობა მოცემულია მებრძოლ, სამხედრო ასპექტში. შეიძლება ითქვას, რომ ქართული ქრისტიანობა თავისი არსით არის სამხედრო ქრისტიანობა. ეს არის მოყმეთა, მებრძოლთა ქრისტიანობა და ასევე შეიძლება ითქვას, რომ საქართველო იყო ერთი მთლიანი სულიერი ორდენი წმინდა გიორგისა და ასეთად აღიქვამდნენ მას ჯვაროსნები, ასეთად აღიქვამდნენ საქართველოში ჩამოსული უცხოელები და ამიტომ დამკვიდრდა ეს სახელი — „გეორგია", რომელიც, რა თქმა უნდა, წარმართული ეპოქიდან მომდინარეობს. ასეთი აღქმა ქართველობისა მხოლოდ უცხოელებს ჰქონდათ. ქართველები, მართალია, თავის თავს გეორგიანებს არ უწოდებდნენ, მაგრამ წმინდა გიორგის კულტი რა დონეზეცაა საქართველოში და რა როლი აქვს ამ წმინდანს, ამ სახეს, ამ ხატებას საქართველოს ისტორიაში, ჩვენ ყველამ ვიცით. არ არსებობს ეროვნული ხასიათის გამომხატველი სხვა უფრო შესაფერისი სახე ქართველობისათვის.

ამასთან, უნდა გავიხსენოთ ჩვენი მწერლობის ძირითადი ძეგლები და მათი კავშირი მიქაელურ ქრისტიანობასთან, წმინდა გიორგის კულტთან.

ხოლო მეორე ასპექტი ქრისტიანული საქართველოს მისსიისა დაკავშირებულია ღვთისმშობლის წილხვდომილობასთან. რატომ არის საქართველო ღვთისმშობლის წილხვედრი?

იმის გამო, რომ იაფეტური მოდგმის, ქართველური მოდგმის ძირითადი ღვთაება იყო დედა-ქალღმერთი, რომელიც სხვადასხვა ასპექტებით გვევლინებოდა ამ მოდგმის სხვადასხვა განშტოებებში, ამიტომაც ჰქვია მას „მირიონიმი", ე. ი. მირიად სახელიანი. ეს იყო ის ცენტრალური დედა-ქალღმერთი, რომელიც დახვდათ ბერძენ კოლონისტებს ფაზისში. ფაზისის შესასვლელთან იდგა მისი დიდი ქანდაკება, რომელიც ცნობილია ჩვენში როგორც დედა უფალი, ადგილის დედა და რომელიც პროტოქართველურ ქვეყნებში გვევლინებოდა როგორც დემეტრე, როგორც ჰერა. არტემიდეს კულტიც მომდინარეობს ამ ქალღმერთიდან. პარალელური კულტი არის სვანეთში დალის კულტის სახით. როგორც მოგეხსენებათ, მცირეაზიური ქალღმერთების კულტიც დაკავშირებულია ამ უძველეს იაფეტურ დედა-ქალღმერთთან. ხოლო ღვთისმშობელი ქრისტიანული ეპოქისა არის იგივე ქალღმერთის ქრისტიანული ასპექტი, იგივე არსების ქრისტიანული სახე, რომელიც ყველაზე მეტად მახლობელი იყო ამ მოდგმასთან და აქ არის სწორედ მისტიური წინასწარგანსაზღვრულობა. როდესაც წილი ჰყარეს მოციქულებმა, ვის რომელ ქვეყანაში უნდა ექადაგნა, საქართველო წილად ხვდა ღვთისმშობელს. წილად ხვდა იმის გამო, რომ ტრადიციულად ყველაზე მეტად დაკავშირებული იყო ღვთისმშობლის მისსიასთან, რომელიც არის იგივე სულიწმიდის მისსია.

თქვენ მოგეხსენებათ, რომ სამება — მამა, ძე და სულიწმიდა — მრავალი ასპექტით, მრავალსახოვნებით ხასიათდება. ძის იპოსტასი, მეორე იპოსტასი, მეღაენდება სამების ე. წ. ღმერთმამაკაცურ ასპექტში, ხოლო სულიწმიდა მეღაენდება სამების ფემინურ, მდედრობით ასპექტში, ანუ ღვთისმშობელში. ამის შესახებ გრიგოლ ნოსელს აქვს შრომები. კერძოდ იგი ამბობს, რომ სულიწმიდა გამოვლენილია ღვთისმშობელში და ღვთისმშობელი არის იგივე მიწიერი განსახიერება და მოქმედება სულიწმიდისა. სულიწმიდის მისსია უშუალოდ დაკავშირებულია ღვთისმშობლის მისიასთან. რა მისსიაა ეს? ეს არის

სანქტიფიკაციის, განწმენდის მისსია, კაცობრიობის განწმენდისა და ამავე დროს მხილებისა, რომელიც უნდა განახორციელოს ამ საწყისმა. ისევე როგორც მიქაელ-გიორგის მისსიაა სულიერი აზროვნების განვითარება, უნივერსალური გველის, ანუ დრაკონის დათრგუნვა, მატერიალიზმის დათრგუნვა, უნივერსალური ბოროტების დათრგუნვა და კაცობრიობის ხსნა. აი, ეს ორი ასპექტი ყველაზე მეტად უკავშირდება საქართველოს მისსიას, საქართველოს სულიერ მისსიას. მიქაელური ქრისტიანობა, გიორგიანული ქრისტიანობა ორი სხვადასხვა ასპექტია ერთი და იმავე მოვლენისა, ერთი მხრივ, და მეორე მხრივ, სოფიანური ქრისტიანობა, ანუ ღვთისმშობელთან დაკავშირებული ქრისტიანობა, ქრისტიანობის ის ასპექტია, რომელიც ვლინდება ღვთისმშობელში, ანუ სოფიაში. ანტიურობაში ეს ქალღმერთი, ეს არსება ვლინდებოდა როგორც ნაყოფიერების ქალღმერთი, დედაღვთაება, დედამიწა, ხოლო ქრისტიანობაში იგი ვლინდება როგორც სოფია, ანუ საღვთო სიბრძნე, კოსმიური სიბრძნე. სოფია არის ერთ-ერთი სახელწოდება ღვთისმშობლისა, ერთ-ერთი სახე ღვთისმშობლისა, ანუ სულიწმიდისა. სიბრძნე მომდინარე სულიწმიდიდან გამოხატულია სოფიაში. ეს ორი ასპექტი არის ძირეული საქართველოს სულიერ მისსიაში და ამასთან არის დაკავშირებული ქართული ღვთისმეტყველება, ხელოვნება, მწერლობა.

სანამ სხვა პრობლემების განხილვაზე გადავიდოდეთ, ორიოდე სიტყვით მოგახსენებთ სვეტიცხოველზე. მე ვიცი, რომ დღეს ჩვენი სტუმრები იმყოფებოდნენ მცხეთაში, სვეტიცხოველში. სვეტიცხოველი არის ტაძარი, რომელშიც ყველაზე უფრო ღრმად და ყოველმხრივად არის არეკლილი საქართველოს სულიერი მისსია, ქართული სულიერება, ქართული ქრისტიანობა. თქვენ იცით, რომ ეს უჩვეულო ტაძარია. არც ერთ ქრისტიანულ ტაძარში, ყოველ შემთხვევაში მე ასე მგონია, არ არსებობს საკულტო სვეტი. სვეტი, უფრო სწორედ. ორი სვეტი არსებობდა იერუსალიმის ტაძარში, სოლომონის ტაძარში. ხოლო აქ ქრისტიანული ტაძარია აგებული სვეტთან დაკავშირებით. თავდაპირველი საფუძველი ამ ტაძრისა იყო სვეტი. მისი აგების ისტორია უკავშირდება სვეტის აღმართვის ისტორიას. ხოლო ეს სვეტი სიმბოლურად განასახიერებს ცხოვრების ხეს ისტორიულადაც ამ ადგილას იზრდებოდა კედარი, რომელიც არის ცხოვრების ხის სიმბოლო, რომელიც მოიჭრა და შემდეგ ეს მოჭრილი კედარი ანგელოზებმა წმინდა ნინოს ლოცვით აღმართეს და ამ ადგილას აშენდა პირ-

ველი ტაძარი, პირველი ეკლესია წმიხდა ხიხოსი, ხოლო ძეძდეგ უფ-
რო გვიან აშენდა სვეტიცხოველი, რომელიც არის ალეგორიული ტა-
ძარი, ისევე როგორც სოლომონის ტაძარი იყო ალეგორიული. რაში
მდგომარეობს სოლომონის ტაძრის ალეგორიულობა? სოლომონის
ტაძარში იყო აღმართული ორი სვეტი, რომელიც განასახიერებდა
ცხოვრების ხეს და ცნობადის, ანუ შემეცნების ხეს. სვეტიცხოველში
კი ჩვენ ვხედავთ ერთ სვეტს. რატომ არის განსხვავება სვეტთა რა-
ოდენობას შორის? იმიტომ, რომ სოლომონის ტაძარი უკავშირდება
ძველ აღთქმას, ეზოტერულ იუდაიზმს, როდესაც ცხოვრების ხე და
ცნობადის ხე ჯერ განთიშული, განყოფილი იყო, ხოლო ქრისტიანუ-
ლი ინიციაციის მისსია არის ცხოვრების ხისა და ცნობადის ხის
ჰარმონიული შერწყმა ერთ მთლიანობაში. ამის გამო სვეტიცხოველ-
ში მოცემულია ერთი სვეტი, მაშინ როდესაც სოლომონის ტაძარში
მოცემული იყო ორი სვეტი. აქედან ჩანს აგრეთვე ეზოტერული იუდა-
იზმისა და ეზოტერული ქრისტიანობის ერთობა. ცნობილია, რომ
მცხეთაში იყო ებრაელთა თემი, რომელიც თავიდანვე გაქრის-
ტიანდა, ვინაიდან ხედავდნენ ერთობას ეზოტერულ იუდაიზმსა და
ქრისტიანობას შორის. ერთ-ერთი მათგანი ესწრებოდა ქრისტეს
ჯვარცმას და მან მიიღო წილად კვართი, ანუ სამოსი უფლისა
და წამოიღო მცხეთაში, რომელიც დამარხულია სვეტის ქვეშ მის
დასთან, სიდონიასთან ერთად. კვართი უფლისა არის სიმბოლო
კოსმიური ეთერისა, რომელიც მოსავს ქრისტეს და ამასთან
არის დაკავშირებული ცხოვრების ხე, რომელიც ამ კვართის დაფ-
ლვის ადგილზე არის აღმართული. ამ ცხოვრების ხეში შერწყმუ-
ლია აგრეთვე ცნობადის ხეც, რომელიც ქრისტიანობამდელ ეტაპზე
განცალკევებული იყო, აქ არის მოცემული მომავლის იდეალი, მო-
მავლის ქრისტიანობის მისსია. სხვა სიმბოლოები სვეტიცხოველისა აგ-
რეთვე მოგვითხრობენ, თუ რაოდენ ღრმად იყო განვითარებული ეზო-
ტერული ქრისტიანობა საქართველოში. კერძოდ, სვეტიცხოვლის
სამხრეთ კედელზე ჩვენ ვხედავთ წმინდა გიორგის ლომთან და ვეფხ-
თან ერთად. გავიხსენოთ „ვეფხისტყაოსანში" მთავარი გმირის ბრძო-
ლა ლომთან და ვეფხთან. აქვე უნდა მოგახსენოთ, რომ წმინდა გი-
ორგი ზოგიერთ ქართულ ბარელიეფზე, მაგალითად, მრავალძალის
ბარელიეფზე გმირავს არა დრაკონს, არამედ ვეფხს. ვეფხი არის სი-
ნონიმი დრაკონისა, რომელსაც გმირავს წმინდა გიორგი, ე. ი. სიმბო-
ლო ქვენა ინსტინქტებისა. რომელსაც ამარცხებს ადამიანის „მე" ინი-

ციაციის გზაზე. აი, ამას ვხედავთ ჩვენ სვეტიცხოვლის სამხრეთ კედელზე. პოლიტიკური ასპექტით ეს არის სიმბოლო მებრძოლი საქართველოსი, მებრძოლი, მართლმადიდებელი ქრისტიანული საქართველოსი, რომელიც ამარცხებს პოლიტიკურ ისლამს — ვეფხს, ანუ თურქეთს და ლომს — ირანს. ასეთი ინტერპრეტაციაც აქვს ამ ბარელიეფს. სვეტიცხოვლის შიდა სამხრეთ კედელზე გამოსახულია აპოკალიფსური მეორედ მოსვლა, სადაც მრავალი საინტერესო სიმბოლოა ეზოტერული თვალსაზრისით და მათ შორის ისევ ვეფხის გამოსახულება, როგორც აპოკალიფსური მხეცისა. აპოკალიფსური მხეცი ამ ფრესკაზე გამოსახულია დაწინწკლული ვეფხის, ანუ პანთერის სახით. საერთოდ, „ვეფხისტყაოსნის“ ვეფხი ეს არის პანთერა, დაწინწკლული ვეფხი. ასეთი ეზოტერული სიმბოლოები მრავალია ქართულ ფრესკებზე, ქართულ ტაძრებში და ისინი მოითხოვენ სპეციალურ კვლევას, სპეციალურ განმარტებას მე ერთადერთს იმას აღვნიშნავ, რომ ძალზე ხშირია გრაალის მოტივები ქართულ ფრესკებზე. ასეთ მოტივებს ვხედავთ ჩვენ გელათში, რომელიც, როგორც ცნობილია, იყო მართლმადიდებლური მონსალვატი, გრაალის კულტურის კერა და საქართველოში გრაალის ქრისტიანობა შერწყმული იყო მართლმადიდებლობასთან.

დასავლეთში ეგზოტერული ეკლესია, კათოლიკური ეკლესია გამოყოფილი იყო ეზოტერულისაგან და ჯვაროსნულ ომს უცხადებდა მას, ხოლო საქართველოში ეს ყოველივე წარმოადგენდა ერთ მთლიანობას და ამის გამო უწოდებდნენ ჯვაროსნები დავით აღმაშენებელს მეფე-ხუცეს იოანეს. რას ნიშნავს მეფე-ხუცესი იოანე და როგორ უნდა განვმარტოთ ის ხანა კაცობრიობის ევოლუციაში, რომელიც უკავშირდება მეფე-ხუცეს იოანეს? ამასთან დაკავშირებით უნდა გავიხსენოთ ჩვენ ვოლფრამ ფონ ეშენბახის პოემა „პარციფალი“. ვისი ძეა მეფე-ხუცესი იოანე? იგი არის პარციფალის ნახევარძმის ფაირეფიცის ძე. რას ნიშნავს სიტყვა ფაირეფიცი? სიტყვა „ფაირეფიც“ ნიშნავს „შავ-თეთრ ვაეს“. რატომ არის შავ-თეთრი ეს სიმბოლო? ჩვენ ვიცით, რომ შუასაუკუნეების რაინდულ რომანებში და პოემებში პიროვნებები, გმირები სიმბოლურად განახორციელებენ რომელიღაც გზას, რომელიღაც იდეას, ისინი წარმოადგენენ პერსონიფიკაციებს. კერძოდ, პარციფალი წარმოადგენს დასავლეთის ინიციაციის გზის პერსონიფიკაციას, რომელიც ეძებს გრაალს და პოულობს მას, ხოლო ფაირეფიცი წარმოადგენს აღმოსავლური და დასავლური გზე-

ბის შერწყმას, ამიტომ არის იგი შავ-თეთრი, ე. ი. თეთრი რასსისა და უფრო მუქი რასსის შენარევი. შავ-თეთრი არის აგრეთვე იმიტომ, რომ მასში შერწყმულია ქრისტიანული დასავლური სიბრძნე არაბულ სიბრძნესთან, ისევე როგორც ტამპლიერობაში. ტამპლიერობა არის დასავლური ინიციაციური გზა გადმოსული აღმოსავლეთში, რომელმაც აითვისა აღმოსავლური სიბრძნე, კერძოდ არაბულ-სპარსული სიბრძნე და იშვა მისგან ჰიბრიდი, შავ-თეთრი ვაჟი ფაირეფიცი, რომელიც არის განსახიერება აღმოსავლური ტამპლიერობისა, ტამპლიერობისა, რომელიც გადმოვიდა აღმოსავლეთში და მიიღო აღმოსავლური ელფერი და ამ ტამპლიერობასთან იყო დაკავშირებული აგრეთვე ძველი ქართული რაინდობა და, უწინარეს ყოვლისა, დავით აღმაშენებელი, თამარ მეფის ეპოქის ქართველობა, უწინარეს ყოვლისა შოთა რუსთველი, ტამპლიერობა მარტო დასავლეთის საკუთრება არ არის. ჩვენ გვაქვს მონაცემები უმჭიდროესი კავშირებისა ქართველ რაინდებსა და ტამპლიერებს შორის. ტამპლიერობა იყო მოძრაობა, რომელმაც გააერთიანა დასავლური და აღმოსავლური სიბრძნე, დასავლური და აღმოსავლური ინიციაცია. ამიტომ არის რომ ამ შავ-თეთრი ვაჟის, პარციფალის ნახევარი ძმის ძეა მეფე-ხუცესი იოანე. მეფე-ხუცესი იოანე ჯვაროსნულ ქრონიკებში იდენტიფიცირებულია დავით აღმაშენებელთან, მაგრამ ეს არის არა მხოლოდ პიროვნულად დავით აღმაშენებლის სიმბოლო, არამედ საერთოდ მთელი იმ სიბრძნის სიმბოლოა, რომელიც დაიბადა დასავლეთში და შემდეგ შეერწყა აღმოსავლურ სიბრძნეს. ამ გაერთიანებული, სინთეზირებული სიბრძნის შვილია ის კულტურა, რომელიც მოხსენიებულია ვოლფრამ ფონ ეშენბახის „პარციფალში" როგორც ტაბრონიტი, ანუ კავკასიის მთიანეთი. საქართველო იქ პირდაპირ ნახსენები არ არის, ვინაიდან ეს ალეგორიული პოემაა. ეშენბახის პოემაში არც ერთი ისტორიულად ცნობილი ქვეყანა არ არის მოხსენიებული, არც ერთი ისტორიული პირი არ არის მოხსენიებული, იქ არის მხოლოდ სიმბოლური და ალეგორიული სახელები როგორც ქვეყნებისა, ასევე პიროვნებებისა და პერსონიფიკაციები ამა თუ იმ მოძრაობისა, ამა თუ იმ ინიციაციური გზისა მოცემულია სხვადასხვა გმირის სახით. კერძოდ, პარციფალის მამა გაჰმურეტი იმ ეტაპის სიმბოლოა, როდესაც ჯერ არ იყო განთვისებული გრაალის მოძრაობა და გრაალის ქრისტიანობა ჯერ არ იყო გამოსული ასპარეზზე. პარციფალი თვითონ გრაალის მოძრაობის სიმბოლოა, ხოლო ფაირეფიცი, როგორც

ვთქვით, არის აღმოსავლეთში გადმოსული გრაალის მოძრაობის, ანუ ტამპლიერული მოძრაობის სიმბოლო და ყოველივე ამის წყაროდ ვოლფრამ ფონ ეშენბახს პირდაპირ აქვს მითითებული ტაურონიტი, ანუ საქართველო. საქართველოს ფსევდონიმი, ასე ვთქვათ, ამ ნაწარმოებში არის ტაურონიტი, ანუ ტაბრონიტი. რატომ არის ეს ნახმარი? ეს სიტყვა დაკავშირებულია ტაურუსთან, ანუ კუროს კულტურასთან, ხარის კულტურასთან; ხარის კულტურა, როგორც მოგეხსენებათ, პროტოქართულ, პროტოიბერიულ სამყაროში იყო წამყვანი, ვიდრე კოსმიურად, ზოდიაქალურად იყო კუროს ეპოქა. თქვენ იცით კრეტა-მინოსის ხარის კულტი, მინოტავრის კულტი, მასთან ბრძოლა და სხვა. და, ამასთან დაკავშირებით, ვოლფრამ ფონ ეშენბახი აღნიშნავს, რომ ეს არის წყარო მისტერიალური კულტურისა. აი, ამ კავკასიის მთიანეთზე, ამ ტაურონიტზე, ამ ზღაპრულ ქვეყანაზე, სადაც მეფობს მეფე-ხუცესი იოანე, ვოლფრამ ფონ ეშენბახი ამბობს, რომ ეს არის სათავე ყოველივესი — მისტერიალური სიბრძნისა და მისტერიალური კულტურისა. ასე არის მინიშნებით მოცემული ვოლფრამ ფონ ეშენბახის „პარციფალში". და ვოლფრამ ფონ ეშენბახის ნაწარმოები, მოგეხსენებათ, არ არის ადვილად გასაშიფრი, არ არის ადვილად ამოსახსნელი. მთელი რიგი სიძნელეების წინაშე დგანან მკვლევარები, თუნდაც იმ დაშიფრული სახელების, გეოგრაფიული სახელწოდებების ქვეშ თუ რა იმალება, მაგრამ ჩვენ შეძლებისდაგვარად შეგვიძლია დასკვნების გამოტანა, ვინაიდან მას კონკრეტულად აქვს მითითებული კავკასიის მთიანეთი, კავკასიის ქედის მიმდებარე ქვეყანა როგორც წყარო მისტერიალური კულტურისა და მეფე-ხუცეს იოანეს სამკვიდრებელი, რომლის სახელმწიფოშიც არის სულიერი სიბრძნის კერა, რომელსაც, სხვათა შორის, ჯვაროსნები სულიერ ინდოეთსაც უწოდებენ. ინდოეთად მოიხსენიება ეს ქვეყანა იმის გამო, რომ ინდოეთი შუა საუკუნეებში იყო არა მხოლოდ გეოგრაფიული ტერმინი, არამედ ხშირად იხმარებოდა სულიერი თვალსაზრისითაც როგორც სულიერი, მისტერიალური კულტურის სამშობლო. ასევე იხსენიება ინდოეთი „ვეფხისტყაოსანში"; ის გეოგრაფიული და ისტორიული ინდოეთი არ გახლავთ. ასე იხსენიება იგი ნიზამი განჯეევის „ისკანდერ-ნამეში" — ინდოეთი, როგორც მისტერიათა სამყარო. ამის გამო ვხვდებით ასეთ დამთხვევებს ქართულ და დასავლურ კულტურებს შორის. საერთოდ უნდა ითქვას, რომ არც გამოკვლეულია და არც ისტორიამ შემოგვინახა, სამწუხა-

როდ, ბევრი მონაცემი ამ პერიოდის ურთიერთობების შესახებ. მაგრამ ისეთი ქმნილებები, როგორიც არის „ვეფხისტყაოსანი“, ოდები, დასავლეთში რაინდული რომანები, ვოლფრამ ფონ ეშენბახის პოემა, მაინც მინიშნებებს გვაძლევენ იმ ღრმა ურთიერთობებზე, რომელიც არსებობდა იმჟამინდელ საქართველოსა და დასავლეთის ქვეყნებს შორის. კერძოდ ის, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ და „ამირან-დარეჯანიანი“ საოცრად ენათესავება დასავლეთის რაინდულ რომანებს, თუმცა აქვთ თავისებური, უაღრესად ღრმად თავისებური სპეციფიკა. და აქ იკვეთება აგრეთვე ქართული კულტურის მისსია. ამ ნაწარმოებებში აღმოსავლური და დასავლური ლიტერატურის ტრადიციები მოცემულია ერთ მთლიანობაში. ქართული კულტურისა და საქართველოს მისსია კულტურული თვალსაზრისით არის სინთეზირება დასავლური და აღმოსავლური კულტურებისა და მათი მოცემა ერთ მთლიანობაში. ამიტომ არის, რომ „ვეფხისტყაოსანი“ ისევე შეგვიძლია ჩავთალოთ დასავლური ლიტერატურის კუთვნილებად, როგორც აღმოსავლურის. აქ გაყოფა და გათიშვა შეუძლებელია. ამიტომ არის რომ ფიტარეთი, ეს უდიდესი ძეგლი ქართული არქიტექტურისა, შეიძლება ჩავთვალოთ როგორც ქრისტიანული არქიტექტურის ნიმუშად, ასევე აღმოსავლური არქიტექტურის ნიმუშად. აქ დასავლური და აღმოსავლური კულტურული ელემენტები ყოველთვის ერწყმოდა ურთიერთს.

ასე იკვეთება ჩვენთვის საქართველოს მისსია, ქართული კულტურის მისსია. მრავალი მომენტი დაგვრჩა, სამწუხაროდ, გაუშუქებელი და უნდა მოგახსენოთ, რომ ბევრია სათქმელი ამ მიმართულებით, მაგრამ ერთი ლექციის ფარგლებში შეუძლებელია ყოველივე ამაზე საუბარი. ჩვენ ალბათ გვექნება ამასთან დაკავშირებით კიდევ ლექციები, საუბრები და სასურველია, რომ მივაწოდოთ ამის შესახებ ცოდნა დასავლეთსაც, ვინაიდან დასავლეთში მრავალი რამ ქართულ კულტურასთან, ქართულ სულიერ გზასთან დაკავშირებით არ არის ცნობილი. სამწუხაროდ, შუქდებოდა უფრო გარეგანი ასპექტები ჩვენი ისტორიისა, ჩვენი კულტურისა და სწორედ ასეთი შეხვედრები უნდა იყოს საწინდარი, რომ უფრო მეტი ურთიერთგაგება და ურთიერთგაცვლა გვექნება ცოდნისა, ინფორმაციისა.

თუ სურვილი ექნება აუდიტორიას, მე შემიძლია შეკითხვებზე ვუპასუხო. იქნებ ასე უფრო საინტერესო გახდეს მსჯელობა. თუ ვინმეს რაიმე აინტერესებს ამ საკითხებთან დაკავშირებით, დამისვას შეკითხვა. დღეს, უნდა მოგახსენოთ რომ, ჩვენ აქ სხვა საკითხებს არ შევეხებით, ვილაპარაკებთ მარტო იმასთან დაკავშირებით, რაზედაც აქ იყო საუბარი.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რა განსხვავებაა ქართულსა და ქართველურს შორის?

როგორც თავიდან მოგახსენეთ, ჩვენ უნდა განვასხვავოთ ეს ორი ცნება, მართალია, არსობრივად არა, მაგრამ არის ნიუანსური განსხვავება ქართულსა და ქართველურს შორის. ქართული და ქართველური მაინც უნდა განვასხვავოთ იმიტომ, რომ ქართული აღნიშნავს უშუალოდ საქართველოს, ყოველივეს ისტორიულ საქართველოსთან, ქართულ ენასთან დაკავშირებულს, რომელსაც ჩვენ ვიცნობთ ჩვენი ისტორიიდან და რომელიც სწორედ ამ გეოგრაფიულ არეალში მდებარეობს. ქართველური გაცილებით უფრო ფართო და ყოვლისმომცველი ცნებაა. ქართველურნი არიან ტომები, რომლებიც „ქართები" არ არიან და არც, უშუალოდ ქართველები, მაგრამ ისინი ქართველური წარმოშობისანი არიან, ეს შეიძლება შევადაროთ სემიტებისა და ებრაელების ურთიერთკავშირს. ქართველური არის რასსიული გაგება, უფრო ყოვლისმომცველი ვიდრე ეროვნული. არის ქართველი ეროვნება და არის ქართველური მოდგმა, ქართველური რასსა, იგივე იაფეტური. აი, სწორედ ის პალეოკავკასიური მოდგმა, იაფეტური მოდგმა, შეიძლება ითქვას, არის უფრო რასსა. როგორც არსებობს სემიტური რასსა, ასევე არსებობს იაფეტური რასსაც. ეს იაფეტური რასსა არის ქართველური რასსა. ქართველური ენები მომდინარეობენ სწორედ ამ პირველადი იაფეტური ენიდან, რომელსაც ჩვენ პროტოქართულ ენას ვუწოდებთ. ქართველური ენების გამოყოფა ამ იაფეტური ენიდან მიჩნეულია დაახლოებით მესამე ათასწლეულიდან, როგორც ამას ვხედებით გამყრელიძე-ივანოვის წიგნში, აგრეთვე ნიკო მარრის შრომებშიც. ამ წიგნზე, სხვათა შორის. მე ცალკე მექნება ალბათ მოხსენება. აქ არ მინდა ამაზე დეტალურად ვისაუბრო, მაგრამ აშკარად არის ის ტენდენცია ტაბუირებისა, მიჩქ-

მალულია ის როლი პროტოქართული სამყაროსი, რომელიც მას ისტორიულად გააჩნდა და რომელზეც არის საუბარი მთელ რიგ მეცნიერთა შრომებში. აქ მიჩქმალულია ეს ყოველივე და ინდო-ევროპული წინა პლანზეა წამოწეული. მაგრამ ამ წიგნის დადებითი მხარე ის არის, რომ იქ ის პერიოდი, როდესაც ქართველური ენის, პროტოქართული ფუძე-ენის დანაწევრება მოხდა ცალკე ენებად და დიალექტებად, განსაზღვრულია როგორც მესამე ათასწლეული და ჩვენი თეორიით ეს უკავშირდება იოანე-ზოსიმეს „ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულისა ენისაჲ“-ს, სადაც ნათქვამია, რომ ქართული მოდგმა, ქართული ენა — იქ ენა გულისხმობს მოდგმასაც — არის ოთხისა დღისა მკვდარი და „წელი ათასი ვითარცა ერთი დღეო“. ოთხი დღის ანუ ოთხი ათასი წლის წინ, ე. ი. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე მესამე ათასწლეულში დაიწყო სიკვდილი ამ ენისა, სიკვდილს ამბობს იოანე-ზოსიმე იმიტომ, რომ ის ძველი გავრცელების არეალი, ის მნიშვნელონელობა აღარ ჰქონდა მას. შემდეგ ამას მოჰყვა ლაზარესებრი აღდგინება, აღდგომა ამ მოდგმისა და ენისა. ეს არის მოცემული იოანე-ზოსიმესთან. იოანე-ზოსიმეს ნაწარმოებში სიმბოლურად არის ლაზარესთან შედარებული ეს მოდგმა. შეიძლება ითქვას, აქ მარტო საქართველო კი არ იგულისხმება, არამედ მთელი ქართველური მოდგმა და ამას უკავშირდება ის პროტოქართული, პროტოიბერიული სამყაროც, რომელიც გადაჭიმული იყო პირინეების ნახევარკუნძულიდან ინდოეთამდე და როგორც ნიკო მარრი ჰ. ჯონსტონთან ერთად ვარაუდობდა, არსებობდა პირველადი ბასკურ-კავკასიურ-დრავიდული ენა, ქამიტურ ძირეულ ენაზე უფრო ძველი, რომელიც იყო საფუძველი ყველა ენებისა, და ეს იყო გლოტოგონიური, ენათა წარმომქმნელი ფენომენი, ეს იყო პირველადი ენა ქურუმებისა, საერთოდ ყველა ენათა საწყისი. ასეთი არის ნიკო მარრის თეორია. ამიტომ შერისხა სტალინმა ნიკო მარრი, ამიტომ გამოუცხადეს მას ანათემა, ვინაიდან ის ობიექტურად აშუქებდა პრეისტორიულ ხანას და ქართული ენის წარმოშობას. ნიკო მარრთან ჩვენც, ეროვნულ მოძრაობასაც აქვს სადაო. მართალია, მას ჰქონდა ანტიქართული გამოხდომები პოლიტიკურ, კონიუნქტურულ მოსაზრებებთან დაკავშირებული, მაგრამ პრეისტორიულ ხანას ქართული ენისა და ქართული მოდგმის განვითარებისას ნიკო მარრი აშუქებდა ძალზე ობიექტურად და ღრმად. და სწორედ ამიტომ მოუწყეს მას ანათემა საბჭოთა მეცნიერებაში სტალინის მეთაურობით.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რა როლი აქვთ ქართველური მოდგმის ხალხებს ქრისტიანობის განვითარებაში?

ქრისტიანობის განვითარებაში ქართველური მოდგმის ხალხები ძირითად როლს თამაშობენ. სემიტური მოდგმის ხალხებმა შეასრულეს ძირითადი როლი ქრისტიანობის შემზადებაში, ძველი აღთქმის ეპოქის პერიოდში, ხოლო საკუთრივ ქრისტიანობაში, ქრისტიანობის განვითარებაში ქართველური და ინდოევროპული მოდგმის ხალხები ასრულებენ ძირითად როლს. ინდოევროპული მოდგმის ხალხებს უკავშირდება ძველი ბერძნები, როგორც მოგეხსენებათ. „ქებაჲ და დიდებაჲ" გვეუბნება, რომ ორნი დანი, მარიამ და მართა შეიძლება შევადაროთ ნინოს და დედოფალ ელენეს. ნინო არის ქართველური მოდგმის სიმბოლო, ქართული ქრისტიანობის სიმბოლო, ხოლო ელენე არის ბერძნული ქრისტიანობის სიმბოლო. და როგორც მარიამი უკავშირდება ნინოს, ასევე უკავშირდება მართა ელენეს. მარიამი, მოგეხსენებათ, არის მისტიური ჭვრეტის, მისტიური საიდუმლო ღვთისმეტყველების სიმბოლო, ეზოტერული ქრისტიანობის სიმბოლო, ხოლო მართა ინტელექტუალური, რაციონალური გზის სიმბოლო, დოგმატიური ქრისტიანობის სიმბოლო, რომელიც უფრო საბერძნეთში განვითარდა. ე. ი. ქართველური მოდგმის წარმომადგენლები ქრისტიანობაში უფრო მისტიკისა და საიდუმლო ღვთისმეტყველების გზას ავითარებენ. აი, მაგალითად, დიონისე არეოპაგელი, ანუ პეტრე იბერი, ნიკოლოზ საკვირველმოქმედი, თავად წმინდა გიორგი — ესენი ქართველური მოდგმის წარმომადგენლები არიან. ამრიგად უკავშირდება ლაზარე, როგორც სიმბოლო ქართულ მოდგმას. ჩვენ ვიცით, რომ ლაზარე არის იოანე არა მხოლოდ სულიერ მეცნიერებაში, არამედ მთელი რიგი დასავლეთის ეგზეტიკოსები ლაზარეს აიგივებენ იოანესთან და იოანე-ლაზარეს იდენტიფიკაცია აშკარად მოსჩანს, სხვათა შორის, ქართულ ფოლკლორშიც კი არსებობს ხალხური კულტი ლაზარესი ჩვენთან, რომელიც არის წვიმის ღვთაება, იგივე რაც ელია. ე. ი. ელიას და ლაზარეს იდენტურობა მოცემული არის ქართულ ფოლკლორში. იოანე-ლაზარე არის სიმბოლო ქართული ენისა, ქართული მოდგმისა, რომელიც ამ ოთხდღიანი სიკვდილისმაგვარი ძილის შემდეგ უნდა აღდგეს. აი, ამას გვაძლევს ჩვენ იოანე-ზოსიმე თავის „ქებაჲ და დიდებაჲში".

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: ქართლოსისა და ჰაოსის კავშირზე რა აზრისა ხართ?

სხვათა შორის, უნდა ითქვას, რომ ლეონტი მროველის ქმნილება და ასეთი ნაწარმოებები ღრმა ეზოტერულ სიბრძნეს ასახავენ. იქ არის ნათქვამი, რომ ქართლოსი და ჰაოსი ორივენი არიან შთამომავალი იაფეტისა, რომ ერთი წინაპარი ჰყავდათ და იაფეტური რასსა, იაფეტური მოდგმა არის აგრეთვე წინაპარი ჰაოსისა, ანუ პირველადი ეთნოსისა, საიდანაც მომდინარეობს დღევანდელი სომეხი ერი. ეს ეთნოსი იყო უაღრესად მონათესავე პირველადი ქართული ეთნოსისა და აქედან მომდინარეობს ეს გადმოცემა ძმობის შესახებ — ჰაოსისა და ქართლოსის ძმობის შესახებ. არა, აქ უფროსობაზე არ უნდა იყოს საუბარი იმიტომ, რომ ეს უძველესი ხანაა და ძალიან ძნელია დადგენა იმ პერიოდისა, როდესაც განთვისდა, ასე ვთქვათ, სომხური ეთნოსი და როდესაც ის გამოეყო ცალკე ერად. ამასთან დაკავშირებით ასახელებენ, დაახლოებით, ძვ. წ. მეშვიდე-მეექვსე საუკუნეებს, როდესაც არმენთა შემოსვლა დაიწყო ჰაიასაში. ჰაიასა არის პირველი ქვეყანა, უაღრესად მონათესავე კოლხური სამყაროსი და მეცნიერებაში ცნობილია, ძველ სომხურში, ანუ გრაბარში როგორ არის ლაზური და პროტოქართული ძირები შემონახული და რა დიდი როლი აქვს ამ ენის ჩამოყალიბებაში პროტოქართულ ენას. ამას აღნიშნავს, მაგალითად, ცნობილი სომეხი მეცნიერი კ. თუმანოვი. და ამიტომ მარრი თვლიდა, რომ სომხური ნახევრად იაფეტური და ნახევრად ინდოევროპული ენაა. მასში ორივე ელემენტი არის. აქედან მომდინარეობს უძველესი ნათესაობისა და ერთობის იდეა, რომელიც ლეონტი მროველთან არის მოცემული.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რა კავშირია ბასკურ და ქართულ სამყაროებს შორის?

ბასკურ და ქართულ ენებზე მოგახსენებთ, რომ ბასკურიც პროტოიბერიული ენაა, როგორც ქართული, მაგრამ იმდენად დიდი ეპოქები აშორებთ მათ ურთიერთისაგან, იმდენად დიდი ხნის მანძილზე ვითარდებოდნენ ისინი ცალ-ცალკე, რომ დღეს გენეტიური ნათესაობის დადგენა ძნელდება. უფრო ტოპონიმებით, ცალკეული გამოთქმებით, ცალკეული ფორმებით ხდება ამ ნათესაობის დადგენა, აგრეთვე კულტურულ-ისტორიული, შედარებითი მეთოდით. გენეტიურად ბასკური და ქართული დღეს მონათესავე ენები თითქოს არ არის. მაგრამ ეს

იმას როდი ნიშნავს, რომ ბასკური და ქართული სამყაროები უძველეს დროში არ იყო ერთიანი. ეს იყო, როგორც მოგახსენეთ, ერთი მოდგმა, ერთი რასსა, ერთი ენა, მაგრამ შემდეგ იმდენად განთვისდა, რომ დღეს უკვე მეცნიერებს დადგენაც კი უჭირთ გენეტიკური ნათესაობისა. სხვაგვარი დადგენა შეიძლება და ამის საფუძველი არის, როგორც მოგახსენეთ, ჰუმბოლდტის ცნობილ შრომაში ბასკური ენის შესახებ. ეს შრომა დღემდე არ არის ნათარგმნი ქართულად და, სხვათა შორის, მას ბოიკოტსაც უცხადებენ, გარკვეული მოსაზრებებით ეს მიჩქმალული იყო მუდამ. ჩვენი ამოცანაა, ეს შრომა ითარგმნოს ქართულად და გავრცელდეს საქართველოში, რომ ქართველებმა გაიგონ თავიანთი ნამდვილი წარმომავლობა. ჰუმბოლდტზე უფრო დიდი ავტორიტეტი დასავლეთის მეცნიერებას, როგორც მოგეხსენებათ, არა ჰყავს. თუმცა თანამედროვე მეცნიერ-ქართველოლოგთა (იან ბრაუნის და სხვების) უახლესი გამოკვლევების შედეგად ყალიბდება აზრი, რომ ბასკური მეოთხე ქართველური ენაა.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რა კავშირია ლაზარესა და ქართულ ენას შორის?

ლაზარეს აღდგინება იოანე-ზოსიმესთან ნიშნავს აღდგინებას ქართველი ერისას, ქართველური მოდგმისას, მარტო ქართველი ერისას კი არა, მთელი ქართველური მოდგმისას იმ განფენილობით, როგორც ის იყო წარმოდგენილი პრეისტორიულ ხანაში, ანუ ლაზარეს დაძინებამდე, ანუ მესამე ათასწლეულამდე. მესამე ათასწლეულში ეს მოდგმა შემცირდა, განადგურდა ინდოევროპელების მიერ და დარჩა მხოლოდ პირინეებზე, მცირე აზიაში, კავკასიაში. ხოლო აღდგომა იქნება ისევ აღორძინება ამ მოდგმისა, ისევ იმავე პოზიციას დაიბრუნებს ეს მოდგმა და ეს ერი, რომელიც მას გააჩნდა პრეისტორიულ ხანაში, ე. ი. წამყვანი მოდგმის პოზიციას, კაცობრიობის სულიერი მოძღვრის პოზიციას. აი, ეს იგულისხმება სწორედ იმაში, რომ მეორედ მოსვლის დროს ღმერთმან უნდა ამხილოს ყველა ენასა ამით ენითაო, როგორც ამბობს იოანე-ზოსიმე. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ეს მოდგმა იქნება მთავარი მატარებელი სულიერებისა, ქრისტიანობისა და ის ამხელს დანარჩენ ცოდვილ კაცობრიობას.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რა კავშირია პრომეთესა და ამირანს შორის?

ამირანი გვიანდელი სახელი უნდა იყოს პრომეთესი. ჩვენ არა გვაქვს ცნობები იმის შესახებ, რომ პრეისტორიულ ხანაში პრომეთეს ამირანი ეწოდებოდა. საქართველოში ამირანი, თვითონ სახელი „ამირ“ უფრო იმ პერიოდთან არის დაკავშირებული, როდესაც უკვე სპარსული კულტურა შემოდის საქართველოში. ამირან დარეჯანისძე—„ამირ ანდარე ჯეპან“ ნიშნავს „მბრძანებელი ქვეყნისა“, „მეუფე ქვეყნისა“, ეს სპარსული ტერმინია.

საერთოდ, ამირანზე ხალხური თქმულების ის სახე, რომელმაც ჩვენამდის მოაღწია, გვიანდელი უნდა იყოს. პრეისტორიული მითი ამირანზე აისახა ქართულ ხალხურ თქმულებაში, მაგრამ სახელი შეცვლილია. სახელი ამირანი აშკარად სპარსული წარმოშობისაა და, მე მგონი, არ ასახავს ამ არსების რაობას. პრეისტორიულ ხანაში ამ არსებას, მე მგონი, ჰქონდა უფრო ძველი პროტოქართული შესატყვისი. საერთოდ პროტოქართული შესატყვისები ჰქონდათ არამარტო ასეთ პერსონაჟებს. მაგალითად, საიდან მომდინარეობს ქართველთა ეპონიმი „კარდუ“? ეს არის მთის სახელი, რომელსაც დღეს ჰქვია არარატი. თავდაპირველად ამ მთის სახელი იყო კარდუ, კარდუ იყო ბაბილონური ღვთაება. მთებს არქმევდნენ ღვთაებების სახელებს და ამ ღვთაების სახელი ერქვა მთა არარატს, რომელსაც სუმერულ ეპოქაში ნისირი ერქვა. ძველი სახელები დღეს უკვე აღარა აქვს არც ამ ტოპონიმებს, არც გმირებს. და ამ არსებას, რომელსაც პრომეთეს უწოდებენ, დარწმუნებული ვარ, პრეისტორიულ ხანაში არ ერქვა ამირანი. ამირანი უფრო შუასაუკუნეებშია შერქმეული.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რას იტყვით აფხაზურ-ქართული ენების კავშირზე?

საერთოდ ადიღეური და სხვა კავკასიური ენები, როგორც მოგეხსენებათ, იბერიულ-კავკასიური წარმოშობისაა, მათსა და ქართულ ენას შორის გენეტიური ნათესაობა არსებობს. ქართველურ ენებს შორისაც გენეტიური ნათესაობა არსებობს, მეგობრებო. ეს ვერ გაუგიათ მათ და ამიტომ არის ეს ეროვნული შუღლი, თორემ მათი წარმომავლობა ნამდვილად იბერიულ-კავკასიურია. ნამდვილად ასეა. რომ ჰქონდეთ მათ მეხსიერება, ცოდნა თავიანთი წარმომავლობის შესახებ,

ისინი არასოდეს არ გააჩაღებდნენ ასეთ კონფლიქტებს თავის მონათესავე ერთან. საერთოდ ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხები გენეტიკურად მონათესავენი არიან, ასევეა მათი ენებიც. ეს არნოლდ ჩიქობავამ, ჩვენმა დიდებულმა მეცნიერმა, შესანიშნავად გამოიკვლია და ეს მისი საყვარელი ტერმინია—იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება და იბერიულ-კავკასიური ხალხები, რაც, სხვათა შორის, იმასაც გულისხმობს, რომ იბერიულ-კავკასიური არ არის ერთადერთი იბერიულ სამყაროში, არსებობს, მაგალითად; იბერიულ-პირინეული და სხვა, რომ იბერიულ-კავკასიური არის მხოლოდ ერთი მონაკვეთი იბერიული სამყაროსი, და მასში ერთიანდებიან აგრეთვე ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხები.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: **რა კავშირშია მაზდეანობა ქართულ სულიერ სამყაროსთან?**

მეგობრებო, ისტორიულად ქართველ ერს ჰქონდა ურთიერთობა მრავალ კულტურასთან, მრავალ რელიგიასთან და არის საქართველოში იმის ნიშნები, რომ იყო ერთ პერიოდში აქ მაზდეანური კულტი, ანაჰიტა-ქალღმერთის კულტი და მრავალი სხვა კულტი იყო, მაგრამ ეს არ იყო წამყვანი, არ იყო არსებითი და ძირითადი ჩვენს სულიერ სამკაროში. მაგალითად, ჯერ პრობლემატურად არის ქცეული, იყო თუ არა არმაზის კულტურა ზოროასტრული კულტურა და რაიმე საერთო აქვს თუ არა მას ზოროასტრულ კულტურასთან და მაზდეანობასთან. ე. ი. ესეც არ არის დამტკიცებული, ორმუზდი და არმაზი თუ ენათესავებიან ურთიერთს.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: **რა არის ანთროპოსოფია?**

... ანთროპოსოფია არის სულიერი მეცნიერება თანამედროვე ევროპაში, მეცნიერება სულის შესახებ, რომელიც გავრცელებულია დასავლეთის ქვეყნებში. ეს მოძრაობა არსებობს საქართველოშიც და ჰყავს მრავალი მიმდევარი. ეს არის ქრისტიანული მოძრაობა, როგორც მოგახსენეთ, ეს არის მიქაელური ქრისტიანობა. მაგრამ, ამავე დროს, უნდა მოგახსენოთ, რომ ზოგს ეშლება, ზოგი ურევს ანთროპოსოფიას რელიგიაში. ანთროპოსოფია არ არის რელიგია. ეს არის შემეცნებითი მიმდინარეობა და არა აღმსარებლობა. ამიტომ შეც-

დომით ამბობენ, ან მართლმადიდებელი იყავი, ან ანთროპოსოფიო. ასე არ დგას საკითხი. ეს იგივეა, რომ თქვა: ან მართლმადიდებელი იყავი, ან ჰეგელიანელი. აქ საქმე იმაში გახლავთ, რომ ანთროპოსოფიას რელიგიური აღმსარებლური პრეტენზიები არა აქვს. ეს არის შემეცნებითი გზა. მართალია, რელიგიური თემიც არსებობს დასავლეთში, რომელიც მასზე არის აღმოცენებული, მაგრამ თავისთავად ანთროპოსოფიის ფუძემდებელი — რუდოლფი შტაინერი არ იყო ახალი რელიგიის ან კონფესიის ფუძემდებელი. ის არის ქრისტეს, ქრისტიანობის მიმდევარი და ქრისტიანობის ახალი შემეცნებითი ფორმის შემქმნელი. ასე რომ, აქ არ უნდა მოხდეს ცნებათა აღრევა და არ უნდა შეგვეშალოს. როგორც მოგახსენეთ, არსებობს აგრეთვე მრავალი დარგი ანთროპოსოფიული მეცნიერებისა: ანთროპოსოფიული მედიცინა, ბიოლოგია, პედაგოგიკა. კერძოდ ანთროპოსოფიულმა მედიცინამ უდიდესი როლი შეასრულა ჩვენში 9 აპრილს მოწამლულთა მკურნალობაში. როდესაც ვერც ერთი ექიმი ვერ კურნავდა მათ, ვერც ერთი სახეობის წამალი... მათ ისეთი მედიკამენტები ჩამოიტანეს, თავიანთი სკოლის მიერ შექმნილი, რომლებმაც უშველა ამ მოწამლულებს, გადაარჩინა უამრავი ადამიანი.

უნდა მოგახსენოთ ისიც, რომ მართლმადიდებლურ კულტზე არსებობს ლექცია რუდოლფ შტაინერისა, რომელიც ძალზე მაღალ დონეზე აყენებს მართლმადიდებლურ კულტს კათოლიკურთან შედარებით. მე შემიძლია პირდაპირ ციტატა წაგიკითხოთ. საერთოდ რუდოლფ შტაინერი მართლმადიდებლურ ფილოსოფიასთან ძალიან ღრმად იყო დაკავშირებული, კერძოდ, ვლადიმერ სოლოვიოვის ფილოსოფიასთან და თავის ერთ-ერთ წინამორბედად თვლიდა მას, მართლმადიდებელ ფილოსოფოსს. არის ციკლი ლექციებისა 1922 წელს წაკითხული — „ზეცნობადი გავლენები კაცობრიობის ისტორიაში“, სადაც რუდოლფ შტაინერი ამბობს: „კათოლიკურ ეკლესიაში კულტი და რიტუალი უფრო თვალითსახილველი სიმბოლოების ხასიათს ატარებს, აღმოსავლურ მართლმადიდებლურ ეკლესიაში კი იგი ისეთი რამ არის, რასაც სული სწვდება უღრმესი მოწიწებით“. ე. ი. რადიკალურად ასხვავებს ამ ორ კულტს ერთმანეთისაგან და მისთვის უფრო მახლობელი არის მართლმადიდებლური კულტი. და ეს ჩანს აგრეთვე ოქსფორდში წაკითხული ლექციებიდან, სადაც ის ამბობს, რომ მართლმადიდებლურ აღმოსავლურ ეკლესიაში იყო ძალიან ღრმა ეზოტერიზმი. ანუ საიდუმლო მოძღვრება, რომელიც

თავად ეკლესიას გააჩნდა. აღმოსავლეთში, როგორც მე წელან მოგახსენეთ, ეზოტერიზმი არ იყო გამოყოფილი ეგზოტერიზმისაგან, ხოლო დასავლეთში გამოყოფილი იყო და იყო კონფლიქტიც და დევნაც ეზოტერიზმისა. აღმოსავლურ მართლმადიდებლურ სამყაროში ამას ადგილი არ ჰქონია არასოდეს.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: როგორია გრაალის წარმოშობა?

გრაალის ეტიმოლოგია, გრაალი, მეგობრებო, მომდინარეობს ძველპროვანსული და ალბათ, ძირით კაპადოკიური ტერმინიდან „გრაცალ“ და, საერთოდ, გრაალის მიმდინარეობა ქართველური ტომების შექმნილია აგრეთვე. კაპადოკიური ეთნოსი, რომელიც იგივე ქართველური, პროტოიბერიული ეთნოსია, არის ძირითადი შემქმნელი გრაალის მიმდინარეობისა. ტიტურელი, ცნობილი პირველი მფლობელი გრაალისა, ეროვნებით იყო კაპადოკიელი, ე. ი. ქართველური წარმოშობისა. შემთხვევითი როდია, რომ კაპადოკიელები იხსენიებიან სულიწმიდის გადმოსვლის დღეს, მეერგასისე დღეს, რომელიც მოცემულია მოციქულთა საქმეში (საქმე, 2, 9). კაპადოკიელები ესწრებოდნენ სულიწმიდის გადმოსვლას და გრაალის მისსია ეს არის სულიწმიდის მისსია. გრაალი ეს არის სულიწმიდის მატარებელი, გრაალი ეს არის სიმბოლო ღვთისმშობლისა, სულიწმიდისა და გრაალის მფლობელი არის სულიწმიდით განმსჭვალული და სულიწმიდამომადლებული ადამიანი. გრაალის მოძრაობა, გრაალის ქრისტიანობა შექმნეს სწორედ იბერიულმა ხალხებმა. ის შეიქმნა ჯერ კაპადოკიაში, შემდეგ პროვანსში, ლანგდოკში, სადაც ძირითადად იბერიული და კელტ-იბერიული მოდგმის ხალხები ცხოვრობენ. კელტ-იბერები იგივე იბერებია წარმოშობით, რომელთაც შემდეგ, გვიანდელ პერიოდში შეერწყნენ კელტები. კელტების მიგრაცია ჩვენს წელთაღრიცხვამდე დაახლოებით მესამე საუკუნიდან დაიწყო და მოგვიანებითაც გაგრძელდა. შემდეგ ჩამოყალიბდა კელტ-იბერიული მოდგმა, მაგრამ წარმოშობით მაინც იბერიულია. კელტ-იბერიული მოდგმაც კაპადოკიასთანაა დაკავშირებული და სწორედ კაპადოკიიდან, ამ მესხური, ანუ მოსხური, ზანური კაპადოკიიდან მომდინარეობს გრაალის ქრისტიანობა და გრაალის მიმდინარეობა. ქართლში არის, სხვათა შორის, სოფელი გრაკალი. რამდენიდაც პირველადი სახელი ამ თასისა არის გრაცალი, გრაცალი და გრაკალი აშკარად მონათესავეა და ეს ტოპონიმი უნდა იყოს

გრაალთან დაკავშირებული, ჩვენის ღრმა რწმენით. გრაალი მოხსენიებული არის შავთელის ოდებში. შავთელის ოდებში მას ეწოდება „მადლთა ბარძიმი, ერთა ვანსაწმენდ“. როგორც მოგეხსენებათ, გრაალი არის ბარძიმი, თასი და გარდა ამისა, ეს თასი მოხსენიებული არის ქართულ ფოლკლორში, კერძოდ, როდესაც წმინდა გიორგი — ქართული ფოლკლორის წმ. გიორგი — ლაშქრობს ქაჯაეთში კოპალასთან და იახსართან ერთად, მას ქაჯაეთიდან მოაქვს თასი და ჩვენის ღრმა რწმენით ეს გრაალის თასია. ე. ი. წმინდა გიორგის ჩასვლა ქვესკნელში დაკავშირებულია გრაალის თასის წამოღებასთან, ე. ი. ეს არის ინიციაციის სიმბოლო. ამრიგად უკავშირდება გრაალი ქართულ კულტურას, ქართულ ფოლკლორს, საქართველოს ისტორიას. გელათის ფრესკების ძირითადი მოტივები გრაალის თასთან არის დაკავშირებული. ყრმა მაცხოვარი, რომელიც უჭირავს გელათის ღვთისმშობელს, შუბლზე გრაალის ტვიფარს ატარებს! ასე რომ, ეს უაღრესად ღრმა კავშირშია ქართულ კულტურასთან და რაც შეეხება „ვეფხისტყაოსანს“, შეიძლება ითქვას, რომ „ვეფხისტყაოსანიც“ გრაალის პოემაა. იმიტომ, რომ გრაალის სიმბოლოები, სინონიმებია საუნჯე, თვალ-მარგალიტი, ფილოსოფიური ქვა და ქალწული, ე. ი. ქალწულის გამოხსნა ტყვეობიდან, ქვესკნელიდან აგრეთვე იგივეა, რაც გრაალის გამოხსნა. ქალი ამ შემთხვევაში განასახიერებს ანიმას, სამშვინელს და ანიმას გამოხსნა დრაკონის ტყვეობიდან არის სწორედ ინიციაციის მიზანი. აი, ეს არის მოცემული სწორედ „ვეფხისტყაოსანში“. „ვეფხისტყაოსანი“ არის ინიციაციის გზა, ჰეროიკული ინიციაციის გზა არის აქ აღწერილი. ალეგორიულად, საერთოდ, რაინდობა დაკავშირებული იყო ინიციაციასთან, რაინდობა იყო ინიციაციის ინსტიტუტი, ამიტომ მისი უმთავრესი მიზანი იყო ქვესკნელად შთასვლა და გრაალის გამოხსნა, ანუ წმინდა საწყისის გამოხსნა ბნელი ძალების ტყვეობისაგან.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: როგორ მტკიცდება, რომ პელაზგები და შუმერები იყვნენ არაინდოევროპელები?

ეს მტკიცდება, მეგობრებო, ენათმეცნიერული მონაცემებით. უწინარეს ყოვლისა, შუმერები რომ არაინდოევროპელები არიან და მხოლოდ ქართველური ენები ენათესავება შუმერულ ენას დღესდღეობით, დაამტკიცა დიდმა ქართველმა მეცნიერმა მ. წერეთელმა. ინ-

დოევროპული ენები ამ ენებს არ ენათესავება. პელაზგებზე პირდაპირ არის ჰეროდოტესთან და სხვა ბერძენ ისტორიკოსებთან ნათქვამი, რომ ისინი იბერები იყვნენ.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რა კავშირი იყო ირლანდიელ და ქართველ იბერებს შორის?

ირლანდიელი იბერებისა და ქართველი იბერების კავშირი უღრმესია, მეგობრებო. სწორედ იმაზე არის საუბარი ჰუმბოლდტის შრომაში, რომ ირლანდიაში, ჩრდილოეთ ევროპაში იყო მიგრაცია იბერებისა. ჰუმბოლდტი აშკარად განასხვავებს მათ სამხრეთის იბერებისაგან, სადაც ისინი ავტოქტონები არიან, მაგრამ ჩრდილოეთში, ირლანდიაში, ბრიტანეთში და სხვაგან მოხდა მათი მიგრაცია და დაარსდა კოლონიები. ირლანდიის უძველესი მოსახლეობა — პიქტებიც იბერების შთამომავალნი იყვნენ.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: ვინ იყვნენ ალბანელები?

ქართლის ცხოვრებიდან ჩანს, რომ ქართველური ტომები იყვნენ ალბანელებიც. ამასთან, ეს არის ბერდა, რომელიც გვხვდება ნიზამი განჯევის შემოქმედებაში... სხვათა შორის, შემთხვევით არ არის, რომ ბერდას დაუკავშირა ნიზამი განჯევმა თამარ მეფის სახე, რომელიც მოგვცა. მან სიმბოლურად, ალეგორიულად ბერდის დედოფლის ნუშაბეს სახით თავის „ისკანდერნამეში“...

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: ლაზეთი და ლაზარე თუ არის რაიმე კავშირში?

ამაზე ჰიპოტეტიურად შეიძლება ვთქვათ მხოლოდ, რომ ფუძით უკავშირდება; აგრეთვე ლაზარე და ლაზური, ლაპისლაზული, რომელიც ლაჟვარდს აღნიშნავს და ლაჟვარდი და ცისფერი ეს არის იოანელაზარეს ფერი. საერთოდ, და შეიძლება ეს ყოველივე რაღაც კავშირშიც იყოს... ლაზარესადმი მიძღვნილი თამარისდროინდელი ტაძრის, ბეთანიის ფრესკებიც ხომ ცისფერ ფერებშია გადაწყვეტილი, არ შეიძლება ამას ღრმა ეზოტერული მნიშვნელობა არ ჰქონდეს.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რა კავშირი აქვთ ხეთებს საქართველოსთან?

ხეთასთან დაკავშირებული ტოპონიმები არის საქართველოში. ეს იმას არ ნიშნავს, მეგობრებო, რომ აქ, ვთქვათ, ხეთების სამშობლო იყო. იყო მიგრაციები ხალხების, იყო მათი გარკვეული მოძრაობა და ამასთან არის დაკავშირებული მრავალი ტოპონიმი. საერთოდ ხეთები ინდოევროპელებია, ისინი არ ეკუთვნიან ქართველური წარმოშობის ხალხებს.

შ ე კ ი თ ხ ვ ა: რას გვეტყვით ნიკო მარრისა და „ვეფხისტყაოსნის" შესახებ?

მეგობრებო, ნიკო მარრს ძალზე წინააღმდეგობრივი შეხედულებები ახასიათებდა „ვეფხისტყაოსანზე" და, საერთოდ, დიდ ადამიანებს ზოგჯერ დიდი შეცდომებიც მოსდით. მან შეცდომები დაუშვა „ვეფხისტყაოსანთან" დაკავშირებით, მაგრამ შემდეგ თავადვე გამოასწორა ეს შეცდომები და უაღრესად მნიშვნელოვანი აზრები გამოთქვა „ვეფხისტყაოსნის" შესახებ. თავდაპირველად ის თვლიდა, რომ „ვეფხისტყაოსანი" ნათარგმნი ნაწარმოებია, აპირებდა მისი „დედნის". პოვნას ბრიტიშ მუზეუმში, მაგრამ ვერ შესძლო ეს და შემდეგ სხვაგვარი შეხედულება ჰქონდა უკვე ამაზე. რაც მთავარია, ნიკო მარრმა პირველმა გვაჩვენა ის ორგანული კავშირი, რომელიც არსებობს „ვეფხისტყაოსნის" სამყაროსა და დასავლური რაინდული რომანის სამყაროსა და საერთოდ დასავლურ კურტუაზიას შორის. მან მიგვითითა აგრეთვე პროვანსელი ტრუბადურების და საერთოდ რაინდული კულტურის სხვა ძეგლებთან „ვეფხისტყაოსნის" მსგავსებაზე. ნიკო მარრმა ძალიან ღრმად. მიანიშნა ამაზე და ძალზე ღირებული ნაშრომი დაგვიტოვა — „ქალის კულტი „ვეფხისტყაოსანში". რაც შეეხება რუსთველის მუსულმანობის იდეას, მან ეს უარყო შემდგომ. ერთ ხანს ნიკო მარრს ჰქონდა აზრი, თითქოს „ვეფხისტყაოსნის" ავტორი მუსულმანი იყო, მაგრამ ეს აზრი მას იმიტომ დაებადა, რომ ის ამ ეკუმენიზმს ვერ ხსნიდა. რუსთველს ახასიათებს რაღაც ზერელიგიური ეკუმენიზმი. თითქოს და ის ყველა კულტების და ყველა რელიგიების გამაერთიანებელი არის თავის პოემაში. საერთოდ, „ვეფხისტყაოსანი" ეს არის სინკრეტული ნაწარმოები, არა ეკლექტური, სხვადასხვა ელემენტების უკავშიროდ შერ-

წყმა, არამედ სინკრეტული, ეს არის ერთიანობაში მოცემა სხვადასხვაგვარი ელემენტებისა. „ვეფხისტყაოსანი“ არის ანტიური სიბრძნისა და ქრისტიანული სიბრძნის სინთეზი, ეზოტერული სიბრძნის სინთეზი, ანტიური ინიციაციის გზისა და ქრისტიანული ინიციაციის გზის ახალი სინთეზი არის ახალი მხატვრული მითოსის ენაზე მოცემული, ასე რომ აქ მრავალ მკვლევარს ეჩვენებოდა ცალ-ცალკე მოძღვრებები, ცალ-ცალკე აღმსარებლობა, მაგრამ ეს შემდეგ არ დადასტურდა და დღეს უკვე გაბატონებული აზრია, რომ ეს არის ქრისტიანული ნაწარმოები, რომ ავტორი ქრისტიანია, თანაც ფართო გაგების ქრისტიანი, რომელიც ეკუმენურად აერთიანებს სხვა რელიგიების მიღწევებსაც თავის მსოფლმხედველობაში. მაგალითად, იქ არის მოცემული ასტროლოგიური, ასტროსოფიული იდეები, არის ანტიურ მისტერიათა იდეები, თვით „მზიანი ღამის“ სტროფი და სხვა. ეს ყველაფერი გვაფიქრებინებს, რომ ის ღრმად იყო ნაზიარები ანტიურ მისტერიალურ კულტურას, გვაძლევდა ამის სინთეზს თავის ნაწარმოებში. ნიკო მარრი თავდაპირველად ამას ვერ ხედავდა. მან მუსულმანად ჩათვალა რუსთველი, ვინაიდან მუსაფიც არის იქ და მუსაფზე იფიცებენ გმირები, მაგრამ ეს იმიტომ მოხდა, რომ პირობითად „ვეფხისტყაოსნის“ მოქმედება გადატანილი არის აღმოსავლურ სამყაროში, მუსულმანურ სამყაროში და იქ ცხადია მუსაფის გარდა სხვა საღვთო წიგნს ვერ ახსენებდნენ, მაგრამ ლოცვა ავთანდილისა ეს არის ქრისტიანული ლოცვა, მიუხედავად იმისა, რომ ის თითქოს მიზგითში ლოცულობს. ასევე გმირებიც თავიანთი მოქმედებით, თავიანთი ხასიათით ქრისტიანები, ქრისტიანული სამყაროს წარმომადგენლები არიან. არაბი, ინდოელი „ვეფხისტყაოსანში“ არ ნიშნავს ეროვნებას. ეს არის სიმბოლურად. „ვეფხისტყაოსნის“ ქვეყნები საერთოდ გეოგრაფიული სინამდვილე არ არის, ისტორიული სინამდვილე არ არის. ეს ალეგორიული გეოგრაფიაა, ალეგორიული ისტორიაა.

„ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულისა ენისაჲ“ *

1. ფილოლოგიური პროგლემები

უკანასკნელ წლებში მრავალი მოსაზრება გამოითქვა ძველი ქართული თეოსოფიური მწერლობის ძეგლის „ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულისა ენისაჲ“-ს შესახებ. მკვლევარნი სხვადასხვა თვალსაზრისით განიხილავენ ძეგლს, მაგრამ აშკარაა, რომ ისინი სიძნელეთა წინაშე დგანან. მრავალი საკითხი, ძეგლთან დაკავშირებული, კვლავაც ბუნდოვანია და გაურკვეველი. არც ჩვენ გვაქვს პრეტენზია ძეგლთან დაკავშირებული ყველა საჭირბოროტო საკითხისათვის შუქის მოფენისა. ჩვენი მიზანია მხოლოდ და მხოლოდ აზრის გამოთქმა ზოგიერთ პრობლემაზე.

დავიწყოთ იმით, რომ თვით ტრადიციული წაკითხვა ძეგლის ტექსტისა გვაყენებს დიდი სიძნელის წინაშე. გავიხსენოთ პირველივე წინადადება: „დამარხულ არს ენაჲ ქართული დღედმდე მეორედ მოსლვისა მისისა, საწამებლად, რაჲთა ყოველსა ენასა ღმერთმან ამხილოს ამით ენითა“. ამ სიტყვებს და, კერძოდ, სიტყვა „ენას“ იგებენ მხოლოდ და მხოლოდ თანამედროვე მნიშვნელობით. სინამდვილეში საკმარისია ღრმად ჩავუკვირდეთ წინადადების შინაარსს და ნათელი გახდება ამგვარი ინტერპრეტაციის ცალმხრივობა, ვინაიდან „ენა“ ძველ ქართულში, ისევე როგორც სხვა ძველ ენებში, მხოლოდ ენას კი არ ნიშნავდა, არამედ **ხალხს, ეროვნებას, მოდგმას.** ასე მაგალითად, იოანეს „აპოკალიპსის“-ის ტექსტში: „შემდგომად ვიხილე და აჰა ერი ფრიადი, რომლისა აღრიცხვად ვერავინ შემძლებელ იყო, ყოველთაგან წარმართთა და ტომთა და ერთა და **ენათა,** მდგომარენი წინაშე კრავისა“ (გამოცხ. 7. 9). აქ ბერძნულ ტექსტში „ენას“ შეესაბამება „გლოსსა“. ვგონებ სადავო არ უნდა იყოს, რომ აქ ცოცხალ ადამიანთა კრებულზეა საუბარი, რომელნიც არიან „ყოველთაგან ენათა და

---

* წინამდებარე ნაშრომი ნაწილია ვრცელი გამოკვლევისა, რომელსაც ავტორი ამზადებს იოანე-ზოსიმეს ესქატოლოგიისა და მასთან დაკავშირებული ფილოლოგიური და ეთნოლოგიური პრობლემების შესახებ.

ტომთა", ე. ი. ყველა ხალხების, ყველა ეროვნების წარმომადგენლებზე. ასევეა „გამოცხადების" მეთოთხმეტე თავშიც: „ანგელოსსა აქუნდა სახარებაჲ ხარებად მკვიდრთა ქუეყანისათა და ყოველსა ერსა ზედა და ტომთა და ენათა" (14. 7). ვგონებ ნათელია, რომ ანგელოსი, ვერაფერს ახარებდა „ენას" (გინდ სალიტერატუროს, გინდ სასაუბროს), ვინაიდან ენა ცოცხალი არსება არ არის. ცოცხალი არსებანი არიან ადამიანები, რომელნიც ამ ენათა, ანუ ეროვნებათა წარმომადგენლები არიან და მათ ახარებდა ანგელოსი. ასევე იხმარება ეს „ენა" ძველ აღთქმაშიც: „ესე ძენი სემისნი — ენათა შინა მათთა, სოფელთა შინა მათთა, და ნათესავთა შინა მათთა" (დაბად. 10.31 დან. 3,4-7, 5.19, 29-31). სხვათა შორის, ბიბლიის მცხეთურ ხელნაწერში აქ „ენის" ადგილზე ნახმარია „ტომი". „ენის" მსგავსი მნიშვნელობით ხმარებას ვხვდებით „ქართლის ცხოვრებაშიც": „სკვითნი, ხაზარნი, აბაშნი, არაბნი, მიდნი, ელამიტელნი და შუამდინარელნი და ყოველნი ენანი და ნათესავნი" (ქ. ც. ტ. II, 1959, გვ. 562). ს. ყაუხჩიშვილის მიერ ამ ტომისათვის დართულ ლექსიკონშიც ორგვარი განმარტებაა „ენისა": 1) ენა — („ენა") „ენა ვერ მიძრავს". 2) ენა — (ტომი, ნათესავი) — „ყოველნი ენანი და ნათესავნი". „ყოველმან ენამან მხოლოსა ღმერთსა თაყუანის გცეს" და ა. შ.

ამრიგად, იოანე-ზოსიმეს „ქებაჲ" ეხება არა მხოლოდ ქართულ ენას, როგორც ასეთს, არამედ ქართველ ერს, ქართულ ეთნოსს, მის კულტურულ ისტორიულ მისსიას, როგორც ეს ესმოდათ საქართველოს ეზოტერულ-ქრისტიანულ წრეებში (რომელნიც ეკლესიისგან განცალკევებით როდი არსებობდნენ).

ახლა განვიხილოთ, თუ რას ნიშნავს „საწამებლად, რაჲთა ყოველსა ენასა ღმერთმან ამხილოს ამით ენითა". ზოგი მკვლევარი აქაც თანამედროვე მნიშვნელობით იგებს სიტყვას „საწამებლად", როგორც „წამებას", „ტანჯვას". სინამდვილეში „საწამებლად" აქ ძველი ქართული მნიშვნელობით არის ნახმარი, ისევე როგორც სახარებაში: „და სწამა იოანე და თქუა" (იოანე, 1,32). ე. ი. „დაამოწმა", „სვიდეტელსტვოვალ". თუ ჩვენ „ენას" ვიგულისხმებთ მხოლოდ მისი თანამედროვე მნიშვნელობით, მაშინ გამოდის აბსურდი, თითქოს ენამ, როგორც ასეთმა, უნდა სწამოს ქრისტესათვის. ენა თავისთავად ვერავისთვის ვერაფერს სწამებს, ვინაიდან იგი არ არის ცოცხალი არსება, პიროვნება. სიტყვა „საწამებლად", „სწამა" და მისგან ნაწარმოები სხვა სიტყვები საღვთო წერილშიც და ქრისტიანულ ლიტერატუ-

რაშიც მუდამ იხმარებიან ადამიანთან, პიროვნებასთან ან ადამიანთა ჯგუფთან (თუნდაც ერთან) დაკავშირებით.

შემდეგი და კიდევ უფრო დიდი გაუგებრობა იბადება იმ შემთხვევაში, თუ „ენას" მხოლოდ და მხოლოდ დღევანდელი მნიშვნელობით წარმოვიდგენთ, როგორც მამხილებელს სხვა ენებისას: „რაჲთა ყოველთა ენათა ღმერთმან ამხილოს ამით ენითა". ე. ი. გამოდის, რომ ქართული ენა არა მხოლოდ სწამებს ქრისტესათვის, არამედ **ამხელს** სხვა ენებს, ვინაიდან სხვა ენები ცოდვილნი არიან, ქართული ენა კი უცოდველია და ამხელს მათ. რაში უნდა გამოიხატებოდეს ენის ცოდვიანობა თუ უცოდველობა? ვით შეუძლია ენას, განყენებულ გაგებას, იმოქმედოს ისე, რომ სცოდოს ან არ სცოდოს, ამხილოს ვინმე ცოდვაში ან არ ამხილოს? „მხილება" აქ „გამხელას" რომ ნიშნავდეს, როგორც ზოგიერთ ავტორს მიაჩნია[1], მაშინ იქნებოდა „უმხილოს", როგორც ამას ვხვდებით მოციქულთა საქმეში: „ესე უმხილა ვინმე სავლეს" — სხვა ვარიანტია „ეუწყა სავლეს" (იხ. ი. აბულაძის ლექსიკონი). „მხილება" იოანე-ზოსიმესთან ნახმარია სახარებისეული მნიშვნელობით: „რომელმან თქვენგანმან მამხილოს მე ცოდვისათვის?" ეუბნება ქრისტე ფარისევლებს. ენა შესაძლოა მეტნაკლები ადექვატურობით გადმოსცემდეს გარკვეულ ცნებებს, გარკვეულ სულიერ გაგებებს, მეტნაკლებად ღვთაებრივ-სულიერი იყოს ან მეტნაკლებად მდიდარი, მაგრამ მისი „ცოდვიანობა" ან „მამხილებლობა" გაუგებარია. შეუძლებელია იოანე-ზოსიმეს ასეთი ამბები არ სცოდნოდა.

ეს ორივე წინააღმდეგობა მოიხსნება, თუ სიტყვა „ენას" გავიგებთ ისე, როგორც იგი იხმარებოდა იმ ეპოქაში, როდესაც შეიქმნა სახარებები და აპოკალიპსისი, ან როდესაც აღმოცენდა ქრისტიანობა და ჰაგიოგრაფიული და ჰიმნოგრაფიული ლიტერატურა. საკმარისია დაშვება ყოველივე ამისა, რომ ყოველგვარი წინააღმდეგობა მოიხსნება ძეგლის პირველივე წინადადების გაგებაში. ამასთან ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ **იოანე-ზოსიმე ქართულ ეროვნებას არ იგულისხმებდა ქართული ენის გარეშე, ვინაიდან ქართული ენისა და კულტურის გარეშე მხოლოდ ერის მიღწევას მეორედ მოსვლამდე არ ექნებოდა არავითარი მნიშვნელობა.** ასე რომ, ეს წინადადება დღევანდელ ქართულ ენაზე შემდეგნაირად უნდა გადმოითარგმნოს: „ქართული ეროვნება და მისი ენა (ქართველი ერი) შენარჩუნებულ იქნება მისი (ქრისტეს) მეორედ მოსვლის დღემდე, რათა მან სწამოს (ქრისტეს-

თვის), რათა ყოველი ერი ღმერთმა ამხილოს ამ ერის მეშვეობით".

ახლა უკვე გასაგები ხდება ყოველივე: ერთი ერი, შესაძლოა იყოს უფრო მეტად ცოდვილი, მეორე — ნაკლებად, ერთი ერი შესაძლოა უფრო ახლოს იდგეს ღმერთთან, მეორე — ნაკლებად. **მამხილებელიც შესაძლოა იყოს ადამიანი ან ადამიანთა ჯგუფი, ან ერი და არამც და არამც მხოლოდ მისი ენა.**

გარდა ამისა, ნუთუ შესაძლებელია, რომ მეათე საუკუნის (ან თუნდაც უფრო ადრინდელ) ქართველ მწიგნობარს, თავისი ეპოქისათვის განათლებულ ადამიანს არ სცოდნოდა ელემენტარული ჭეშმარიტება, რომ არა მხოლოდ ქართული, არამედ ყველა ენა, ყველა დამწერლობა შენარჩუნებულ იქნება („დამარხულ იქნება") ქვეყნის დასასრულამდე, ე. ი. ქრისტეს მეორედ მოსვლამდე? რა აღმოჩენა, რა წინასწარმეტყველება უნდა ყოფილიყო ეს ფაქტი, რომელსაც იგი ესოდენ საზეიმოდ ამცნობს თავის თანამემამულეებს? განა არ იქნება ასევე შენარჩუნებული ძველბერძნული, ლათინური ან რომელიც გნებავთ ის მკვდარი ენა, რომელსაც გაჩენია დამწერლობა? რა სიბრძნე უნდა ყოფილიყო ამის აღნიშვნაში?

რაც შეეხება ერს, ეროვნებას, აქ სხვაგვარად უნდა ყოფილიყო საქმე. ენა შეიძლება დარჩეს, ერი კი განადგურდეს. ქრისტიანული ესქატოლოგიის მიხედვით მომავლის კატაკლიზმების დროს ზოგი ერი დაიღუპება, აღიგვება პირისაგან მიწისა, ზოგი კი გადარჩება. **აი, აქ კი საჭირო იყო პროფეტული ოპტიმიზმი, რომელსაც ამყღავნებს იოანე-ზოსიმე, როდესაც ამხნევებს თავის თანამემამულეებს: ქართველი ერი გადარჩება, იარსებებსო მეორედ მოსვლამდე.** იოანე-ზოსიმე ამ შემთხვევაში ვერ იხმარდა ტერმინ „ეროვნებას", ვინაიდან ეს ტერმინი იმ ეპოქაში ჯერაც არ არსებობდა, იგი უფრო გვიანდელი ხანის პროდუქტია. ამიტომაც იხმარა მან „ენა", რომელიც მის ეპოქაში ნიშნავდა „ერს", „ეროვნებას", „მოდგმას"

იოანეს აპოკალიპსისში ჩვენ ვხედავთ, რომ ყოველი ერი, ყოველი ქვეყანა როდი მიაღწევს უფლის მეორედ მოსვლამდე. მაგალითად, ღვთის რისხვის მეშვიდე ლანკნის დანთხევისას (გამოცხ. 16, 17), რომელიც მეორედ მოსვლასა და მკვდართა აღდგომაზე გაცილებით ადრე ხდება, აღწერილია ბაბილონისა და სხვა წარმართთა და ენათა (ერთა) განადგურება. ბაბილონი იქ სიმბოლურ-კრებითი სახეა ყველა იმპერიისა, რომელზედაც შეგვიძლია ვთქვათ აპოკალიპსისისა და „ქებაᲘს" გაგებით, რომ ეს „ენა" არ არის დამარხულ დღემდე მეორედ

მოსვლისა მისისა: „დაეცა ბაბილონი დიდი და იქმნა სამკვიდრებელ ეშმაკთა და საყოფელ ყოვლისავე სულისა არაწმიდისა და საყოფელ ყოვლისა მფრინველისა არაწმიდისა და მოძულებულისა“ (გამოცხ. 18. 2). ეს ყოველივე კი მოხდა მეორედ მოსვლაზე ადრე.

ასე რომ, იოანე-ზოსიმე წინასწარმეტყველებს: ქართველი ეროვნება, ქართული მოდგმა მიაღწევს მეორედ მოსვლამდე. მხოლოდ ენის მიღწევას კი არ დასჭირდებოდა არავითარი წინასწარმეტყველება.

აპოკალიპსისის ფინალში ჩვენ ვხედავთ, რომ ერები, ანუ ენანი ორად არიან განყოფილნი. ერთნი არიან ვითარცა წყალნი, რომელზედაც დგას ბაბილონი, ე. ი. წარმოადგენენ ბაბილონის იმპერიის დასაყრდენს: „წყალნი იგი რომელ იხილენ, ერნი არიან და წარმართნი და ენანი“ (გამოცხ. 17.15). ისინი დაინთქმიან ქვესკნელში ბაბილონთან ერთად. ხოლო მეორენი იშვებენ ცათა შინა, კრავის ქორწილზე: „შემდგომად მესმა, ვითარცა ხმაჲ დიდი ერისა მრავლისაჲ ცათა შინა, რომელნი იტყოდეს: ალელუია, მაცხოვრებაჲ და ძალი და დიდებაჲ ღმრთისა ჩუენისაჲ“ (გამოცხ. 19. 1). ვინ არის ამ დროს იგი, ვინც **სწამებს** იესოსათვის? ამის პასუხად ანგელოზი ეუბნება იოანეს: „და დავვარდი წინაშე ფერხთა მისთა თაყვანისცემად მისა, და მრქუა მე: „იხილე ნუ, შენ თანა მონაჲ ვარ მე და **ძმათა შენთა, რომელთა აქუს წამებაჲ იესოჲსი;** ღმერთსა თაყუანის ეც, რამეთუ წამებაჲ იესოსი არს სული იგი წინასწარმეტყველებისაჲ“ (გამოცხ. 19. 10).

ესე იგი, ისინი, ვინც სწამებენ იესოსათვის, არიან ძმანი იოანე მოციქულისა, რომელიც სწამებს აგრეთვე მათთან ერთად და **მათაც აქვთ სული წინასწარმეტყველებისაჲ, ანუ სულიწმიდა.** აი, როგორ ჭვრეტს იოანე-ზოსიმე ქართული მოდგმის მომავალს, რომელიც „დამარხულ არს საწამებლად მისა“: მას ექნება სული წინასწარმეტყველებისაჲ, სულიწმიდა, ისევე როგორც იოანეს და მის ძმებს, ანუ მართალთ, რომელნიც იშვებენ კრავის ქორწილზე ღვთის სასუფეველში ისრაელის 12 მუხლის რჩეულებთან ერთად. თუმც ეჭვგარეშეა, რომ იოანე-ზოსიმე ამგვარ ქართველებში ჭეშმარიტ ქრისტიან ქართველებს გულისხმობს, რომელთაც უნდა „სწამონ“ ქრისტესთვის. მხოლოდ ასეთნი შეიძლება გაუთანაბრდნენ აპოკალიპსურ „ძმებს“ იოანესას. იოანეს ეს ძმები, ამავე დროს, მამხილებელნი არიან ყველა ენათა და წარმართთა, რასაც აპოკალიპსისში სიმბოლური ზეციური თეთრტაიჭოსანი მხედრის სახით ვხედავთ: „და ვიხილენ ცანი განხუ-

მულნი და აჰა ცხენი სპეტაკი და მჯდომარესა მას ზედა ეწოდებოდა სარწმუნოჲ და ჭეშმარიტი და სიმართლით სჯის და იბრძვის. და თუალნი მისნი იყვნეს, ვითარცა ალი ცეცხლისაჲ, და თავსა ზედა მისსა გვირგვინნი მრავალნი, რომელთა ზედა წერილ იყო სახელები და სახელი წერილი, რომელი არავინ უწყის, გარნა მან თავადმან. და ემოსა სამოსელი შეღებული სისხლითა და წოდებულ არს სახელი მისი: სიტყუაჲ ღმრთისაჲ და მხედრობანი ცათანი შეუდგეს მას, მსხდომარენი ცხენთა ზედა სპეტაკთა, შემოსილნი ბისონითა სპეტაკითა და ბრწყინვალითა და **პირისა მისისაგან გამოვიდოდა მახვილი ორპირი აღლესული, რაჲთა მით მოსრნეს წარმართნი და იგი ჰმწყსიდეს მათ კუერთხითა რკინისაჲთა" (გამოცხ. 19. 11-15).**

„ორპირი მახვილი აღლესული" არის სიმბოლურად „მახვილი მხილებისა", საღმრთო მხილება კაცობრიობის ცოდვათა, „რკინის კვერთხით მწყემსვა" კი არის გასამართლება ცოდვილ წარმართთა (კვერთხი სამართლის სიმბოლოა). აი, რომელ ესქატოლოგიურ სახეს უკავშირდება იოანე-ზოსიმესეული გაგება ქართული მოდგმის. ქართული ეთნოსის მომავალი მამხილებელი მისსიისა!

თეთრ ცხენზე მჯდარი ზეციური მხედარი არის არხისტრატეგოსი ზეციური მხედრობისა, მთავარანგელოზი მიქაელ, ძალი ღვთისა, ანუ პირი ღვთისა, აგრეთვე, პროფეტული განჭვრეტა მიქაელის მიწიერი რაინდის, წმინდა გიორგის მსახურებისა, რომელსაც უკავშირებს იოანე-ზოსიმე ქართველ ერს, როგორც ჭეშმარიტი ქართველი **ქრისტიან-გეორგიანი.** საქართველოს სახეს იგი სჭვრეტს ზეციურ ძლევამოსილ მხედარში, რომელიც ასრულებს საღვთო მისსიას წარმართთა ერთა და ენათა **მხილებისას** და მათი მწყემსვისას რკინის კვერთხით, ანუ გასამართლებისას. აი, სიტყვა „მხილების" ნამდვილი მნიშვნელობა (აპოკალიპსური მამხილებელი სულიწმიდაა და მისი თეთრტაიჭოსანი რაინდი).

ახლა გადავიდეთ შემდეგ წინადადებაზე: „და ესე ენაჲ მძინარე არს დღესამომდე და სახარებასა შინა ამა ენასა ლაზარე ჰქვიან".

ზემოთ უკვე დავინახეთ იდუმალი კავშირი ქართული ენისა, ანუ ეროვნებისა იოანე მოციქულთან, რომელსაც მეორედ მოსვლისას აქვს „წამებაჲ ქრისტესი", ისევე როგორც ქართულ ენას (ეროვნებას). ახლა კი ვხედავთ, რომ ქართული ენა იდენტიფიცირებულია ლაზარესთან, რომელიც ქრისტემ აღადგინა მკვდრეთით. ლაზარე კი, ზოგი თეოლოგის თვალსაზრისით, არის იგივე იოანე მოციქული[2]. ახალ

დროში არა მხოლოდ თეოსოფოსებმა, არამედ სახარების ტექსტის მკვლევარმა ფილოლოგებმაც მიაქციეს ყურადღება იმ გარემოებას, რომ როდესაც იოანეს სახარებაში საუბარია იოანე მოციქულზე, როგორც მაცხოვრის საყვარელ მოწაფეზე, ნახმარია ზმნა „ფილეო", სულიერი სიყვარული, იგივე ზმნა ნახმარია **აგრეთვე მხოლოდ და მხოლოდ ლაზარესთან დაკავშირებით** (იოანე 11. 3), **რაც სიყვარულის გარდა, სახარებისეული გაგებით, ნიშნავს უმაღლეს სულიერ მეგობრობასაც** (იხ. ფ. ვ. ფარრარ, იესო ქრისტეს ცხოვრება, ლონდონი, 1880, ინგ. ენაზე), ვინაიდან ცნობილია, რომ სახარება განასხვავებს სიყვარულის სამ სახეობას: ეროსს, აგაპეს და **ფილიას.** სხვა მოწაფეებთან დაკავშირებით სიტყვა „ფილეო" არ იხმარება. სხვა შემთხვევაში და სხვა მოწაფეებზე ნახმარია ზმნა „ეგაპა", ნაწარმოები „აგაპედან". ამ იდენტიფიკაციის საკითხებზე აღვნიშნავთ მხოლოდ, რომ ამ შემთხვევაში ორი პიროვნების გაიგივება როდია მთავარი, არამედ ის, რომ იოანე მახარობელს თავის სახარებაში ქრისტესეული (და არა იოანესეული) ნათლისღების, ანუ ინიციაციის პარადიგმად მოჰყავს ლაზარეს მკვდრეთით აღდგინება. ლაზარესთან ქართული ენის იდენტიფიკაციის შემდეგ ხომ იოანე-ზოსიმეც ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ქართული ენა არის „მისთანავე (ქრისტესთანვე) დაფლული სიკვდილითა ნათლისღებისა მისისადთა", ე. ი. ღებულობს ქრისტესეულ ნათლისღებას. რას ნიშნავს ქრისტეს ნათლისღება და რით განსხვავდება იგი იოანესეული ნათლისღებისაგან (წყლით ნათლისღებისაგან)? ამაზე პასუხს გვაძლევს თავად იოანე ნათლისმცემელი, რომელიც მასთან მოსულ ხალხს ეუბნება: „მე უკვე ნათელგცემ თქუენ წყლითა სინანულად; ხოლო რომელი შემდგომად ჩემსა მოვალს, უძლიერს ჩემსა არს, რომლისა ვერ შემძლებელ ვარ ხამლთა მისთა ტვირთვად. მან ნათელ-გცეს თქუენ სულითა წმიდითა და ცეცხლითა" (მათე 3. 4). ამაზე პასუხს გვაძლევს აგრეთვე თავად მაცხოვარი, როდესაც იგი, **უკვე იოანესაგან ნათელღებული,** ეუბნება თავის მოწაფეებს: „ხოლო ნათლისღებაჲ მაქუს ნათლის ღებად და ვითარ შეურვებულ ვარ, ვიდრემდე აღესრულოს!" (ლუკა 12. 50) ე. ი. იოანეს ნათლისღების გარდა სხვა ნათლისღება უნდა გაიაროს ჯერ თავად იესო ქრისტემ. ამ ნათლისღებაში იგულისხმება ჯვარცმა, სიკვდილი და დაფლვა იესო ქრისტესი, რომელსაც მოსდევს გარდაუვალი აღდგომა. ამავე ნათლისღების წინასახეა ლაზარეს მკვდრეთით აღდგინება. იგივე ნათლისღებაზე ესაუბრება იესო ქრისტე იაკობს და იოანეს, რომელნიც

მოვიდნენ მასთან და სთხოვეს ნება მიეცა მათთვის, რათა ერთი მის მარჯვნივ დამჯდარიყო, ხოლო მეორე მარცხნივ. იესომ ჰკითხა მათ: „არა იცით, რასა ითხოვთ. ძალგიცა სასუმელისა, რომელსაც მე შევსვამ, შესუმად, და ნათლისღებისა, რომელსა მე ნათელვიღებ, ნათლის ღებად?“ (მარკ. 10. 38) მოციქულნი ეუბნებიან ქრისტეს, რომ მათ ძალუძთ ეს ყოველივე. ამას მოსდევს პროფეტული სიტყვები, რომელნიც ცხადყოფენ, რომ ეს ორი მოციქული მართლაც მიიღებს მომავალში ქრისტესეულ ნათლისღებას: „სასუმელი სამე, რომელსა მე ვსუამ, ჰსუათ, და ნათლისღებაჲ რომელი მე ნათელ ვიღო, ნათელ იღოთ“ (მარკ. 10. 39). ეს სიტყვები გამართლდა ლაზარეს მკვდრეთით აღდგომაზე, რომელმაც მიიღო ქრისტესეული ნათლისღება სიკვდილითა და აღდგომით, აგრეთვე სულიწმიდის მომადლებით. ასევე განმარტავს ამ ნათლისღების არსს პავლე მოციქული: „ანუ არა უწყითა, რამეთუ რომელთა-ესე ნათელ-ვიღეთ ქრისტე იესოს მიერ, სიკვდილისა მისისა მიმართ ნათელ-ვიღეთ? და თანა-დავეფლენით მას ნათლის ღებითა მით სიკუდილსა მისსა, რაჲთა ვითარცა იგი აღდგა ქრისტე მკვდრეთით დიდებითა მამისაჲთა, ეგრეცა ჩვენ განახლებითა ცხოვრებისაჲთა ვიდოდით. რამეთუ უკუეთუ თანანერგ ვიქმნენით მსგავსებასა მას სიკვდილისა მისისასა ეგრეთცა აღდგომასა მას მისსა ვიყვნეთ“ (რომ. 6.3-5). აი, ამგვარი ქრისტესეული ნათლისღება პირველად განხორციელდა ლაზარეზე, რომელიც მოკვდა და აღდგა, ე. ი. ლაზარე პირველი მოინათლა სულიწმიდითა და ცეცხლით, ანუ ქრისტესეული ნათლისღებით. მაგრამ მის სნეულებაზე ხომ მაცხოვარი თავიდანვე ამბობს, რომ ეს არ არის ნამდვილი, სასიკვდინე სნეულება: „სნეულებაჲ ესე არა არს სასიკვდინე, არამედ დიდებისათვის ღმრთისა, რაჲთა იდიდოს ძე ღმრთისა მისგან“ (იოანე 11.4). **ძე ღმრთისა იდიდა იოანე მოციქულისაგან, მისი სახარებითა და აპოკალიპსისით.** ქრისტესეულ ნათლისღებას ქართული ენა ღებულობს, რათა მომავალში აღასრულოს ქრისტეს მისსია. რაში მდგომარეობს ეს მისსია? გავიხსენოთ, თუ ვით ახასიათებს თავის მისსიას იესო-ქრისტე პილატეს სამსჯავროს წინაშე: „ამისთვის შობილ ვარ და ამისთვის მოვივლინე სოფლად, რაჲთა **ვწამო ჭეშმარიტი.** ყოველი რომელი ჭეშმარიტებისაგან იყოს, ისმინოს ხმისა ჩემისაჲ“ (იოანე 18.37). ხოლო ქართულ ენაზე იოანე-ზოსიმესეულ ძეგლში ნათქვამია: „დამარხულ არს ენაჲ ქართული დღედმდე მეორედ მოსლვისა მისისა. **საწამებლად**“. რის საწამებლად? ცხადია, ჭეშმარიტების საწამებლად.

ქართულმა ენამ, ქართულმა მოდგმამ უნდა სწამოს ჭეშმარიტი, ისევე როგორც იესო ქრისტემ. მან უნდა ადიდოს ქრისტე, ისევე როგორც იოანე-ლაზარემ. ასე სწამს იოანე-ზოსიმეს.

იოანე-ზოსიმეს ოთხი დღის მკვდარი ლაზარე მიაჩნია ქართული ენის სიმბოლოდ, რომელიც არის „შემკული და კურთხეული სახელითა უფლისაჲთა, მდაბალი და დაწუნებული". თანაც იგი იქვე იმოწმებს დავით **წმიდა** წინასწარმეტყველს, რომელიც ამბობს: „წელი ათასი ვითარცა ერთი დღე". „ოთხი ათასის" შესახებ ჩვენ დაწვრილებით ვისაუბრებთ ქვემოთ, ახლა კი ვნახოთ, რას გულისხმობს ავტორი, როდესაც ამბობს: „და ახალმან ნინო მოაქცია და ჰელენე დედოფალმან, ესე არიან ორნი დანი ვითარცა მარიამ და მართაჲ".

წარმოვიდგინოთ კვლავ, რომ სიტყვა „ენა" ძეგლში ნახმარია მარტოოდენ მისი დღევანდელი მნიშვნელობით. გამოდის, რომ ქართული ენა მოაქცია ნინოს გარდა ჰელენე დედოფალმაც. დავუშვათ, რომ წმ. ნინო საქართველოში მოსვლის შემდეგ დაეუფლა ქართულ ენას, როგორც წარმოშობით მოსხი კაპადოკიელი და ქრისტიანული გაგებებით გაამდიდრა იგი, რითაც „მოაქცია", მაგრამ აბა ჰელენე დედოფალი როგორ მოაქცევდა ქართულ ენას? ან ნუთუ ქართული ენა ნინოს მიერ ქართლის მონათვლასთანავე წარმართული ენიდან ქრისტიანულ ენად იქცეოდა უმალვე? ნინოს ხომ არ შეუქმნია რაიმე ნაწარმოებები ქართულ ენაზე? ან რა განსხვავებაა წარმართულ ენასა და ქრისტიანულ ენას შორის? მაგრამ საქმეც ის გახლავთ, რომ აქ კვლავ საქმე ეხება **ერის, ეროვნების** მოქცევას. მარტოდენ „ენის მოქცევა" აშკარად ნაძალადევი წარმოდგენაა, ერის მოქცევა კი ბუნებრივია. ჰელენე დედოფლის წვლილიც გასაგებია: მან ხელი შეუწყო ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადებას რომში, რის შედეგადაც მომზადდა ნიადაგი საქართველოს გაქრისტიანებისთვისაც, გარდა ამისა, ჰელენე დედოფლის ზრუნვა ქართლის მოქცევისათვის და ნინოსთან მეგობრობა ისტორიული ფაქტია.

რატომ არის ნინო მარიამი, ხოლო ჰელენე მართა? ამასთან დაკავშირებით გავიხსენოთ მარიამთან და მართასთან დაკავშირებული ეპიზოდი ლუკას სახარებიდან: „და თავადი შევიდა დაბასა რომელსამე და იყო ვინმე მუნ დედაკაცი, რომლისაჲ სახელი მართა და შეიყვანა თავადი სახიდ თვისა და იყო დაჲ მისი რომელსა ერქუა მარიამ, რომელი დაჯდა ფერხთა თანა იესოჲსთა და ისმენდა სიტყვათა მისთა. ხოლო მართა მიმოდაზრუნვიდა მრავლისა მსახურებისათვის, ზედა

მიადგა და ჰრქუა: უფალო, არა იღუწი, რამეთუ დამან ჩემმან მარტოჲ დამიტევა მე მსახურებად? არქუ მას, რაჲთა შემეწეოდის მე. მიუგო იესო და ჰრქუა მას: მართა! ჰზრუნავ და შფოთ ხარ მრავლისათვის; აქა ერთისა არს სახმარ. ხოლო მარიამ კეთილი ნაწილი გამოირჩია, რომელი არასადა მიეღოს მისგან" (ლუკა 10. 38-42). მარიამი, რომელიც ნიადაგ მაცხოვარს უსმენდა და საოჯახო საქმეს არ აკეთებდა, არის სიმბოლო სულის შინაგანი მედიტაციური აქტივობისა, მარადის ღვთის ჭვრეტისა, მისტიკისა, ხოლო მართა, რომელიც ნიადაგ საოჯახო საქმეს აკეთებს, სიმბოლოა სულის გარეგანი აქტივობისა სოციალური ყოფის და ქველმოქმედების სფეროში. ერთი მისტიური ჭვრეტის გზაა, მეორე სოციალური განვითარებისა, სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობისა და პოზიტიური თეოლოგიის ამ ორ გზას შორის პრიარტისტს თავად მაცხოვარი ანიჭებს პირველს, ე. ი. მარიამს. ამის გამო ნინო, მისტიკოსი ქალი, ნათელმხილველი, მარადის მლოცველი და მმარხველი და მით სულიწმიდის მადლის მომპოვებელი, შედარებულია მარიამთან, ხოლო ჰელენე დედოფალი, იმპერატრისსა რომისა, სოციალურ სფეროში მოღვაწე, შედარებულია მართასთან. ამით ავტორი მიგვანიშნებს აგრეთვე იმ ორი იმპულსის თავისებურებაზე, რომელიც შემოვიდა საქართველოში მათი მეშვეობით. ერთთან დაკავშირებულია ღვთის მისტიური ჭვრეტა, მისტიური თეოლოგია, მეორესთან — ქველმოქმედება და სამართლიანობა სოციალურ სფეროში, აგრეთვე ოფიციალური დოგმატური თეოლოგია, რომელიც წარმოადგენდა სახელმწიფო იდეოლოგიას. ამითვეა განმარტებული იმ ორი მოდგმის მისსიის თავისებურება, რომლის წარმომადგენლებიც არიან ნინო და ჰელენე დედოფალი.

რას ნიშნავს გამოთქმა „ახალმან ნინო"? გულისხმობს თუ არა ეს გამოთქმა რომელიღაც სხვა, უფრო გვიანდელ ნინოს? არამც და არამც. საქმე ის არის, რომ სიტყვა „ახალი" ძველ ქართულში ნიშნავს **რიგით პირველსაც**. ასე მაგალითად, ბიბლიაში ახალი, „ახალთაჲ" ეწოდება ებრაელთა **პირველ** თვეს, ნისანს: „დღეს გამოხუალთ თქუენ თუესა ახალსა" (გამოსვლ. 13. 4). „თთუესა შინა ახალთასა გამოხვედ ეგვიპტით" G 11. შჯ. 16. 1. „ახალკვირიაკე", „ახალკვირა" ნიშნავს აღდგომის შემდეგ **პირველ** კვირას: „მოვიდეს კაცხსა... დღესა ახალკვირიაკესა" A — 484. ე. ი. „ახალ ნინოში" იგულისხმება თავდაპირველი ნინო, წმიდა ნინო, საქართველოს განმანათლებელი. ეს გამოთქმა ნინოსთან დაკავშირებით იხმარება იმის გამო, რათა იგი

არ დავუკავშიროთ სხვა, შემდეგდროინდელ პიროვნებებს ამ სახელის მატარებელთ. გარდა ამისა, ნინო მეათე საუკუნისთვისაც ახალია, ვინაიდან ახალი სჯულის შემომტანია[3].

თუ ჩვენ კვლავაც იმ თვალსაზრისზე დავრჩებით, რომ ძეგლში სიტყვა „ენა“ ნახმარია მხოლოდ მისი პირველადი მნიშვნელობით, მაშინ სავსებით ზედმეტად მოგვეჩვენება შემდეგი ფრაზაც: „და მეგობრობაჲ ამისთვის თქვა, ვითარმედ „ყოველივე საიდუმლო ამას ენასა შინა დამარხულ არს“. ვინ თქუა „მეგობრობაჲ“ ან რისთვის თქვა? („ამისათვის“). ვის ეხება ეს სიტყვა „მეგობრობაჲ?“ კონტექსტიდან ირკვევა, რომ იგი ეხება როგორც ლაზარეს, ასევე ქართულ ენას. მაგრამ განა **ენა** შეიძლება იყოს ვინმეს მეგობარი? ეს წინააღმდეგობაც მოიხსნება, თუ „ენას“ მისი ნამდვილი მნიშვნელობით გავიგებთ. ე. ი. ქართული მოდგმა, ქართველი ერი არის მეგობარი ქრისტესი, ისევე როგორც ლაზარე, ისევე როგორც იოანე, რომლის შესახებაც ნათქვამია სახარებაში, რომ იგი უყვარდა იესოს „ფილიას“ გაგებით, რაც სხვა მოციქულებზე არ არის ნათქვამი, თუმც მათაც მეგობრები ეწოდებათ (ლუკა 12. 4). აი, რა იგულისხმება გამოთქმაში „და მეგობრობაჲ ამისთვის თქუა“. წინადადების გაგრძელება ნათელს ჰფენს ამ მეგობრობის არსსაც: „ყოველივე საიდუმლოჲ ამას ენასა შინა დამარხულ არს“. როგორც ლაზარე-იოანე იყო მფლობელი **კაცობრიობის** ყოველი ეზოტერული საიდუმლოსი, ანუ საიდუმლო სიბრძნისა, ასევეა დამარხული, ე. ი. შემონახული ყველა ეს საიდუმლო საქართველოში, ქართველ ერში და არეკლილია მის ენასა და კულტურაში. მაგრამ გადაჭარბება იქნებოდა იმის თქმა, რომ ლაზარე და საქართველო იყვნენ მფლობელნი იესო **ქრისტეს** ყველა ეზოტერული საიდუმლოსი, როგორც ამას ამტკიცებს ზოგი მკვლევარი[4], ვინაიდან იოანეს სახარების თვალსაზრისით, ვერც ლაზარე და ვერც რომელიმე მოციქული ვერ იქნებოდა მფლობელი ქრისტეს ყველა ეზოტერული საიდუმლოსი, რამეთუ თავად შაცხოვარი ეუბნება თავის რჩეულ მოწაფეთა წრეს იოანეს სახარების ფინალში: „ფრიადღა მაქუს სიტყუად თქუენდა, არამედ აწ არღა ძალგიც ტვირთუად“ (იოანე 16. 12), რაც იმას ნიშნავს, რომ იესო ქრისტემ შესძლო გადაცემა თავის მოწაფეთათვის თავისი ეზოტერული სიბრძნის მხოლოდ ნაწილისა. მას სურდა მეტის გადაცემა, მაგრამ ისინი ჯერ არ იყვნენ ამისთვის მომწიფებულნი (ეს ლაზარესაც ეხება). გარდა ამისა, იოანესეული თვალსაზრისით, ქრისტეს ყველა საიდუმლოს არა

თუ მისი მოწაფენი, მთელი სამყაროც ვერ დაიტევს: „და არიან სხუანიცა მრავალ, რომელი იქმნა იესო, რომელნი, თუმცა დაიწერებოდეს თითოეულად, არცაღა ეჰგონებ, ვითარმცა სოფელმან ამან დაიტია აღწერილი წიგნები. ამინ“ (იოანე 21.25).

ასე რომ, საუბარია არა ქრისტეს ყველა ეზოტერულ საიდუმლოზე, არამედ იმ საიდუმლოებაზე, რომელთა გადაცემაც მან შეძლო თავის მოწაფეთათვის და კაცობრიობისათვის საერთოდ. მართალია, ძეგლში ნახსენები ნათლისღება ქრისტიანული ინიციაციაა, საიდუმლო სიბრძნესთან ზიარებაა, მაგრამ აშკარად ნაძალადევად გვეჩვენება ცდა „ქებაჲს“ გნოსტიკური ხასიათის ძეგლად გამოცხადებისა და მისი IV საუკუნით დათარიღება. სხვა რომ არა იყოს რა, გნოსტიკური ძეგლი წმ. ნინოსა და წმ. ელენე დედოფალს, ორთოდოქსული ეკლესიის ბურჯებს, ავტორიტეტებად არ მოიხსენიებდა, არამედ დაიმოწმებდა ბასილიდეს, ვალენტინუსს ან სხვა გნოსტიკოსებს და არა ეკლესიის შვილებს. გნოსტიციზმი მართალია, სწვდებოდა სახარების სულიერ სიღრმეებს და საიდუმლოებებს, მაგრამ ვერ იაზრებდა სწორად იესო ნაზარეველის მიწიერი ცხოვრების ფაქტებს, განსაკუთრებით კი მის ფიზიკურ სიკვდილს ჯვარზე. გნოსტიკოსნი ხედავდნენ ქრისტეს ღვთაებრივ მხარეს, მაგრამ ვერ ამჩნევდნენ მის ადამიანურ მხარეს. ამის შედეგად, მათი აზრით, ჯვარს ეცვა არა რეალური სხეული ქრისტესი, არამედ ე. წ. „მოჩვენებითი სხეული“, ხოლო ზოგი გნოსტიკოსის აზრით, ჯვარს ეცვა სვიმონ კვირინელი და არა ქრისტე. ასე ასწავლიდა, მაგ., გნოსტიკოსი ბასილიდეს (იხ. ე. ბოკი, სახარების კომენტარები, ტ. II, შტუტგარტი, 1971, გერმ. ენაზე). ყოველივე ამის გამო გნოსტიციზმში ვერ იარსებებდა ქრისტესეული ნათლისღების, **სიკვდილით** ნათლისღების იმგვარი გაგება, როგორიც გვხვდება იოანე-ზოსიმესეულ ძეგლში. **გარდა ამისა, ძეგლში გვხვდება კიდევ ერთი ნაუანსი, რომლისთვისაც დღემდე არც ერთ მკვლევარს არ მიუქცევია ყურადღება და რომელიც გამორიცხავს მის მიკუთვნებას რომელიმე არაორთოდოქსული მიმდინარეობისადმი. ეს არის ძეგლის ყველა ხელნაწერში დავით წინასწარმეტყველის მოხსენიება „წ. წინასწარმეტყველად“, ე. ი. წმინდანად, რაც პირწმინდა ეკლესიური სპეციფიკაა და გნოსტიკოსთა ნომენკლატურისათვის უცხოა.** გარდა ამისა, თუ „ქებაჲ“ ერეტიკული მოძღვრების შემცველია, მაშ რა სასწაულით გადარჩენილა და შემონახულა საუკუნეთა მანძილზე ეს ნაწარმოები, ისიც სინას მთის მონასტერში ღიად, აშკარად, ნუთუ

იქ არ აღმოჩნდა არც ერთი მცნობი ერეტიკული მოძღვრებისა? ვით „შეეპარა“ „ყოვლისგამანადგურებელ“ ეკლესიას ერეტიკული თხზულება?

ხსენებული გამოკვლევის ავტორი „ქებაᲐს“ უწოდებს ესქატოლოგიური მისტიკის ნიმუშს. ეს გამოთქმა უნდა დაზუსტდეს. კერძოდ, „ქებაᲐ“ არის იოანეს სახარებისა და აპოკალიპსისის კომენტარი, ეგზეგეზა ესქატოლოგიური მისტიკის თვალსაზრისით. არსებობს თვალსაზრისი, თითქოს ორთოდოქსია ებრძოდა ყოველგვარ ეზოტერიზმს და ინიციაციურ სიბრძნეს. ამგვარი მტკიცებისას საჭიროა მეტი სიფრთხილე, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საუბარია აღმოსავლეთის ეკლესიაზე. უწინარეს ყოვლისა არ უნდა დავივიწყოთ, რომ არეოპაგიტული ტრაქტატები შეიქმნა აღმოსავლური ეკლესიის წიაღშივე, ხოლო „საიდუმლო ღვთისმეტყველება“, რომელზედაც საუბრობს დიონისე არეოპაგელი, არის იგივე ეზოტერული მოძღვრება, ანუ საიდუმლო სიბრძნე, რომელიც ყოველთვის დაწერილი სახით როდი არსებობდა, არამედ ზეპირი გადმოცემის, ე. წ. „ლოგიას“ სახით, აგრეთვე წიგნების სახით, რომელთაც ეწოდებათ „დაფარული“ წიგნები, ე. წ. „აპოკრიფები“ [5].

აღსანიშნავია, რომ სიტყვა **დოგმატიც** თავდაპირველად ეკლესიურ ენაზე აღნიშნავდა საიდუმლო მოძღვრებას. მაგალითად, ეკლესიის ერთ-ერთი ბურჯი ბასილი დიდი ამბობდა: „ეკლესიაში არსებული დოგმატებიდან და ქადაგებებიდან ზოგიერთი გვაქვს საღვთო წერილის მოძღვრებაში, **ხოლო ზოგიერთი გადმოცემული გვაქვს საიდუმლოდ**, მოციქულთა ტრადიციით... დოგმატის შესახებ ვდუმვართ, ქადაგებას კი ხალხს ვამცნობთ“ (სულიწმიდის შესახებ, გვ. 322). მეორე მამა ეკლესიისა, წმ. კირილე იერუსალიმელი აღნიშნავს: „წარმართებს არ ვუქადაგებთ საიდუმლო მოძღვრებას მამაზე, ძეზე და სულიწმიდაზე, თვით კათაკმევლებსაც კი საიდუმლოთა შესახებ ვესაუბრებით ბუნდოვნად, ბევრ რამეზე გადატანით მივანიშნებთ, რათა მცოდნენი და მორწმუნენი ჩასწვდნენ, ხოლო უცოდინარნი არ დაზიანდნენ (თხზულებანი, XXV, § 29, გვ. 103). მსგავსი თვალსაზრისი აქვს აგრეთვე გამოთქმული იოანე ოქროპირს ზიარების შესახებ, გრიგოლ ღვთისმეტყველს ნათლისღების შესახებ თავის მეორმოცე ჰომილიაში, ასევე სხვა მამებს ეკლესიისას. გერმანელი მეცნიერი **ავგუსტი** ჩამოთვლის ბერძნულ ტერმინებს, რომელთაც ხმარობდნენ ეკლესიის მამები ეზოტერული წესის აღსანიშნავად: ეპიკრიფის, სი-

ოპე, გნოზის, მისტერიოკრიფია, დოგმა, ტროპოს, პაიდეას და სხვა. ასევე ლათინი მამების ტერმინებს: ოკულტაციო, რეტიცენცია საკრორუმ, სილენციუმ საკრუმ, არკანუმ და სხვა. არსებობს აგრეთვე შუა საუკუნეობრივი საეკლესიო ტერმინი ეზოტერიზმის აღსანიშნავად „დისციპლინა არკანი", ე. ი. საიდუმლო დისციპლინა. ყოველივე ამის საუკეთესო დადასტურებაა „ქებაჲ"-ს დარი ძეგლის არსებობა ეკლესიის წიაღშივე.

ამრიგად, როგორც ვხედავთ, „გნოზისი" ეკლესიის მამების ერთ-ერთი ტერმინია მათი ეზოტერიზმის აღმნიშვნელი, თუ ამგვარ გნოზისს დავუკავშირებთ იოანე-ზოსიმეს „ქებაჲს", მაშინ ეს მისაღები იქნება, ეკლესიასთან დაპირისპირებულ გნოსტიკოსთა მოძღვრებას კი ვერ გავაიგივებთ ამ ძეგლთან. მაგალითად, თვით ანტონ პირველიც კი ხმარობდა ტერმინ „გნოზისს" ანალოგიური მნიშვნელობით თავის „ღვთისმეტყველებაში", სადაც ამბობს, რომ „გონება-მზე" პეტრიწმა შემოიღო — „გნოსისინი აზნაურთა და თავისუფალთა ცნობათანი". ასე რომ, ამ სიტყვას თვით ანტონ კათალიკოსიც არ თვლიდა ეკლესიისათვის უცხოდ. ხსენებული გამოკვლევის ავტორის (ე. ჭელიძის) თქმით, III-IV საუკუნის ორთოდოქსიმ მთლად მოსპო გაგება ნათლისღებისა ვითარცა საიდუმლოსი და რომ მას შემდეგ ქრისტიანულმა ნათლისღებამ ეკლესიაში მიიღო მხოლოდ სიმბოლური მნიშვნელობა (გვ. 12-128). სინამდვილეში მეოთხე საუკუნის ეკლესიის მამა კირილე იერუსალიმელი თავის „მისტაგოგიურ კათეხიზმოში" წერს, რომ, მართალია, ნათლისღებისას სამგზის წყალში ჩაძირვა სიმბოლურად განასახიერებს ქრისტეს სამ დღეს საფლავში ყოფნას, მაგრამ ეს მიბაძვა ქრისტესი არ არის მხოლოდ ხატი, სახე, „ეიკონ ჰე მიმეზის", ვინაიდან თავად ნათლისღება არის რეალობა, რომლითაც ჩვენ რეალურად ვღებულობთ ხსნას (კირილე იერუსალიმელი, მისტაგოგიური კათეხიზმო, პარიზი, 1966. ფრანგ. ენაზე, გვ. 114). შემდეგ კირილე იერუსალიმელი განაგრძობს, რომ ნათლისღება არის ცოდვათა მიტევება რეალურად და განწმენდა რეალურად და ა. შ. ასე რომ, ნათლისღება მართლმადიდებლური ეკლესიისათვის ერთ-ერთი საიდუმლოა, მისტერიონია. ნათლისღება სიმბოლურ ხასიათს ატარებს მხოლოდ პროტესტანტულ ეკლესიაში, ისევე როგორც სხვა საიდუმლონი, ხოლო პროტესტანტული და მართლმადიდებლური ეკლესიების პრაქტიკა ერთმანეთში არ უნდა ავურიოთ.

ავტორი ადამიანის არსების სამწევროვნების შესახებ მოძღვრე-

ბას, ანუ ტრიქოტომიას (რომელსაც იგი შეცდომით ადამიანის **პიროვნების სამნაწილოვნებას** უწოდებს) გნოსტიკოსთა საკუთრებად თვლის. სინამდვილეში ეს მოძღვრება უფრო ადრე ჩამოყალიბებულია პავლე მოციქულის ეპისტოლეებში (1 კორ. 2. 14, 5. 44-17) და მას იზიარებს აღმოსავლეთის ეკლესიაც, ხოლო კათოლიკურმა ეკლესიამ დაგმო იგი მხოლოდ მერვე საეკლესიო კრებაზე მეცხრე საუკუნეში და დატოვა დიქოტომია, ანუ ორწევროვნება (სამშვინველისა და სხეულისა). უცნაურად ისმის, აგრეთვე, ავტორის მტკიცება იმის შესახებ, რომ თურმე „ქრისტიანობის მიღებით ქართული ენა მოკვდა" (გვ. 138), მაშინ როდესაც სწორედ ქრისტიანობის მიღების შემდეგ დაიწყო ქართული ენისა და მწერლობის არნახული აღორძინება. ხოლო ქართული ენის ქრისტიანობამდელი სიცოცხლისა და აყვავების რაიმე დოკუმენტი თუ ეგულება ავტორს სადმე, ეს უდიდესი აღმოჩენა იქნებოდა. ასეთი შეხედულება არც იოანე-ზოსიმეს უნდა მივაწეროთ, ვინაიდან შეუძლებელია მას არ სცოდნოდა, თუ რა მოუტანა ქართველ ერს, ქართულ ენასა და მწერლობას ქრისტიანობამ.

ახლა დავუბრუნდეთ ისევ გამოთქმას „ყოველივე საიდუმლო ამას ენასა შინა დამარხულ არს". როგორც ითქვა, საუბარია არა ქრისტეს ყველა ეზოტერულ საიდუმლოზე, არამედ იმ საიდუმლოებაზე, რომელთა გადაცემაც მან შესძლო თავის მოწაფეთათვის და კაცობრიობისათვის. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც მოციქულნი, ასევე ეკლესიის მამები ხედავდნენ ერთიანობას ქრისტიანულ საიდუმლო სიბრძნესა და ანტიკურ მისტერიალურ სიბრძნეს შორის — რომელიც აგრეთვე ღვთისაგან მომადლებულად მიაჩნდათ. ამ სიბრძნის არსს ასე განმარტავდა პავლე მოციქული: „არამედ ვიტყვი სიბრძნესა ღმრთისასა საიდუმლოდ დაფარულსა მას, რომელი **პირველადვე განაჩინა ღმერთმან უწინარეს საუკუნეთა სიდიდებლად ჩუენდა**" (1 კორ. 2. 7). ასევე ესმოდათ ეს ერთიანობა იუსტინე ფილოსოფოსს, ბასილი დიდს, ნეტარ ავგუსტინეს და სხვათა. სიმბოლიკა ქრისტიანობის პირველი საუკუნეების ხელოვნებისა ნათელყოფს, თუ რაოდენ ღრმა კავშირს ხედავდნენ პირველქრისტიანები ანტიკურ მისტერიებსა და ქრისტიანობას შორის. ასე მაგალითად, კატაკომბების ფერწერაში გავრცელებულია მოტივი, სადაც ქრისტე ფიგურირებს როგორც მისტერიათა იეროფანტი კვერთხით ხელში, რომელითაც იგი აცოცხლებს მიცვალებულ ლაზარეს, რაც ასახავს იმ ფაქტს, რომ ანტიკური ინიციაციის კერების პრაქტიკა ინიციანტის სამდღიანი სატაძრო სიკვ-

დილისმაგვარი ძილისა, რომლისგანაც მას აცოცხლებდა იეროფანტი (რაც ხდებოდა მისტერიებში დაფარულად), ქრისტემ სახალხოდ განახორციელა ლაზარეს აღდგინებით[6]. ასე რომ, ლაზარეს ინიციაცია ანტიური ინიციაციის გზის ახალი ეტაპი იყო. ასეთივე ღრმა კავშირი არსებობდა მზის („სოლ ინვიქტუსის") ანტიკურ კულტსა და ქრისტიანულ კულტს შორის. არსებობს ადრექრისტიანული გამოსახულებები, სადაც „სოლ ინვიქტუს" ფიგურებს როგორც ქრისტე, საადგომო ლიტურგიის შემსრულებელი (იხ. ე. ზაუსერი, ადრექრისტიანული ხელოვნება. მიუნხენი, 1966 წ. გვ. 393, გერმ. ენაზე).

პროტო-ქრისტიული მოდგმა და კულტურა პრეისტორიული ხანიდან უაღრესად მჭიდროდ იყო დაკავშირებული მისტერიათა კულტურასთან. უფრო მეტიც, იგი იყო შემქმნელი ამ მისტერიათა, იყო მათი კულტურტრეგერი, რაც მოსჩანს არგონავტების მითიდან, აგრეთვე ანტიურობის მწერალთა და ისტორიკოსთა სხვა წყაროებიდან, აგრეთვე „ქართლის ცხოვრებიდან", სადაც მოთხრობილია ფარნავაზის ინიციაცია სულიერი მზის მიერ, აგრეთვე ქვაბში საუნჯის პოვნა, რაც საყოველთაოდ ცნობილი სიმბოლოა მისტერიალურ სიბრძნესთან ზიარებისა. შემდგომში საქართველო ეზიარა ახალ, ქრისტიანულ სიბრძნეს, ქრისტიანულ ინიციაციას „ახალი ნინოს" მეშვეობით.

აი, რას გულისხმობს იოანე-ზოსიმე, როდესაც ამბობს, რომ ყოველივე საიდუმლო ამას ენასა შინა დამარხულ არს". საქართველო გადმოცემით ღვთისმშობლის წილხვდომილია. ღვთისმშობელი, სოფია, ანუ ზეციური დედა ეზოტერული თვალსაზრისით არის დედა მისტერიებისა, იზიდა, „მაგნა მატერ" ყველა ანტიური რელიგიებისა და კულტებისა. ხოლო პირველქრისტიანთა და ეკლესიის მამათა გაგებით იგი არის სულიწმიდის მიწიერი გამოცხადება[7], სულიწმიდისა, რომელიც არის მომცემელი ჭეშმარიტი საღვთო სიბრძნისა (სოფიასი) და ამავე დროს ცოდვათაგან განწმენდის მადლისა. სახარებაში მას ეწოდება აგრეთვე პარაკლეტი, ანუ ნუგეშინისმცემელი (იხ. მ. პარმენტიერი, წმ. გრიგოლ ნოსელისეული დოქტრინა სულიწმიდისა. „ეკლეზიასტიკოს ფაროს". ალექსანდრიის საპატრიარქოს ჟურნალი, 1976, ტ. 60, გვ. 697).

იოანეს სახარებაში მაცხოვარი ამცნობს თავის მოწაფეებს, რომ მომავალში სულიწმიდამ უნდა ამხილოს სოფელი ცოდვისათვის და ამავე დროს უნდა მოჰმადლოს რჩეულებს ჭეშმარიტი საღვთო სიბრძნე: „არამედ ჭეშმარიტსა გეტყვი თქუენ: უმჯობეს არს თქუენდა,

რაჲთა მე წარვიდე. უკეთუ მე არა წარვიდე ნუგეშისმცემელი იგი არა მოვიდეს თქუენდა; უკუეთუ მე წარვიდე, მოვავლინო იგი თქუენდა. და მოვიდეს იგი და ამხილოს სოფელსა ცოდვისათვის და სიმართლისათვის და სასჯელისათვის. ცოდვისათვის ესრეთ, რამეთუ არა ჰრწმენა ჩემდა მომართ, ხოლო სიმართლისათვის, რამეთუ მე მამისა ჩემისა მივალ და არღარა მხედვიდეთ მე. ხოლო სასჯელისათვის, რამეთუ მთავარი იგი ამის სოფლისაჲ დასჯილ არს" (იოანე 16. 7-11).

ამრიგად, სახარების მიხედვით, სულიწმიდის მისსია არის კაცობრიობის ცოდვათა, ანუ „ყველა ენათა" ცოდვათა მხილება. იგივე მისსია ეკისრება ქართველ ერს მომავალში იოანე-ზოსიმეს თვალსაზრისით. ეჰვგარეშეა, იგი, როგორც ჭეშმარიტი ქრისტიანი, სულიწმიდის მიერ კაცობრიობის მომავალ მხილებას ქართველ ერს იმის გამო უკავშირებს, რომ საქართველო არის წილხვდომილი ღვთისმშობლისა, ხოლო ღვთისმშობელი არის სულიწმიდის მიწიერი გამოცხადება. შემთხვევითი როდია ის გარემოება, რომ გადმოცემით ღვთისმშობელს წილად ერგო საქართველო სულიწმიდის გადმოსვლის დღეს, ანუ მარტვილიას.

ამრიგად, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ქრისტემ თავისი მიწიერი მსახურების მანძილზე გადასცა საღვთო სიბრძნე თავის მოწაფეებს, მაგრამ მხოლოდ ნაწილობრივ, ვინაიდან ისინი არ იყვნენ ჯერაც მომწიფებულნი საამისოდ, არ ძალედვათ „ტვირთვა" ამ სიბრძნისა. მაგრამ იგი ამცნობს მათ, რომ მომავალში სულიწმიდა, ანუ სული ჭეშმარიტებისა გადასცემს მათ ამ სიბრძნეს: „ფრიადღა მაქუს სიტყუად თქუენდა, არამედ აწ არღარა ძალგიც ტვირთვად, ხოლო ოდეს მოვიდეს სული იგი ჭეშმარიტებისაჲ, გიძღოდის თქუენ ჭეშმარიტებასა ყოველსა, რამეთუ არა იტყოდის თავით თვისით, არამედ რაოდენი რაჲ ესმის, იტყოდის და მომავალი იგი გითხრას თქუენ. მან მე მადიდოს, რამეთუ ჩემგან მიიღოს და გითხრას თქუენ" (იოანე 16. 12-13). ამრიგად, სულიწმიდა არის კაცობრიობის მამხილებელი და ამავე დროს „ყოველი საიდუმლოს", ანუ საიდუმლო სიბრძნის მომმადლებელი. ასევეა ქართული ენა, ქართული მოდგმა, **ვინაიდან მისი მისია იგივე სულიწმიდის მისსიაა, ე. ი. სულიწმიდა ქართული ენის, ანუ ქართული მოდგმის მეშვეობით განახორციელებს თავის მისსიას, როდესაც ამხელს კაცობრიობას მეორედ მოსვლის ჟამს.**

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, მეორედ მოსვლისას ქართველ ერსა და მის ენას ეკისრება იმ მისსიის აღსრულება. რომე-

ლიც გააჩნიათ, იოანეს სახარებისა და აპოკალიპსისის გაგებით, ერთი მხრივ, ქრისტესა და მიქაელ მთავარანგელოზს, ხოლო მეორე მხრივ, სულიწმიდას და გაბრიელ მთავარანგელოზს, ვინაიდან სულიწმიდის ნების განმცხადებელი, მისი „პირი" არის გაბრიელ მთავარანგელოზი. რომელმაც ახარა ღვთისმშობელს სულიწმიდით ჩასახვა და რომელიც დაკავშირებულია აგრეთვე სულიწმიდის მომავალ მისსიასთან. ასევე ითვლება მიქაელი ძის, ანუ ქრისტეს „პირად". აი, რატომ არიან დავათის VI საუკუნის სტელებზე გამოსახულნი მიქაელ და გაბრიელ მთავარანგელოზები, რომელთაც სასოებით უპყრიათ ხელთ დაფა ქართული ანბანის გამოსახულებით! სხვათა შორის, ხსენებული აღმოჩენის შესახებ გ. აბრამიშვილი და ზ. ალექსიძე გაკვრით აღნიშნავდნენ, რომ ძველი ქართული მწერლობის ძეგლებში „ენა" ხალხსაც ნიშნავს, თუმცა ამ დებულებას აღარ უკავშირებენ იოანე-ზოსიმეს „ქებაᲐს" [8].

ბრდაძორის მეექვსე საუკუნის სტელაზე, როგორც ავტორები აღნიშნავენ, ვხედებით იკონოგრაფიისათვის სავსებით უჩვეულო თემას: სუდარაში გახვეულ ლაზარეს ამაღლებასა და განდიდებას მეორედ მოსვლის დროს, როდესაც მიქაელ მთავარანგელოზი ამცნობს საყვირით კაცობრიობას მეორედ მოსვლის დადგომას. ეს აღმოჩენა კიდეე ერთხელ ცხადყოფს, რომ იმ ეპოქის საქართველოში იცოდნენ ეზოტერული საიდუმლო ლაზარესა და იოანეს იგივეობისა, ვინაიდან აპოკალიპსისში მეორედ მოსვლის მოვლენების აღწერისას ლაზარე სავსებით არ არის ნახსენები, ხოლო იოანე ესქატოლოგიური ხილვით ჭვრეტს თავისთავს მიქაელ მთავარანგელოზის გვერდით მეორედ მოსვლის დადგომის ჟამს (გამოცხ. 19, 9-21). ასე რომ, ბრდაძორის სტელაზე გამოსახული ლაზარე იგივე იოანეა.

2. „ოთხისა დღისა მკუდარი"

რას უნდა ნიშნავდეს გამოთქმა „ოთხისა დღისა მკუდარი" ქართულ ენასთან, ქართულ მოდგმასთან დაკავშირებით? ამას ნაწილობრივ თავად ავტორი განგვიმარტავს დავით წინასწარმეტყველის ციტატით: „წელი ათასი ვითარცა ერთი დღე", თანაც ქართული სახარების ასო **წილი** მას მიიჩნია. ოთხი ათასი „მარაგის" აღმნიშვნელად (სიტყვა „მარაგი" ძველ ქართულად ნიშნავს „წინასწარმეტყველურ

განჭვრეტას"). ე. ი. ავტორი საუბრობს ოთხ ათას წელზე ქართულ მოდგმასთან დაკავშირებით, ოთხი ათასი წლის წინასწარმეტყველურ მნიშვნელობაზე ქართული მოდგმისთვის. ეს სავსებით ნათელია, მაგრამ ბუნდოვანია, თუ რომელი პერიოდი იგულისხმება ქართული ენისათვის ოთხ ათასიან პერიოდად, როდის იწყება ათვლა ოთხი ათასისა და როდის მთავრდება. ჩვენს პრესაში გამოთქმულია სხვადასხვა, ერთურთის გამომრიცხველი მოსაზრებები ამის თაობაზე, რომელნიც, ჩვენის აზრით, ვერ იძლევიან დამაკმაყოფილებელ ახსნას ამ გამოთქმისას.

რამდენადაც „ქებაᲐ" შუასაუკუნეობრივ ქრისტიანულ თეოსოფიურ ლიტერატურას ეკუთვნის, მისი ახსნისათვის უნდა მოვიშველიოთ თეოსოფიური გაგებები კაცობრიობის განვითარების პერიოდების შესახებ, ვინაიდან მარტოოდენ თეოლოგიური და ეგზოტერულ-ეკლესიური მონაცემებით შეუძლებელია ზემოხსენებული ადგილის ახსნა.

თეოსოფიურ მოძღვრებაში არსებობს გაგება კაცობრიობის განვითარების სხვადასხვა პერიოდებისა, ანუ კულტურული ეპოქებისა, რომელნიც მოსდევენ ურთიერთს. ტერმინი „ათასი" თეოსოფიაში უფრო ფართო გაგებით იხმარება და სცილდება მარტოდენ რიცხვით მნიშვნელობას ამ ციფრისას. ასე მაგალითად, სახარებაში აღწერილია ქრისტეს მიერ დაპურება **ჯერ ოთხი** ათასი კაცისა შვიდი პურით და ორი თევზით. თეოსოფიური გაგებით „ათასი" ნიშნავს დიდ რაოდენობას ადამიანებისას და არა მხოლოდ ათას კაცს[9] (ამის ანალოგია გაგვაჩნია ქართულ ენაში, სადაც „ცხრა" ნიშნავს არა მხოლოდ რიცხვ ცხრას, არამედ „ბევრს", — ცხრაწყარო, ცხრამუხა და სხვ.). ხოლო, როდესაც იხმარებოდა მაგ., ტერმინი „ოთხი ათასი", იგულისხმებოდა ადამიანები მეოთხე კულტურული ეპოქისა. რაც შეეხება „შვიდ პურს", თეოსოფიური თვალსაზრისით, სახარებაში იგი არის სიმბოლო ზეციური საზრდოსი, რომელიც მრმდინარეობს ღამის 7 ზოდიაქოდან, ხოლო 5 პური, რომელიც აპურებს „5 ათასს", ანუ მეხუთე ეპოქის ადამიანებს, არის 5 ზოდიაქო დღისა (იქვე, გვ. 239).

„ათასების" ამგვარი გაგება საერთოა ქრისტიანულ და ინდურ თეოსოფიაში. გარდა ამისა, თეოსოფიაში არსებობს გაგება კაცობრიობის განვითარების სხვადასხვა ბნელი და ნათელი პერიოდებისა: კრიტა იუგა, ტრეტა იუგა, დვაპარა იუგა, კალი იუგა (ინდური ტერმინები). თეოსოფიის თვალსაზრისით **თითოეული მათგანი გრძელდე-**

ბა რამდენიმე ათას წელს და დაყოფილია ათასწლიან პერიოდებადაც. ასე მაგალითად, თეოსოფიის მიხედვით უკანასკნელი კალი იუგა, ანუ ბნელი პერიოდი კაცობრიობის ისტორიაში დაიწყო ძვ. წ. 3101 წელს და გაგრძელდა 5 ათას წელს. „ბნელი პერიოდის" გაგებაში იგულისხმება ისეთი პერიოდი, როდესაც კაცობრიობა თანდათან წყდება ღვთაებრივ-სულიერ ყოფას, მისთვის ბნელდება ზესთა სულიერი სამყარო, იგი უფრო და უფრო ეშვება მატერიაში და იმეცნებს მატერიალურ სამყაროს, მისი კავშირი ღვთაებრივ სულიერ სამყაროსთან და არსებებთან თანდათან სუსტდება, მაგრამ სანაცვლოდ ამისა ძლიერდება მისი მე-ცნობიერება, რომელიც კალი იუგას პირველ ათასწლეულში (ე. ი. ძვ. წ. მესამე ათასწლეულში), რომელსაც **აბრაამის** ეპოქასაც უწოდებენ, ღებულობს და აცნობიერებს ერთი ღმერთის, ვითარცა მსოფლიო მეობის გამოცხადებას.

შემდგომი ათასწლეული კალი იუგასი არის მეორე ათასწლეული ძველი წელთაღრიცხვისა, ან ეპოქა **მოსესი**, როდესაც კაცობრიობა კიდევ უფრო წყდება ღვთაებრივ სულიერ სამყაროს და სჭირდება კიდევ უფრო დიდი ძალისხმევა, რათა მიიღოს გამოცხადება ღვთისა, როგორიც მიიღო მოსემ შეუწველ მაყვალზე და სინას მთაზე. ამ ეპოქაში ერთი ღმერთი, ვითარცა მსოფლიო მეობა, უკვე ცხადდება ბუნებისმიერ ელემენტებში: ელვა-ქუხილში, შეუწველ მაყვალში და ა. შ. იგი ცხადდება როგორც წარმმართველი ბუნებისმიერი არსებობისა და ადამიანისათვის კანონის მომცემი. შესაბამისად ძლიერდება აგრეთვე ადამიანის უნარი გარე სამყაროსა და ნივთიერი ყოფის შემეცნებისა.

მესამე ათასწლეული კალი იუგასი (ძვ. წ. პირველი ათასწლეული) არის ეპოქა **სოლომონისა**, როდესაც ერთი ღმერთი, ვითარცა მსოფლიო მეობა, ცხადდება არა მხოლოდ ბუნებისმიერ ელემენტებში, არა მხოლოდ კანონსა და ღმერთმსახურებაში, არამედ კაცებრივ სიბრძნეში, **სოლომონისეულ** სიბრძნეში [10].

ეს სამათასწლიანი პერიოდი მოსდევს იმ პერიოდს, როდესაც ბიბლიის მიხედვით მოხდა დაცემა ბაბილონის გოდლისა და დაიწყო ენათა აღრევა, ანუ დიფერენცირება (დაბად. 11). ბაბილონის გოდლის დაცემამდე კაცობრიობა საუბრობდა ერთ საყოველთაო ენაზე, წინარე-ენაზე, ხოლო ბაბილონის გოდლის დაცემის შემდეგ თანდათანობით აღმოცენდა ენათა და ენაკავთა სიმრავლე.

იოანე-ზოსიმეს გაგებით ქართული ენა ოთხი დღის, ანუ ოთხი

ათასი წლის მკვდარია, მისი სიკვდილი, დამდაბლება-დაწუნება 4 ათას წელს გრძელდება. თუ დავუშვებთ, რომ ძეგლი დაახლოებით მეათე საუკუნეშია შექმნილი, მაშინ უნდა ვივარაუდოთ, რომ ძეგლის ავტორი ამ ოთხი ათასწლიანი პერიოდის განსაზღვრისას ითვალისწინებდა თეოსოფიურ ტრადიციას კალი იუგას შესახებ, რომელმაც მის ეპოქაში უკვე 4 ათას წელს მიაღწია (ძვ. წ. პირველი სამი ათასწლეული პლუს ქრისტიანული წელთაღრიცხვის პირველი ათასწლეული უდრის ოთხ ათას წელს). მეათე საუკუნიდან კი იწყება ქართული ენისა და ლიტერატურის, სულიერი ცხოვრების, ქართული სახელმწიფოებრიობის აღორძინება; იწყება საქართველოს გაერთიანება. აი, ეს არის აღდგომა ქართული მოდგმისა, რომელიც „ქებაჲს" ავტორს წარმოუდგენია მეორედ მოსვლის წინა პერიოდში.

3. „ქებაჲ" და ენათმეცნიერულ-ეთნოლოგიური მონაცემები

თეოსოფიურ მონაცემებთან ერთად იოანე-ზოსიმეს გამოთქმის „ოთხი ათასის" გაგებაში გვეხმარება მოშველიება თანამედროვე ენათმეცნიერებისა და ეთნოლოგიის მონაცემებისა, რომელნიც არცთუ დიდად ეწინააღმდეგებიან თეოსოფიის მონაცემებს და აგრეთვე ავითარებენ თეორიას საყოველთაო წინარეენის, ფუძეენის შესახებ, როგორც ამას ვხედავთ მაგ. თ. გამყრელიძისა და ვ. ივანოვის ახლახან გამოცემულ ორტომიან ნაშრომში „ინდოევროპული ენა და ინდოევროპელები" (თბილისი, 1985. რუსულ ენაზე). მონოგრაფია მიზნად ისახავს წინარეენისა და წინარეკულტურის რეკონსტრუქციას და ისტორიულ-ტიპოლოგიურ ანალიზს. ამ ნაშრომის მიხედვით ზოგადქართველური ფუძე-ენის დიფერენციაცია, ანუ ცალკე ენაკავებად და ენებად განთვისება გლოტოქრონოლოგიური მონაცემების საფუძველზე შეიძლება დათარიღდეს ძვ. წ. II ათასწლეულით ან, **შესაძლოა, გაცილებით ადრინდელი ეპოქითაც** (ე. ი. III ათასწლეულით (გვ. 904), რაც სავსებით შეესაბამება ჩვენს მიერ გამოთქმულ ვარაუდს იმის შესახებ, რომ იოანე-ზოსიმეს „4 ათასის" პირველი სამათასწლიანი პერიოდი ძვ. წ. ბოლო სამ ათასწლეულს გულისხმობს, რომლის განმავლობაშიც ხდება ქართული ენის, ქართული მოდგმის „დამდაბლება-დაწუნება". რაც იოანე-ზოსიმეს გაგებით სიკვდილს უთანაბრდება [11]. ამრიგად, უნდა დავასკვნათ. რომ „ქებაჲს" შექმნის ეპოქაში

საქართველოში არსებობდა რაღაც ცოდნა პრეისტორიული ხანის შესახებ, პროტოქართული მოდგმისა და ენის შესახებ, რაზედაც გვესაუბრება თანამედროვე მეცნიერება. ამასვე გვიდასტურებს ექვთიმე ათონელის მიერ ბასკების მოხსენიება როგორც „სპანიის ქართველთა“, რომელნიც არიან შთამომავალნი უძველესი იაფეტიდებისა, პირინეების იბერებისა. ამას გვაფიქრებინებს აგრეთვე ბასილი დიდის „ექუსთა დღეთაჲს“ თარგმანში ნახმარი ტერმინი „ქართველნი დასავლისა“, რაც შეესატყვისება ესპანეთის იბერებს („ექუსთა დღეთაჲ“, 57. 20).

ასე რომ, პროტოქართული (იაფეტური) მოდგმა და მისი ენა „დამდაბლებული“ და „დაწუნებული“ ხდება სწორედ ძვ. წ. მესამე ათასწლეულიდან, ანუ, თეოსოფიური ტერმინოლოგიით, კალი-იუგას დასაწყისიდან, როდესაც ევრაზიაში იწყება ინდოევროპელთა ექსპანსია და გაბატონება, რაც ბერძნულ მითოლოგიაში სიმბოლიზებულია იაპეტის ძის ტიტან პრომეთეს („წინასწარმეტყველური აზრის“) მიჯაჭვით კავკასიონზე და დედამიწაზე ზევსისა და მისი პანთეონის დომინირებით (პრომეთე — იაფეტური კაცობრიობა, ზევსი — ინდოევროპული კაცობრიობა). აკად. ს. ყაუხჩიშვილის აზრით, აქ საქმე გვაქვს ორი სხვადასხვა კულტურის ბრძოლასთან და ურთიერთდაპირისპირებასთან. სახელდობრ, პრომეთე არ არის ბერძნული ღვთაება, იგი იმ ხალხის ღმერთია, რომელიც ბერძნების მოსვლამდე ცხოვრობდა და მაღალი კულტურის მატარებელი იყო. ხოლო ოლიმპიელი ზევსი წმინდა ბერძნული ღვთაებაა [12], ზევსი იმ ბერძნების ღმერთია. რომელნიც კულტურის საკმაოდ დაბალ საფეხურზე იდგნენ, როდესაც მოვიდნენ და დასახლდნენ ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე, ეგეოსის არქიპელაგზე და მცირე აზიის დასავლეთ სანაპიროებზე. ახალმოსული ბერძნული მოსახლეობა (დაბალი კულტურის მატარებელი) ებრძოდა დიდი კულტურის მქონე ძველ მოსახლეობას, პროტოქართულს (იხ. ს. ყაუხჩიშვილი, რას გვიამბობდნენ ძველი ბერძნები საქართველოს შესახებ, თბილისი, 1964, გვ. 34). ასე რომ, კავკასიონზე მიჯაჭვული პრომეთე, ანუ მაღალი ცივილიზაციისა, კულტურისა და აზროვნების მატარებელი კაცობრიობა არის პროტო-ქართული მოდგმა კავკასიაში ლოკალიზებული, კავკასიაზე მიჯაჭვული. უფრო ადრინდელ ხანაში ეს მოდგმა აღავსებდა არა მხოლოდ კავკასიას, არამედ ინდოეთს, ხმელთაშუაზღვის აუზს, ჩრდილო და სამხრეთ ევროპას, პირინეებს, ეგეოსის არქიპელაგს და მცირე აზიას [13]. ამ მოდგმას ზოგი ევროპელი მეცნიერი უწოდებს ლიგურ-იბერიულ. ანუ ეუსკარო-ალაროდიულ მო-

დგმას, ხოლო ჩვენი მეცნიერება იაფეტურს, ან იბერიულ-კავკასიურს. მეცნიერებაში მიღებული თვალსაზრისია, რომ ძვ. წ. IV ათასწლეულში ინდოევროპულ ტომებს ეკავათ ტერიტორია შუა ევროპიდან ურალსა და არალის ზღვამდე, ხოლო III ათასწლეულის დასაწყისიდან ისინი იწყებენ ექსპანსიას სამხრეთისაკენ, კერძოდ, ხეთურ-ლუვიური ტომები იპყრობენ მცირე აზიას III ათასწლეულის მეორე ნახევარში, ხოლო II ათასწლეულის დასაწყისში აღმოსავლეთიდან მოდის ახალი ტალღა ინდოევროპელებისა არიელების სახით, რასაც მოჰყვა საბოლოო დაშლა ერთიანი ხმელთაშუაზღვისა და ეგეოსური კულტურებისა და ეთნიკური კოლექტივებისა (პროტოქართველებისა), რომლებიც მანამდე ბატონობდნენ ხმელთაშუაზღვის აუზსა და მცირე აზიაში და ხელს უშლიდნენ ინდოევროპულ ექსპანსიას. **გარდა ამისა, ისინი განვითარების უფრო მაღალ საფეხურზე იდგნენ, ვიდრე ინდოევროპელნი და თავად ახდენდნენ მათზე გავლენას** (იხ. რ. გორდეზიანი, „ილიადა“ და ეგეოსური მოსახლეობის ისტორიისა და ეთნოგენეზისის საკითხები, თბილისი, 1970, გვ. 194). ნ. მარრის გამოკვლევების მიხედვით თვით დღევანდელი არარატი, „ურარტუდან“ ნაწარმოები, გვიანდელი სახელწოდებაა ამ მთისა, უფრო ადრინდელ ხანაში კი ეს იყო მთა **კარდუ** (სუმერული ნასირი) იაფეტიდ პროტო-ქართველთა (ნ. მარრის დასკვნით, ქართული წმინდა იაფეტური ენაა, ხოლო სომხური ჰიბრიდული იაფეტურ-ინდოევროპული ენა).

პროტო-ქართველების ეთნიური სტრუქტურა იყო მატრიარქატი, მათ ახასიათებდათ პანთეონში ქალური ღვთაებების დომინირება, რაც განაპირობებდა ბუნების დიდი დედის ნანას, დედა უფლის კულტს (ბერძნული დემეტრაც აქედან იღებს სათავეს). აქედანვე მოდის ქალის კულტი ძველი იბერებისა: მამაკაცების მოხსენიება არა მამის სახელით, არამედ დედის სახელით, რაც შემორჩა შუასაუკუნეთა ლანგდოკში, პირინეებში, სადაც კელტიბერული ტრადიციები ჯერაც ცოცხალი იყო (მამაკაცები აქ მოიხსენიებოდნენ როგორც „ბელისენას ძე“, „იმპერიას ძე“, „ოლივერიას ძე“, (იხ. ო. რან, ჯვაროსნული ლაშქრობა გრაალის წინააღმდეგ. შტუტგარტი, 1964, გვ. 64). უთუოდ ამის მსგავსი მოვლენაა ჩვენში მაგ. ამირანის მოხსენიება „დარეჯანის ძედ“. ამგვარად ვლინდებოდა ქალის კულტი, რამაც ნიადაგი შეუმზადა მომავალში ღვთისმშობლის კულტს.

პროტო-ქართული ფუძე-ენის შეცვლა ენათა აღრევით, ანუ დიფერენცირებით, მოჰყვა, ბილიური ენით, ბაბილონის გოდოლის დაცემას,

თეოსოფიური ეხით, კალი-იუგას (ბხელი პერიოდის) დასაწყისს, ხოლო ენათმეცნიერული და ეთნოგრაფიული ენით III ათასწლეულის ინდოევროპულ ექსპანსიას. ეს არის დასაწყისი პროტო-ქართული მოდგმის კრიზისისა, განცალკევება-დაქსაქსვისა, იაფეტიდების დეკადანსისა, რაც გრძელდება საუკუნეთა მანძილზე და კულმინაციას აღწევს რომის იმპერიის პერიოდში, როდესაც ინდოევროპეიზებული რომი ანადგურებს კართაგენს, პონტოს, ცდილობს ანტიური იბერიის დაპყრობას, იმპერიაში პატრიციები ინდოევროპელები ხდებიან, ხოლო პლებეები — იაფეტიდები. ნ. მარრის მოსაზრებით, კართაგენი და რომი თავდაპირველად ერთი და იგივე ეთნიური (იაფეტური) წარმომავლობის ქალაქები იყვნენ ხმელთაშუაზღვის ორსავე მხარეს, ვიდრე მოხდებოდა რომის ინდოევროპიზაცია და კართაგენის სემიტიზაცია (ფინიკიელი პუნები), რამაც გამოიწვია სამკვდრო-სასიცოცხლო დაპირისპირება ამ ორ ქალაქს შორის. ნ. მარრი პელაზგებისა და ეტრუსკების ბედს იმ ლომის ბედს ადარებს, რომელსაც არ აღმოაჩნდა მაქებარი და დაიჩრდილა ადამიანის დიდებით. აი, ეს არის „დამდაბლება-დაწუნება“ ქართული (იაფეტური) ენისა, ან მოდგმისა, რომლის პარალელურად მიმდინარეობს სემიტურ და ინდოევროპულ მოდგმათა აღორძინება.

მატრიარქატის გარდა პროტო-ქართველებისათვის დამახასიათებელი იყო მცენარეული ტოტემები — ვაზი (ვაზის კულტი), მუხა და ცხოველური ტოტემები — ვეფხი და მგელი. ვეფხისტყაოსანი და ლომისტყაოსანი ღვთაებები და გმირები უძველეს მცირეაზიურ იაფეტურ პანთეონს ახასიათებს. მეცნიერებაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ რუსთველის „ვეფხისტყაოსანი“ გამოძახილია უძველესი, პრეისტორიული პროტოკავკასიური საგისა, რომელიც აირეკლა აგრეთვე „გილგამეშიანში“ და სხვა ლომისტყაოსან და ვეფხისტყაოსან ჰეროსებში (იხ. ტ. მარგველაშვილი, „გეორგიკა“. ლონდონი. 1936 წ.). ვეფხის უძველეს მცირეაზიურ კულტს უკავშირებენ რუსთველის „ვეფხისტყაოსანს“ აგრეთვე თ. გამყრელიძე და ვ. ივანოვი ზემოთ დასახელებულ ნაშრომში (გვ. 506, 507).

მეცნიერებაში მიღებული თვალსაზრისია, რომ ბასკი ხალხი არის ნაშთი ევროპის უძველესი იბერიული რასისა და ცივილიზაციისა, რომელიც მოსპეს ინდოევროპელებმა თავიანთი ექსპანსიის პერიოდში, ისევე როგორც ხმელთაშუაზღვისა, ეგეოსური და მცირეაზიური კულტურები. ასე რომ, ამ ერთიანი ცივილიზაციის ნაშთები შემორჩა მხო-

ლოდ პირინეებსა და კავკასიაში (საქართველოს სახით). თანამედროვე მეცნიერებაში ნ. მარრმა ჩაუყარა სოლიდური საფუძველი ბასკებისა და ქართველების პრეისტორიული ნათესაობის თეორიას. ჰ. გ. უელსის აზრით, ძველი იბერები, რომელთა ჩამომავლებიც არიან ბასკები, ეკუთვნოდნენ ნეოლითურ ხმელთაშუა ზღვის მოდგმას (ჰ. გ. უელსი, ისტორიის კურსი, ინგ. ენაზე, გვ. 91), ხოლო ვ. ჰუმბოლდტისა და ნ. მარრის გამოკვლევების მიხედვით, იაფეტიდი იბერები აღავსებდნენ ხმელთაშუა ზღვის აუზს. სუმერული, მინოსური, პელაზგური, ეტრუსკული და სხვ. კულტურები მათი შექმნილია. ნ. მარრის აზრით, **პროტო-ქართული, ანუ იაფეტური ფუძე-ენა არის ერთიანი, გლოტოგონიური ფენომენი, საერთო საფუძველი ყველა ენებისა, რომელნიც წარმოიშვნენ მისგან დიფერენციაციის პროცესში**[14]. **ამიტომაც საუბრობს აგრეთვე ცნობილი საბჭოთა მეცნიერი ა. ლოსევი „ქართული და სხვა ქართველური ენების მსოფლიო როლზე“** (იხ. ა. ლოსევი, ნიშანი, სიმბოლო, მითი, მოსკოვი, 1956). ნ. მარრი იმოწმებს ფრ. მიულერს, რომლის მიხედვითაც კავკასიური ენები წარმოადგენენ ნაშთს ერთი, ოდესღაც ძლიერი და მნიშვნელოვანი ენათა ოჯახისა, რომელიც გავრცელებული იყო კავკასიაში და მის სამხრეთით, ვიდრე მოვიდოდნენ სემიტური, არიული და ურალო-ალტაური ტომები. ნ. მარრის დასკვნით, ქართული ენა წარმოიშვა კაცობრიობის საერთო წინარეენიდან, რომელიც ისევე ჰგავდა სემიტურ ენებს, როგორც ისინი ჰგვანან ურთიერთს (რჩეული ნაშრომები, ტ. I, 1933, რუსულ ენაზე). ამიტომაც მოიხსენიებიან ბიბლიაში მოსოხი და თუბალი იაფეტის (სემის ძმის) შვილებად (დაბად. 10.2.).

გვიანდელი იაფეტური ენები გადმონაშთებია ენათა უშველებელი შტოსი (იაფეტური ფუძეენისა), რომელიც ვრცელდებოდა დასავლეთით, აღმოსავლეთით და სამხრეთით, სემიტურ სამყარომდე. ხოლო ქართულ ენას, ნ. მარრის თქმით, იაფეტურ ენებში უკავია ისეთივე პოზიცია, როგორიც არაბულს სემიტურ ენებში. ნ. მარრი ჰ. ჯონსტონთან ერთად ვარაუდობდა, რომ პრეისტორიულ ხანაში არსებობდა პირველადი ბასკურ-კავკასიურ-დრავიდული ენა სუმერულისა და ელამურის პარალელურად და რომ სუმერული, შესაძლოა, ყოფილიყო შემაერთებელი რგოლი პირველად ბასკურ-კავკასიურსა და პირველად მონგოლურ ჯგუფებს შორის, ვინაიდან არსებობდა პირველადი და უძველესი ბასკურ-კავკასიურ-დრავიდულ-სუმერულ-მონგოლური უადრესი წინაპარი ფუძე-ენა ქამიტურ ძირეულზე ძველი, ანუ „ეოლითური

კულტურის“ ენა, ხოლო სუმერები, ტუბალები და ტიბარენები ეკუთვნოდნენ ძველ იბერთა ტომებს [15].

უფრო გვიან, ბრინჯაოს ხანის შემდგომ პერიოდში, იაფეტიდებმა (პროტოქართველებმა) დასაბამი მისცეს რკინის კულტურას მიკენის ეპოქის დასასრულს (ჰალიძონები, ანუ ხალიბები, ბიბლიაში: ტუბალ-კაენის მოდგმის ხალხები). იაფეტიდი პელაზგები იყვნენ აგრეთვე ცივილიზაციის ინიციატორები ძველ საბერძნეთშიც, რომელიც თავდაპირველად პელაზგური იყო, ხოლო შემდგომში მოხდა მისი ელინიზაცია. ჰომეროსის „ილიადაში“ ნაჩვენებია ინდოევროპული ხალხების ექსპანსია და იაფეტიდების დეკადანსი. ერთი მხრივ ურთიერთს უპირისპირდებიან ინდოევროპელი აქაველები და იაფეტური ტროა, ხოლო მეორე მხრივ, თვით აქაველთა ბანაკში მომხდარი განხეთქილება აგამემნონსა და პელაზგ აქილევსს შორის დაპირისპირებაა იმავე ნიადაგზე. იაფეტურ კოლხეთთან საბერძნეთის ურთიერთობა აირეკლა „არგონავტების მითში“.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ბერძნულ მითოლოგიაში აირეკლა სხვადასხვა ეთნიური კოლექტივების როლი საბერძნეთის ცივილიზაციის განვითარებაში. მეცნიერებაში მიღებული თვალსაზრისია, რომ ტიტანები და გმირები ეკუთვნიან არაბერძნულ, წინაბერძნულ სამყაროს და წარმართავენ თავდაპირველად პელაზგურ კულტურას, ხოლო შემდეგ— შემოსულ აქაველთა კულტურას (ო. ნეერახერი, საბერძნეთის სულიერ გზებზე, ბაზელი, 1966, გვ. 24, გერმან. ენაზე). ტიტანები და გმირები ზეკაცებია, რომელთაც მიიღეს ღვთაებრივი მეობის ნაპერწკალი. პრომეთეს მიერ ციდან ცეცხლის მოტაცება მიკროკოსმული გაგებით თვითების, **მეობის** შეძენაა, ხოლო ღმერთების მიერ ტიტანების ტარტარში ჩამარხვა, ადამიანის სულის მატერიაში ჩამოსვლაა, სხეულში ჩაძირვა და გამკვიდრებაა, რითაც იწყება ადამიანის ინდივიდუალური ცხოვრება, აზროვნება და კულტურა. მეობის შემდგომი განვითარებაა ტანტალოსი, სიზიფუსი და ჰერაკლე, ანუ ნებელობის ინიციაცია, ხოლო შემდგომში იაზონი, ანუ ნებელობითი ინიციაციის შერწყმა სიყვარულთან (მედეასთან), რომლითაც ხდება მოპოვება ოქროს საწმისისა, ვერძის კოსმიური სიბრძნისა, რაც ანტიურ ეპოქაში იგივე შინაარსს ატარებს, რასაც შუასაუკუნეებში ფილოსოფიური ქვა და გრაალი (ოქროს საწმისს „კლასიკურ გრაალსაც“ უწოდებენ).

პრომეთეს მითში ანტიური მითოლოგიისა და მისტერიოსოფიის ენაზე მოთხრობილია იგივე, რასაც გვაუწყებს „ქებაᲐ“-ს ავტორი ქრის-

ტიანული თეოსოფიის ენაზე. იაპეტოსის ძე, პრომეთე, ოდესღაც აღზევებული ტიტანი (იგივე, რაც ინდური მითოლოგიის პრამათუსა და მატარიშვა), ღმერთებისთვის ცეცხლის (ღვთაებრივი მეობის ნაპერწკლის) მომტაცებელი, შემქმნელი და ინსპირატორი კაცობრიობის ცივილიზაციისა და აზროვნებითი კულტურისა, შემოქმედი და წინასწარმხედი მოაზროვნე, მისტერიათა კულტურის ინაუგურატორი (შემომღები) არის სიმბოლო იაფეტური, პროტოქართული, ანუ პროტოევროპული ეთნოსისა, რომელიც ჟამთა ვითარებაში დაამარცხა და გარიყა ზევსმა, ანუ ინდოევროპულმა კაცობრიობამ, მიაჯაჭვა კავკასიაზე, ანუ კავკასიით შემოზღუდა მისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის არენა (მეორე თვალსაზრისით, პრომეთეს მიჯაჭვა კლდეზე არის აზრის მიჯაჭვა ფიზიკურ სხეულზე). პრომეთეს მხსნელი არის მისი საქმის გამგრძელებელი ჰერაკლე. იგი მისტერიათა სინკრეტული კულტურის ახალ საფეხურზე ამყვანი გმირია და ეკუთვნის აგრეთვე წინარე-ბერძნულ, პელაზგურ-იბერიულ სამყაროს, ძველიბერიულ მისტერიებს. ჰერაკლე — ძველ იბერთა უძველესი მზიური ღვთაება — გმირი, ძველ იბერთა ბელადი, მჭიდროდ არის დაკავშირებული პირინეებთან. მითი ჰერაკლესა და მისი სატრფოს პირენეს შესახებ, რომელიც დაიღუპა პირინეებზე, ასახავს მის კავშირს ამ არეალთან ისევე, როგორც მეათე და მეთერთმეტე გმირობის ისტორია (შემთხვევით როდი ეწოდება გიბრალტარს ჰერაკლეს კარიბჭე). გარდა ამისა, ჰერაკლე პელაზგური არგოსიდან არის გამოსული. შემთხვევითი როდია, რომ ფუძე „არგო" უკავშირდება არა მხოლოდ იმ ხომალდს, რომელმაც არგონავტები მიიყვანა კოლხეთში, არამედ თვით კოლხეთის ტოპონიმებსა და ეთნიური ჯგუფების სახელწოდებებს: „არგუეთი, მარგუეთი, ეგრისი, **მარგ**"-ალი და სხვ. ჰერაკლე პერსევსის ძეა, რომელმაც დააფუძნა ნათელმხილველური პელაზგური კულტურა, რომელიც შემდეგ გადაიყვანა ათენელთა ჰელენურ კულტურაზე. ჰერაკლე ცხვებულია ჰერასი (ჰაერასი), უძველესი პელაზგურ-იბერულ ქალღმერთისა, რომელიც წინასახეა იზიდასი, სოფიასი, ქრისტიანული გაგებით — ღვთისმშობლისა. ამავე დროს ჰერაკლე ზევსის ძეა, ვინაიდან მან აითვისა აგრეთვე ზევსური, ე. ი. ინდოევროპული ინიციაციური კულტურაც. ჰერაკლეს ჩვეულებრივ ლომისტყაოსნად გამოსახავენ მცირეაზიური ლომისტყაოსანი და ვეფხისტყაოსანი გმირების კვალობაზე, რაც სიმბოლოა თვითფლობისა და მე-ს მეფურ ძალმოსილებისა. მისი ზებუნებრივი ფიზიკური ძალმოსილება, მისი გმირობანი სიმბოლურად ასახავენ მისტის,

ანუ ადეპტის სულიერ პოტენციებს, ნებელობის ძალას, მისი „დოდეკაილოს“ (12 საქმე) 12 საფეხურია ინიციაციისა (ჰერაკლეს დასახვა მარტოდენ ფიზიკური ღონის პატრონ გმირად უმეცრებაა).

ჰერაკლეს მიერ მიჯაჭვული პრომეთეს განთავისუფლება და ზევსის არწივის მოკვლა მისტერიათა ენაზე ნიშნავს შემდეგს: იაფეტურ-პრომეთესეული, ანუ პროტო-ქართული, პროტოევროპული მოდგმა, რომელიც დათრგუნა და შეავიწროვა ინდოევროპულმა მოდგმამ (ზევსმა), ამჟამად მიჯაჭვულია კავკასიაზე, დამდაბლებული და დაწუნებული, მტრული მოდგმით გარშემორტყმული. მას გულ-ღვიძლს ულდრავს არწივი (ინდოევროპელთა იმპერიული ძლიერების სიმბოლო). მაგრამ მომავალში პრომეთე განთავისუფლდება, აღორძინდება და დაიბრუნებს თავის თავდაპირველ ძალასა და პოზიციას მსოფლიოში, როლს ცივილიზაციისა და კულტურის შემქმნელისას, მისტერიათა კულტურ-ტრეგერის და კაცობრიობის მსაჯულისას. მას გაათავისუფლებს ჰერაკლე, ანუ ინიციაციის ახალი კულტურა, რომელსაც პრომეთემ თავადვე მისცა დასაბამი, რომელიც მომავალში მიაღწევს სულიერი განვითარების უმაღლეს საფეხურს, სულიერ ყოვლისმძლეობას (ჰერაკლეს ყოვლისმძლეობა) და იქცევა უზენაეს თეურგიად. ეს უზენაესი თეურგია არის ქრისტიანული თეურგია, ქრისტესეული ინიციაცია, რომლითაც მან აღადგინა ლაზარე, რომელიც გაგრძელებაა ანტიური მისტერიებისა, ახალი და უმაღლესი ეტაპია თეურგიისა და ინიციაციისა. აი, რა იხსნის დამდაბლებულ და დაწუნებულ, მიჯაჭვულ პრომეთე-ამირანს, აი, რა გაანადგურებს იმ იმპერიულ ძლიერებას (ზევსის არწივს), რომელიც მას აწამებს.

მითები პრომეთეს, ჰერაკლესა და არგონავტების შესახებ პროფეტული განჭვრეტაა ქრისტიანობის მომავალი მისსიისა. დორიულ-კოლხური ინიციაცია, რომლის მესვეურნიც არიან ხსენებული გმირები, წინასახეა ქრისტიანული ინიციაციისა. შემთხვევითი როდია, რომ დორიული ინიციაცია კოლხეთთან არის დაკავშირებული, ხოლო ჰერაკლე არგონავტების ლაშქრობის ერთ-ერთი მონაწილეა. ამ ექსპედიციის დროს ჰერაკლეს მიერ კვერთხის დაკვრით კლდიდან წყლის აღმოცენება ითვლება ქრისტესაგან, როგორც სულიერი კლდისაგან წყლის აღმოცენების წინასახედ (1. კორ. 10. 4, იხ. ო. ნეერახერი, საბერძნეთის სულიერ გზებზე, გვ. 274). ამაზე მეტყველებს აგრეთვე ისიც, რომ სახელი „იასონ“ შინაარსობრივადაც უკავშირდება „იესოს“ („იასის“ — წამალი, „იესო“ — მკურნალი). ასე რომ, პრომეთეს, ბერძნული მითო-

ლოგიის თვალსაზრისით, ათავისუფლებს მომავლის თეურგია, ინიციაციის ახალი კულტურა, რაც ქრისტიანული თეოსოფიის თვალსაზრისით ქრისტიანულ თეურგიას გულისხმობს.

შემთხვევითი როდია, რომ გერმანე პატრიარქის (წარმოშობით ლაზის) ნაშრომში „თხრობაჲ სასწაულთათვის მთავარანგელოზისა მიქაელისა“ არგონავტების ლაშქრობას მფარველობს მიქაელი, პირი ქრისტესი, „ცით მოვლენილი ძლიერებაჲ საზარელი“, რომელიც მათ გამარჯვებას უწინასწარმეტყველებს. ე. ი. არა მხოლოდ ეზოტერიზმს, არამედ ეგზოტერულ ეკლესიასაც ჰქონდა ტრადიცია ანტიური კოლხური ინიციაციის, როგორც ქრისტიანობის წინამორბედის შესახებ.

ამრიგად, „ქებაჲს“ ავტორი იგივეს გვამცნობს ქრისტიანული ტერმინოლოგიით, რასაც ანტიური მისტერიებიდან გამოსული მითი: ოდესღაც აღზევებული და მძლავრი ქართული მოდგმა და მისი ენა ოთხი ათასი წლის განმავლობაში დამდაბლებულია და დაწუნებული, მაგრამ ეს დამდაბლება მისთვის ქრისტესეული ნათლისღებაა სიკვდილისა და დაფლვისა (ამით იგი არის „ოთხისა დღისა მკვდარი“), რასაც გარდუვალად მოსდევს აღდგომა და ამაღლება. ქართული მოდგმაც აღდგება ამ ოთხდღიანი ნათლისღების შემდეგ, ხოლო მეორედ მოსვლისას კვლავ დაიბრუნებს უნივერსალური სულიერი ლიდერისა და კაცობრიობის მსაჯულის პოზიციას, როგორიც გააჩნდა მას წარსულში. **ყოველივე ამას ქართულ მოდგმას დაუბრუნებს ის, ვინც აღადგინა და განადიდა ლაზარე. ამიტომაც არის ქართული მოდგმა ლაზარესთან შედარებული.** თანაც ის როდია ნათქვამი, რომ ქართული მოდგმა მეორედ მოსვლამდე დამდაბლებული, დაწუნებული და მკვდარი იქნება, არამედ ის, რომ იგი ოთხდღიანი (ოთხათასწლიანი) სიკვდილისა და დაფლვის პერიოდის შემდეგ აღდგება ლაზარეს მსგავსად. გაცილებით ადრე ქრისტეს მეორედ მოსვლამდე იგი სწამებს ქრისტესთვის, მისი ისტორია იქნება ქრისტესთვის არნახული მოწამეობა, ხოლო მეორედ მოსვლისას იგი ამხელს ცოდვილ კაცობრიობას.

აღსანიშნავია, რომ პროტოქართული (იაფეტური) მოდგმა ჯერ კიდევ ანტიური მითოლოგიური წარმოდგენების მიხედვით აღიარებულია მიღმა სამყაროში გარდასული კაცობრიობის მსაჯულად. ამას ნათელყოფენ მითები იაპეტოსის, რადამანთისისა და მინოსის შესახებ. იაფეტიდი პირველმეფე მინოსი (მინოსი „აზრის მატარებელს“ ნიშნავს), რომელსაც კოლხი აეტის დაჲ ჰყავდა ცოლად, ჰომეროსის „ოდისეაში“ ფიგურირებს, როგორც ჰადესში მკვდართა მსაჯული, რაც შემდეგ

შუასაუკუნეობრივ ტრადიციაშიც გადავიდა (იხ. დანტეს „ჯოჯოხეთი"), ხოლო მინოსის ძმა, რადამანთისი ელისეს ნეტართა ველის მსაჯულია კრონოსთან და იაპეტოსთან ერთად (რადამანთისი არის აგრეთვე სისხლის აღების წესის დამკანონებელი). თანამედროვე მეცნიერებაში გარკვეულია, რომ მინოსელნი ეკუთვნოდნენ ხმელთაშუაზღვის მოდგმას, ისევე როგორც პროტოქართველები. მათ შეჰქმნეს უძველესი ცივილზაცია, რომელმაც უდიდესი გავლენა მოახდინა მიკენზე და ძველ საბერძნეთზე (აღსანიშნავია რომ „ენციკლოპედია ბრიტანიკა" დღევანდელ ქართველებსაც ხმელთაშუაზღვის მოდგმას აკუთვნებს). ასე რომ, იოანე-ზოსიმეს კონცეფცია ქართული მოდგმის, როგორც კაცობრიობის მამხილებლის, მსაჯულის შესახებ ჯერ კიდევ პრეისტორიული ხანიდან იღებს სათავეს.

ახლა ისევ პირველთქმულს მივუბრუნდეთ. რა იგულისხმება ქართული მოდგმისა და ენის სიკვდილში, დამდაბლება-დაწუნებაში? რამდენადაც იაფეტური წინარეენა ქურუმთა, ანუ მოგვთა ენა იყო, რომლითაც ისინი სულიერ არსებებს და ტოტემებს უკავშირდებოდნენ, მას იმთავითვე საკრალური, მისტერიალური ხასიათი და დანიშნულება ჰქონდა, ხოლო იაფეტიდები, პროტო-ქართველები (იგივე პროტოევროპელები და პროტოარიელები) წარმოადგენდნენ რელიგიურ ელიტას კაცობრიობისას, სულიერი ცხოვრების ლიდერებს, უნივერსალურ კულტურტრეგერებს, რაც იოანე-ზოსიმესეული გაგებით უნდა ყოფილიყო ნამდვილი სიცოცხლე ამ მოდგმისა და მისი საკრალური ენისა, რაც გრძელდებოდა უხსოვარი დროიდან ძვ. წ. III ათასწლეულის, ანუ კალი იუგას დასაწყისამდე. III ათასწლეულიდან კი იწყება ამ მოდგმისა და მისი საკრალური ენის პროფანირების, აღრევის, დამდაბლება-დაწუნების პერიოდი, რაც გამოიწვია კაცობრიობის მატერიაში ჩაძირვამ, ინდოევროპელთა მოძალებამ, ისტორიულმა ბედუკუღმართობამ. ამავე პერიოდში პროტო-ქართული მოდგმა იწყებს რიცხობრივად შემცირებას, რასაც სიმბოლურად განასახიერებს ნიობეს შვილების დახოცვა (ნიობე იაფეტური მოდგმის დედაა). იწყება იაფეტური მისტერიების დეკადანსი. რის გამოც ეს მისტერიები ალაგ-ალაგ არაკანონზომიერიც ხდება, ხოლო ერთიანი ფუძე-ენა განიცდის დიფერენცირებას ენებად და ენაკავებად, რაც გაგრძელებაა ბაბილონის გოდლის დაცემის შემდგომი ენათა აღრევის პროცესისა.

იოანე-ზოსიმეს გაგებით „ყოველი საიდუმლო" ქართულ მოდგმაში და მის ენაში „დამარხულ არს" ჯერ კიდევ იმ პრეისტორიული ხანი-

დან, როდესაც ქართული ენა იყო მოგვთა ენა, პირველადი მისტერიების ენა ღმერთებთან ურთიერთობისათვის შექმნილი. ამიტომაც არის შემონახული მისტერიების „ყოველი საიდუმლო“ ქართულ ენაში, ქართულ კულტურაში. **ამიტომ ქართული ენა ლაზარეა ყველა ენებს შორის, იგი პირველადი ენაა, მთავარი ენაა, ისევე როგორც ლაზარე-იოანე იყო მთავარი მოცეკული იესო ქრისტესი, მოწაფე „რომელი უყვარდა იესოს“ და რომელიც იყო მისი უახლოესი სულიერი მეგობარი. იგი იყო ამავე დროს ძეობილი ღვთისმშობლისა, ისევე როგორ საქართველო ღვთისმშობლის წილხვდომილი.**

როდესაც ქვეყნად მოვიდა იესო ქრისტე, დადგა ქრისტიანული ერა. აღორძინების სტიმული მიეცათ რასებს, ერებს, ადამიანებს. ყოველივე დამდაბლებულისა და დაწუნებულის აღდგომისა და ამაღლების საწინდარი გახდა ქრისტეს იმპულსი. იოანე ნათლისმცემლის სიტყვისამებრ: „ყოველი ხევნები ამოივსოს და ყოველნი მთანი და ბორცუნი დამდაბლდნენ“ (ლუკა IV. 5). ყველაზე მეტად დამდაბლებულ და დაწუნებულ ქართულ მოდგმას, ქართულ ენას მიეცა სტიმული აღდგომისა ლაზარეს მსგავსად. ისევე როგორც ჯვართან მდგარ ლაზარე-იოანეს ჯვარცმულმა მაცხოვარმა ანიშნა ღვთისმშობელზე და უთხრა: „აჰა, დედაჲ შენა“, ხოლო ღვთისმშობელს უთხრა: „აჰა ძე შენი“ (იოანე 19. 26-27), ასევე გახდა საქართველო, იბერია, ღვთისმშობლის წილხვდომილი აღდგომიდან მეერგასისე დღეს, მარტვილიას. ასე რომ, ლაზარე-იოანე და საქართველო თითქმის ერთდროულად იშვილა ღვთისმშობელმა მაცხოვრის ნებისამებრ. აი კიდევ რატომ ჰქვია ქართულ ენას ლაზარე სახარებასა შინა!

„და ენაჲ ესე, შემკული და კურთხეული სახელითა უფლისაჲთა“ კურთხეულია ჯერ კიდევ ბიბლიაში, დაბადების წიგნში, სადაც შექებულია სემისა და **იაფეტის** კეთილშობილება, მშობლის პატივისცემა, რომელთაც დაფარეს თავიანთი ნასმურევი მამის, ნოეს სირცხვილი და დაგმობილია ქამის საქციელი, რომელმაც გასთქვა მამის სირცხვილი, რისთვისაც შეჩვენებულია ქამის მოდგმა, ქანაანი (დაბად. 9. 32, 33). იაფეტის ძენი მოსოხი, თუბალი, იოავანი მოხსენიებულნი არიან მომავლის კურთხეულ ხალხთა შორის (ესაია, 66. 19). ხოლო სახელი „იოანე“, მოდის „იოავანიდან“, იაფეტური მოდგმის თავკაციდან.

რომელი მოდგმის ხალხები უნდა ჩაითვალონ წამყვანად ქრისტიანობის განვითარებაში? იოანე-ზოსიმეს კონცეპციით, ეს ხალხებია ქართველური და ინდოევროპული (ბერძნული) მოდგმის ხალხები. ვი-

ნაიდან სემიტურმა ხალხებმა პირველ საუკუნეშივე შეასრულეს თავიანთი როლი ქრისტიანობის აღმოცენებასა და დაფუძნებაში, მაგრამ შემდგომ საუკუნეებში მათი მისსია აღარ გაგრძელებულა ამ მიმართულებით. ქართველური მოდგმის ხალხებმა კი იტვირთეს ძირითადი როლი როგორც ეგზოტერული, ასევე ეზოტერული ქრისტიანობის, როგორც თეოლოგიის, ისე თეოსოფიის განვითარებაში. აღმოსავლეთის ეკლესიის უდიდესი ბურჯები წმ. გიორგი კაპადოკიელი, წმ. ნიკოლოზ მირონ-ლუკიელი (ლიკიელი) [16]. კაპადოკიელი მამები: ბასილი დიდი, გრიგოლ ნაზიანზელი, გრიგოლ ნოსელი და მრავალნი სხვანი იაფეტური, ქართველური მოდგმისანი იყვნენ[16]. ხსენებული მამების ბერძნულენოვნება კიდევ უფრო ნათლად მეტყველებს ქართული ენის „დამდაბლება-დაწუნებაზე" იმ ეპოქაში. ქრისტიანული თეოლოგიისა და თეოსოფიის უდიდესი ბურჯი იყო პეტრე იბერი, არეოპაგიტული ტრაქტატების ავტორი. ეს ტრაქტატები საფუძვლად დაედო როგორც აღმოსავლეთის, ისევე დასავლეთის ეკლესიების ღვთისმეტყველებას, მისტიკას, აგრეთვე ეზოტერულ ქრისტიანობას. აღსანიშნავია აგრეთვე, რომ მისიონერული მოღვაწეობაც კაპადოკიელ და ქართველ ქრისტიანებს უფრო ახასიათებთ, ვიდრე ბერძნებს.

ეზოტერული ქრისტიანობის უმთავრესი მიმდინარეობაა გრაალის ქრისტიანობა, რომელიც აღმოცენდა კელტიბერული მოდგმის ხალხებში, პირინეებში, ლანგდოკსა და პროვანსში, ხოლო აქედან გავრცელდა მთელს ევროპაში. გრაალის ძიება იგივე ოქროს საწმისის ძიებაა, რომელსაც „კლასიკურ გრაალსაც" უწოდებენ მეცნიერებაში, როგორც ზემოთ აღვნიშნე. ოქროს საწმისი ანტიურ მისტერიათა კულტურის სიმბოლოა, გრაალი კი ქრისტიანული მისტერიებისა. ოქროს საწმისის კულტურა ქართველურმა, კოლხურმა ტომებმა შექმნეს, ხოლო გრაალის კულტურა მათმა მონათესავე დასავლეთის კელტიბერიულმა ტომებმა [17]. შუასაუკუნეებში გრაალი დასავლეთ ევროპიდან საქართველოში იქნა ფარულად გადმოტანილი, რაც აღნიშნულია მეფე-ხუცეს იოანეს შესახებ ლეგენდაში, რომელსაც ჯვაროსნული ქრონიკები დავით აღმაშენებელთან აიგივებენ. ქართულ, კერძოდ ფშავ-ხევსურულ ფოლკლორში აირეკლა გრაალის ინიციაციის მოტივები, წმ. გიორგის და მისი ძმადნაფიცი ღვთისშვილების მიერ ქაჯავეთიდან სამძივარის წამოყვანისა და თასის წამოღების მოტივში, რაც საფუძვლად დაედო რუსთველის ვეფხისტყაოსანს, გრაალის პოემების მონათესავე ქართულ პოემას. გელათი გრაალისადმი მიძღვნილი ტაძარია, რომლის

ფრესკული მოტივები ასახავენ გრაალის მისტერიებს. ყოველივე ეს სიმბოლურად აირეკლა აგრეთვე ბაგრატიონთა სამეფო გერბზე, რომელზედაც გამოსახულია დავითის ქნარი და შურდული (იესიან-დავითიანობის სიმბოლო), წმ. გიორგი, ქრისტეს საუფლო კვართი (შიდა სამოსი) და **წმ. გრაალის სფერული ბარძიმი** (ეზოტერული ქრისტიანობის სიმბოლოები).

როგორც აღინიშნა, იოანე-ზოსიმე წმ. ნინოს, ქართული ქრისტიანობის სიმბოლოს, ლაზარეს დას, მარიამს ადარებს, ვინაიდან მარიამის გზაა ქრისტიანობის სულიერ-ჰვრეტითი ხაზის განვითარება, თეოსოფია და ეზოტერიზმი. ასევეა შედარებული ნინო მარიამთან „მოქცევაჲ ქართლისაჲ"-ში, სადაც ზაბილონ ეუბნება მას: „ხოლო შენ მარიამ მაგდალინელისა შური აღიღე ქრისტეს სიყვარულისათვის და **დათა მათ ლაზარესთა**" (ქართლის ცხოვრება, 1955. ტ. I. გვ. 76).

გარდა ამისა, ნინოსთვის ანგელოსის მიერ გადაცემულ წიგნში ერთ-ერთი მუხლი ზ. ასეთია: „რამეთუ ფრიად უყუარდა მარიამ უფალსა, რამეთუ მარად ისმენდა სიტყვასა მისსა ჰეშმარიტსა" (გვ. 87). ასე რომ, წმ. ნინოს შედარება მარიამთან ზოგადი ტრადიცია ყოფილა ქართულ ეკლესიაში და მწერლობაში, ამის გამო „ქებაჲს" „ახალ ნინოში" რომელიღაც სხვა ნინოს ძიება გზააბნევაა. ბერძნული ქრისტიანობის მისსია კი, რომლის სიმბოლოც არის ჰელენე დედოფალი, ძეგლში მართასთან არის შედარებული, ვინაიდან ბერძნულმა მოდგმამ შექმნა სახელმწიფოებრივი ქრისტიანობა, სოციალური ქრისტიანობა და ეგზოტერული ღვთისმეტყველება. შემთხვევითი როდია აგრეთვე, რომ ქართული მოდგმა მოაქცია სწორედ იაფეტურ-მოსხურ-ზანური კაპადოკიიდან [18] გამოსულმა ქალწულმა წმ. ნინომ, ხოლო წმ. გიორგი კაპადოკიელი უმთავრესი წმინდანია საქართველოს ეკლესიისა, იგი არის აგრეთვე ეროვნული ღვთაება ქართველი ხალხისა, ქრისტესა და სამების ატრიბუტების მატარებელი.

ქრისტიანობის ქველი მისსია იმაშიც გამოვლინდა, რომ მან შეარიგა სამკვდრო-სასიცოცხლოდ დაპირისპირებული ქართველური და ინდოევროპული მოდგმის ხალხები, დაამყარა მათ შორის ჰარმონია და აწ ისინი გვევლინებიან როგორც ორნი დანი, წმ. ნინო და ჰელენე დედოფალი, ერთი იდეალისა და ერთი მიზნის მსახურნი მთელი კაცობრიობის საკეთილდღეოდ. ასე სწამს იოანე-ზოსიმეს.

ქართული მოდგმის, ქართული ენის კურთხეულობისა და ღვთისმშობლის წილხვდომილობის იდეა მარტოდენ ქართული მესსიანიზმის

შედეგი არ გახლავთ, როგორც ზოგიერთ მკვლევარს მიაჩნია. ამ იდეას იზიარებდნენ ბერძნული და რუსული ეკლესიებიც, როგორც ამაში ქვემოთ დავრწმუნდებით. მაგალითად, ბასილი ფილოსოფოსის „ილარიონ ქართველის ცხოვრებაში" ვხვდებით ასეთ ადგილს: როდესაც წმ. ილარიონ ქართველი და მისი თანმხლებნი ულუმბოს მონასტრის მამასახლისმა (იკონომოსმა) გააძევა ეკვდერიდან ვითარცა არაბერძენნი, მან მასვე ღამეს იხილა ჩვენებით **ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელი, რომელმაც უთხრა:** „რაისთვის საწყალობელო, დიდი იგი მოღუაწე ილარიონ და მისთანანი უპატიოდ განასხენ... ჰგონებ ვითარმედ ელინია ენაჲ მარტოდ შეწყნარებულ არს, ვითარ არა უწყი ვითარმედ ყოველთაგან ნათესავთა, რომელიცა არს მოშიში უფლისა და მოქმედი მცნებათა მისითა, სათნო მისა არს იგი, **არა ჰხედავ, რაოდენნი ნათესავისაგან მათისა სათნო ეუყუნეს ღმერთსა, ვითარ საწყალობელო უცხო ჰყავ თავი შენი, ლოცვისაგან მეგობრისა ჩემისა და კურთხევისაგან მისისა, რამეთუ რომელი ამათ არ შეიწყნარებს, იგი მტერი არს ჩემი".** ვგონებ ნათელია, რომ ამ სტრიქონების ავტორს, ეროვნებით ბერძენს, სწამდა ივერიის წილხვდომილობა. უფრო ადრინდელი ძეგლი კვიპროსის მთავარეპისკოპოსის არკადის მიერ აღწერილი „ცხოვრებაჲ სვიმეონ მესვეტისა" მოგვითხრობს, რომ სვიმეონ მესვეტემ „განკვირვებასა შინა იხილა ერი დიდძალი ფრიად მამათა და დედათა და ყრმათაჲ და აქუნდა ხელთა მათთა ჯვრები და მოვიდოდეს იგინი აღმოსავლეთით მისსა და **სული წმიდაჲ ჰფარვიდა მათ**", შემდეგ სულიწმიდამ უჩვენა მას, რომ „ესე არს ნათესავი ქართველთაჲ". მეორე დღეს მართლაც მოვიდნენ მასთან ქართველები ჯვრებით ხელში (კ. კეკელიძე, ქართული ჰაგიოგრაფიული ძეგლები, კიმენი, I ტფილისი, 1918, გვ. 260). უთუოდ ამ ხილვამ განაპირობა ის, რომ სვიმეონ მესვეტე დაუმეგობრდა ქართველებს, ხოლო შემდგომში საქართველოში წარმოგზავნა ათსამმეტი „ასურელი" მამა ქრისტიანობის საქადაგებლად და განსამტკიცებლად. ამრიგად, ამ ძეგლში სულიწმიდა გვევლინება საქართველოს მფარველად, სულიწმიდის მიწიერი გამოცხადება კი ღვთისმშობელია, როგორც დავინახეთ. ასე რომ, საქართველოს წილხვდომილობის იდეის გამოძახილს ჯერ კიდევ სვიმეონ მესვეტის „ცხოვრებაში" ვხვდებით (ძეგლი მეშვიდე საუკუნეს ეკუთვნის).

ახლა ვნახოთ, როგორი ტრადიცია ჰქონდა ამასთან დაკავშირებით რუსულ ეკლესიას. ცნობილია ქართველი და რუსი ბერების მეგობრობა და ურთიერთთანამშრომლობა ათონის ივერთა მონასტერში. რო-

მელთაგან მრავალნი ქართველდებოდნენ და ათონის მონასტრებში რჩებოდნენ სამოღვაწეოდ, როგორც მაგალითად იოანე რუსყოფილი (იხ. კირიონ კათალიკოსის „ივერიის კულტურული როლი რუსეთის ისტორიაში“. რუს. ენაზე, ტფილისი, 1910 წ.). ცნობილი ძველსლავიანური დაუჯდომელი (აკათისტი) ივერიის ღვთისმშობლისა, პორტაიტისასი, რომლის ბოლო რედაქცია XVII საუკუნეს ეკუთვნის, ძოგვითხრობს ივერიის წილხვდომილობაზე, ათონის ივერთა მონასტრის დიდებაზე, წმ. ექვთიმეს ოქროპირობაზე, წმ. თორნიკეს უძლეველობაზე, წმ. გაბრიელ ხატის მიმრქმელზე **და აგრეთვე ივერთა მოდგმის მომავალ დიდებაზე,** ისევე როგორც იოანე-ზოსიმეს „ქებაჲ“. დაუჯდომელის პირველსავე იკოსში ნათქვამია: „ანგელოსი წინაშეძდგომელი გაეგზავნა ღვთისმშობელს, როდესაც მას წილად ხვდა სამოციქულო მოღვაწეობა ივერიის მიწაზე: „ნუ განეშორები იერუსალიმს, შენი წილხვდომილი **ქვეყანა განბრწყინდება უკანასკნელ დღეებში** (ე. ი. მეორედ მოსვლის წინ), შენ კი უნდა იღვაწო სხვა ქვეყნებში, სადაც წარგზავნის უფალი“. შემდეგ დაუჯდომელი მოგვითხრობს: „იმეია პრომიშლენიე ო ერებიი სვოემ, ლიუდიახ ივერსკიე ზემლი, უსტროილა ესი ვ მესტე, ილეჟე სამა კ აფონუ პრისტალა ესი, ობიტელ როდუ იხ, ვ ტიხოე პრისტანიშჩე იშსუშჩიმ სპასენიე, ხოტია დაროვატი ეი ვ შჩიტ ი ოგრაჟდენიე იკონუ სვოიუ... პროპოვედნიკა ტვორია გავრიილა ვოლი სვოეა, რეკლა ესი კ ნემუ ვლადიჩიცე: **ნე პრიიდოხ ხრანიმა ბატი ოტ ვას, ნო და ბუდუ ას ხრანიტელნიცა ვაშა ნე ტოკმო ვ ნასტოიაშჩემ, ნო ი ვ ბუდუშჩემ ვეცე, სე დაიუ ვამ შნამენიე: დონდეჟე ხრატე ვ მონასტირე იკონუ მიე, ნე ოსკუდეეტ ვამ ბლაგოდატ სინა ბოეგო ი მილოსტ და ვოპიუტ ესი ალილუია“** [19]. იკოსი 3 კონდაკი ამავე ტრადიციიდან გამომდინარე ეხმაურება აგრეთვე იოანე-ზოსიმეს XVIII საუკუნის რუსი წმინდანი სერაფიმ საროველი, რომლის თქმითაც, მრავალი ერი აღიხიცება პირისაგან მიწისა, მაგრამ ივერია, ვითარცა ღვთისმშობლის წილხვდომილი, იარსებებს ქვეყნის დასასრულამდე, ივერიის წილხვდომილობის იდეა გვხვდება აგრეთვე დავით გარეჯელის ძველ სლავურ დაუჯდომელში.

პატრიარქმა ნიკონმა (XVII ს.) ივერიის ღვთისმშობლის ხატის პირი დიდი პატივით გადმოასვენებინა რუსეთში. ძეუქმნა მას სპეციალური ტაძარი („ნოვაია ივერსკაია ობიტელ“), ხოლო ამჟამად იგი დასვენებულია მოსკოვში სოკოლნიკის აღდგომის ტაძარში და აქვს სპეციალური სადღესასწაულო დღე (12 თებერვალი). ამის გამო ივერიის

ღვთისმშობლის ხატი ერთ-ერთი უმთავრესი სიწმინდეა რუსული ეკლესიისა, **იგი უდიდეს როლს ასრულებდა ოფიციალურ კულტშიც, რაც იქიდანაც ჩანს, რომ ოფიციალური საკულტო ცენტრის, მოსკოვის კრემლის ერთ-ერთ უმთავრეს კარიბჭეს მის პატივსაცემად ივერიის კარიბჭე ეწოდება (ივერსკიე ვრატა).**

ახლა ვნახოთ, რას ნიშნავს „ოთხმოცდაათოთხმეტი წელი ქრისტეს მოსვლითგან ვიდრე დღესამომდე", რომელიც სასწაულად აქვს ქართულ ენას „უმეტეს სხვათა ენათა". იყო ცდები „ოთხმოცდაათოთხმეტის" გადამწერის შეცდომად გამოცხადებისა, მისი 104-ით შეცვლისა, რაც გამოწვეული იყო იმით, რომ რატომღაც მაინცდამაინც მიაჩნდათ, რომ ამ რიცხვის ხსენება ნიშნავს ქართული კალენდრის მეტობას სხვა კალენდრებზე. ამ გზააბნევას კი იწვევდა სიტყვა „უმეტესის" არასწორი, მხოლოდ თანამედროვე მნიშვნელობით გაგება. ძეგლში ნათლად წერია, რომ „ოთხმოცდაათოთხმეტი" სხვა ერების კალენდრებზე მეტნაკლებობას კი არ გულისხმობს, **არამედ გარკვეულ თარიღს ქრისტეს მოსვლის შემდგომ.** რაც შეეხება გამოთქმას „უმეტეს სხვათა ენათა", ამ გამოთქმამ არ უნდა დაგვაბნიოს იმის გამო, რომ იგი წინ უსწრებს „ოთხმოცდაათოთხმეტ" წელს. „უმეტეს" ძველ ქართულში მხოლოდ მომატებულობას, დამატებას როდი ნიშნავს, არამედ **უპირატესობასაც** (იხ. ი. აბულაძე, ძვ. ქართული ენის ლექსიკონი). ასე რომ, „უმეტეს სხვათა ენათა" ნიშნავს სიტყვასიტყვით: „სხვა ენებზე უპირატესობით". ახლა განვიხილოთ წინადადება მთლიანობაში: „და ესე ენაი, შემკული და კურთხეული სასელითა უფლისაითა, მდაბალი და დაწუნებული, მოელის დღესა მას მეორედ მოსლვისა უფლისასა და სასწაულად ესე აქუს: ოთხმოცდაათოთხმეტი წელი ქრისტეს მოსლვითგან ვიდრე დღესამომდე". ე. ი. ავტორს სურს გვამცნოს: ქართული ენის უპირატესობა სხვა ენებთან ის არის, რომ მას დღემდე სასწაულად აქვს [illegible] **წელთაღრიცხვის** თარიღი 94 **წელი.** **რა წელია ეს წელი? ეს არის იოანეს აპოკალიპსისის შექმნის თარიღი, რომელიც დღევანდელი მეცნიერების მიხედვით 94-95 წლებში დაიწერა** და [illegible] **ნიშნეს** სახარებისაც, **რომელიც აგრეთვე 90-100 წლებს** [illegible] **შექმნილი**[20]. შესაძლოა იოანე-ზოსიმეს დროს არსებობდა უფრო ზუსტი ცოდნა ამ თარიღის შესახებ. ამიტომაც არის ეს თარიღი უაღრესად მნიშვნელოვანი ლაზარე-იოანესათვისაც და მაშასადამე ქართული ენისათვისაც, რამეთუ ამ წელს აღსრულდა ის, რაც იწინასწარმეტყველა იესო ქრისტემ ლაზარეს დაძინებისას:

„სნეულებაჲ ესე არა არს სასიკვდინე, **არამედ დიდებისათვის ღმრთისა, რაჲთა იდიდოს ძე ღმრთისაჲ მისგან**“ (იოანე 11. 4). ძე ღმრთისაჲ იდიდა იოანეს სახარებაში და აპოკალიპსისში ლაზარე-იოანეს მიერ, ამიტომ არის ეს წელი სასწაული მისთვისაც და ქართული ენისთვისაც. ამაშია ლაზარეს უპირატესობა სხვა მოციქულებთან და ქართული ენის უპირატესობა სხვა ენებთან შედარებით, ვინაიდან იოანეს სახარებასა და აპოკალიპსისში გახსნილია ლაზარე-იოანეს მისსია, რომელიც იოანე-ზოსიმეს თვალსაზრისით უღრმესად არის დაკავშირებული ქართული მოდგმის, ქართული ენის მისსიასთან, გარდა ამისა თავად „ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულისა ენისაჲ“ სხვა არაფერია თუ არა და ეგზეგეზა იოანეს სახარებისა და აპოკალიპსისისა.

ამის გამო ბუნებრივია, რომ ავტორი ესოდენ დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ამ თარიღს. იოანეს სახარებამ და აპოკალიპსისმა იგავურად გამოაცხადა, ხოლო იოანე-ზოსიმემ განმარტა, რომ ქართული მოდგმა, ქართული ენა შემკული და კურთხეული სახელითა უფლისაჲთა, ლაზარე ერთა და ენათა შორის, ოთხი დღის (4 ათასი წლის) მკვდარი, დამდაბლებული და დაწუნებული, რომელმაც უნდა აღასრულოს ქრისტესათვის არნახული მოწამეობა, მომავალში აღდგება, დაიბრუნებს უნივერსალურ პოზიციას კაცობრიობის სულიერი მოძღვრისას, ხოლო ქრისტეს მეორედ მოსვლისას გახდება მამხილებელი (მსაჯული) ცოდვილი კაცობრიობისა, რითაც აღასრულებს ქრისტე-მიქაელის და სულიწმიდა-გაბრიელის მისსიას, რასაც სიმბოლურად ასახავს დავათის VI ს. სტელლებზე გამოსახული მიქაელისა და გაბრიელის მიერ ქართული ანბანის ამაღლება-განდიდება.

შენიშვნები

1. რომ ყოფილიყო „ამხილოს სიბრძნეჲ“ ან „ამხილოს სჯული ჭეშმარიტი“ (ე. ი. ობიექტითურთ), მაშინ კიდევ შეიძლებოდა ამგვარი ინტერპრეტაციის გაზიარება.

2. იხ. ა. ვან დენ ბორნი, ბიბლიის ენციკლოპედიური ლექსიკონი, ნიუ-იორკი, 1963 (ინგ. ენაზე), აგრეთვე R. Steiner, — სახარება იოანესი, ლ. 4. დორნახი, 1955 წ. (გერმ. ენაზე).

3. აქვე უნდა დავსძინოთ, რომ „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“-ში წმ. ნინო შედარებულია ლაზარეს დებთან და მარიამ მაგდალინელთან (ქ. ც. ტ. I, გვ. 76, 86, 87), რაც, როგორც ჩანს, მიღებული იყო საეკლესიო ტრადიციაში. ასე რომ, „ახალ ნინოში“ სხვა ნინოს ძიება გზააბნეულია.

4. ე. ჭელიძე, გნოსტიკური ხასიათის ძეგლი, „მნათობი“, 1983, N 12.

5. იხ. „ღვთისმშობლის ქება, ექვთიმე მთაწმინდელის მიერ თარგმნილი (ფონდი A, ხელნაწერი № 40), სადაც ავტორი ასახელებს წყაროებად „დაფარულ წერილებს“, ე. ი. ეზოტერულ წყაროებს.

6. იხ. ე. ბოკი, რ. გოებელი, კატაკომბები, შტუტგარტი, 1961 (გერმ. ენაზე)

7. შდ. ე. ბოკი, იესოს ბავშვობა და ყრმობა, შტუტგარტი, 1939 წ. გვ. 155 (გერმ. ენაზე), აგრეთვე: ა. დრევსი, ქრისტესეული მითი, 1911, გვ. 136 (ინგ. ენაზე).

8. გ. აბრამიშვილი, ზ. ალექსიძე, „აღმოჩენა არაგვის ხეობაში“ („კომუნისტი“, 1985 წ. 19 მაისი).

9. R. Steiner, — სახარება მათესი, ლ. 10, დორნახი, 1959 (გერმ. ენაზე).

10. მისივე — ქრისტეს გამოცხადება ეთერულ სამყაროში. დორნახი, 1937 წ. (გერმ. ენაზე).

11. შდრ. მ. ჩახავა, — ქებაი და დიდებაი ქართულისაი, „პარალელი“, 1984 წ.

12. არსებობს უფრო ადრინდელი, პელაზგური ქტონური ზეესი, რომლის კულტიც მუხასთან იყო დაკავშირებული (დოდონა).

13. შდ. ვ. ჰუმბოლდტი, გამოკვლევანი ესპანეთის უძველესი მოსახლეობის შესახებ ბასკური ენის მეშვეობით, ბერლინი, 1821 წ. (გერმ. ენაზე).

14. ნ. მარრი, იაფეტური თეორიის განვითარების ეტაპები, ლენინგრადი, 1933 (რუს. ენაზე), აგრეთვე: ენის ისტორიის ძირითადი საკითხები, ლენინგრადი, 1937 წ. (რუს. ენაზე), აგრეთვე: ქართული ენა, ლექცია წაკითხული პარიზში 1927 წ. (კრებული „ენა და ისტორია“, ლენინგრადი, 1936 წ. რუს. ენაზე).

15. სუმერული და ქართული ენების ნათესაობის შესახებ სუმერულ-ქართული შედარებითი ფილოლოგიის ფუძემდებელი პროფ. მ. წერეთელი აღნიშნავს შემდეგს: „განსხვავება სუმერულსა და ქართულს შორის რასაკვირველია დიდია, მაგრამ არა იმდენი და არც იმ თვისებისა, რომ იგი მათ შორის გენეტიკურ ნათესაობას შეუძლებელ ჰყოფდეს. ეს აიხსნება იმით, რომ სუმერული და ქართული უხსოვარი დროიდან გამოჰყოფიან უძველეს მათ წინაპარ ენას, განუვლიათ დრონი განვითარებისაც და დაცემისაც და ათასწლეულთა განმავლობაში ამგვარად შეცელილან... ქართული ჯგუფის და „სუმერული“ ჯგუფის ენებზედ (ეს სახელი ვუწოდოთ მათ უკეთესი ტერმინის უქონლობის გამო) მეტყველი ტომები ცხოვრობდნენ ალბათ კავკასიის სამხრეთით და სამხრეთ-დასავლეთით მდებარე ადგილებში, შეიძლება თვით კავკასიაშიც, უფრო დღევანდელ სამხრეთ და დასავლეთ-სამხრეთ საქართველოს მხარეებში და რომელიმე ამ ადგილთაგან ალბათ სუმერთა შტო წამოსულა სამხრეთისაკენ და დასახლებულა სამხრეთ ბაბილონეთში“ (იხ. მ. წერეთელი „ქართული ენის ნათესაობის საკითხისათვის“, „ბედი ქართლისა“, 1948 1-2). სუმერულის და ქართულის ნათესაობის იდეას იზიარებდნენ ლენორმანი, სეისი, კრამარი, იოზეფ კარსტი და სხვანი.

16. ლიკიელები გადმოცემით ფინიკიიდან გატაცებული ასულის, ევროპეს ძის, სარპედონის შთამომავალნი იყვნენ, რომელიც იყო ძმა მინოსისა. ლიკიურ ენაში მინოსურ-ეგეოსური კომპონენტები შერწყმულია ლუვიურთან, ლიკიური ქალაქის პატარას სახელწოდებაც დაკავშირებულია ხურიტულ-ურარტულთან, ხურიტები კი, როგორც ცნობილია, მინოსელთა მონათესავენი იყვნენ (იხ.რ. გორდეზიანი, ილიადა და ეგოისური მოსახლეობის ისტორიისა და ეთნოგენეზისის პრობლემები, თბილისი,

1970). ასე რომ, ლიკიელები პალეო-კავკასიური, პროტო-ქართული წარმოშობისანი არიან.

17. ო. რანი, ჯვაროსნული ლაშქრობა გრაალის წინააღმდეგ, შტუტგარტი, 1964, გვ. 73-74 (გერმან. ენაზე).

18. სომეხი მეცნიერი მ. ღაფანციანი თავის გამოკვლევაში „ჰაიასა ანუ სომეხთა აკვანი" (1948 წ.) სრული ობიექტურობით აღნიშნავს: „მოსხური ტომების ძირითადი სამკვიდრებელი იყო კაპადოკია, რომლის დედაქალაქსაც ბერძნები უწოდებდნენ მაზაკას... აუცილებელია მოსხთა მიკუთვნება ქართული და არა ფრიგიული ეთნიური კოლექტივებისადმი" (გვ. 148).

19. თარგმანი: „არა ჯერ არს თქვენ მიერ დაცვა ჩემი, არამედ მე თვით ვიქნები მფარველი და მცველი თქვენი, აწ და მერმესა მას საუკუნესა. აჰა, ესერა გაძლევთ ნიშს: ვიდრემდის სჭვრეტდეთ ხატს ჩემსას თქვენს სავანეში, არ დაიშრიტება თქვენდა მიმართ მადლი და წყალობა ძისა ჩემისა, რათა ყოველნი ჰხმობდნენ: ალილუია".

20. იხ. ახალი აღთქმა კომენტარებითურთ, ბრიუსელი, 1964 წ. გვ. 545.

გელათის აკადემიის სულიერი იდეალები

ლექცია წაკითხული ქუთაისში ლ. მესხიშვილის სახელობის დრამატულ თეატრში, 1990 წლის 20 მაისს

ძვირფასო მეგობრებო! ჩვენი წინაპრები თვით უკიდურესი პოლიტიკური ვნებათაღელვის დროსაც არ ივიწყებდნენ მეცნიერებას, პოეზიას, შემეცნებას. თვით ომის დროსაც კი ისინი ზრუნავდნენ სულიერი კულტურის განვითარებაზე. ასეთი იყო საქართველოს ისტორია. ჩვენ რომ დღეს თავი იმით გავიმართლოთ, პოლიტიკურ ბრძოლაში ვართ ჩაბმულნი და მეცნიერებისა და კულტურისათვის არა გვცალიაო, ამით ჩვენს ისტორიულ ტრადიციებს ვუღალატებთ, ჭეშმარიტად.

ყოველივე ეს მსურს დავასაბუთო იმ პიროვნების მაგალითით, რომელსაც მინდა მივუძღვნა დღევანდელი ლექცია, რომლის სახელმწიფოებრივი, ეროვნული ღვაწლი საქართველოში განუზომელია და რაც უმთავრესია, რომელიც იყო მაგალითი ყოველივე ამისა: რომლის სატახტო ქალაქი იყო ქუთაისი და რომლის მიერ არის დაარსებული უდიდესი სულიერი ცენტრი — გელათი. ეს პიროვნება უნდა იყოს მაგალითი ჩვენთვის დღესაც იმით, რომ საქართველოს მტერთან ომს, საქართველოს სახელმწიფოებრივ აღმშენებლობას ათავსებდა უდიდეს რელიგიურ, ფილოსოფიურ, მეცნიერულ მოღვაწეობასთან და ეს ჭეშმარიტად განსაცვიფრებელია. სხვა ასეთი მაგალითი ჩვენს ისტორიაში არ მოგვეპოვება, რომ მეფე, მხედართმთავარი ამავე დროს ყოფილიყო ესოდენ დიდი მეცნიერი, ესოდენ დიდი სწავლული, პოეტი და სულიერი კულტურის შემქმნელი. და ჩვენი იდეალი დღესაც ამგვარი საქმიანობა, ამგვარი მოღვაწეობა უნდა იყოს. ჩვენი დიდი მეფეებიც ხომ ამ ტრადიციას მისდევდნენ არა მხოლოდ იმ დროს, როდესაც საქართველო ბედნიერი და თავისუფალი. ძლიერი სახელმწიფო იყო, არამედ თვით მისი ისტორიის შავბნელ ხანაშიც კი. მაგალითად, მეფე-პოეტი ვახტანგ VI, რომელიც იყო მეცნიერი, „ვეფხისტყაოსნის“ კომენტარების ავტორი, მისი გამომცემელი. ე. ი. თვით უკიდურესი ისტორიული ძნელბედო-

ბის დროსაც კი არ ცივდებოდა მეცნიერული და სულიერი კულტურის კერა საქართველოში და დღეს, როდესაც საქართველო მოიცვა ეროვნულ-განმათავისუფლებელმა მოძრაობამ, პოლიტიკურმა მოძრაობამ, არც დღეს უნდა დავივიწყოთ ეს, მეგობრებო. თუ დავით აღმაშენებელი, ომის დროს ცხენზე მჯდომი თან დაატარებდა გრიგოლ ნაზიანზელის, გრიგოლ ნოსელის წიგნებს, ფილოსოფოსთა ნაშრომებს და საფარში მჯდომი, შეპურვილი, მტრისთვის მოდარაჯე კითხულობდა და ამუშავებდა ამ წიგნებს, ცალ ხელში მშვილდ-ისარი ეჭირა, მეორეში — კალამი. იყო ერთი შემთხვევა ასეთ დროს, როდესაც მტერი კინაღამ საფარში შეეჭრა და მეფემ იქვე განგმირა ერთ-ერთი მათგანი. ასეთი სიტუაციაა დაახლოებით დღეს. ჩვენ გვიხდება ომი მრავალ ფრონტზე, გვიხდება ომი საქართველოს თავისუფლებისათვის, მისი სახელმწიფოებრივი აღორძინებისათვის და ამავე დროს ჩვენ არ უნდა დავივიწყოთ რელიგია, კულტურა, ფილოსოფია, მეცნიერება. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაში გავიმარჯვებთ და შევინარჩუნებთ ერის სახეს, ერის იმგვარ სახეს, რომელიც მას ჰქონდა ისტორიულად, რომელიც ჰქონდა პრეისტორიული ხანიდან მოყოლებული. თქვენ მოგეხსენებათ, რომ კოლხეთი იყო უძველესი კულტურის კერა. უძველესი სიბრძნის კერა. ელინური კულტურა, შეიძლება ითქვას, ზედნაშენია კოლხური კულტურისა, ელინური კულტურა აღმოცენდა კოლხური კულტურიდან. ეს შესანიშნავად ჩანს არგონავტების მითში. რა არის ოქროს საწმისი? ოქროს საწმისი არის სიმბოლო ძველი სიბრძნისა, მისტერიალური სიბრძნისა, რომელიც იმჟამად შემონახული იყო მხოლოდ კოლხეთში. ოქრო სიმბოლოა უმაღლესი სულიერებისა, უმაღლესი სიწმინდისა, ხოლო ვერძი სიმბოლოა აგრეთვე უზენაესი სიწმინდისა, აზრის სიწმინდისა, აზროვნების კულტურისა და ოქროს საწმისი არის იმ ქვეყანაში, რომელიც ფლობს ამ სიბრძნეს. იგი ჰკიდია მუხაზე და ეს მუხა არის უძველესი კულტის გამოხატულება, რომელიც დაიწყო კოლხეთიდან და შემდეგ გავრცელდა მთელს მსოფლიოში და მათ შორის საბერძნეთშიც. მუხის კულტი, მოგეხსენებათ, ევროპაშიც გვხვდება, შემდეგ საბერძნეთშიც, მაგრამ ის იწყება კოლხეთიდან და ის პირველი მუხა, ის პირველი დიდი ჭყონი (და ჭყონდიდელის ინსტიტუტის სახელწოდებაც მას უკავშირდება) არის ის უძველესი კოლხური მუხა, რომელზედაც იყო დაკიდებული ოქროს საწმისი და რომლის მოსაპოვებლად საბერძნეთის უდიდეს გმირს იასონს უნდა გაევლო მრავალი ეტაპი თვითგანვითარებისა, განწმენდისა, რათა

შემდგომ ზიარებოდა ამ სიბრძნეს. აი, სიმბოლურად ეს არის მოთხრობილი ამ მითში. და უძველესი დროის ბრძენნი, ბრძენკაცნი თავის სათქმელს სიმბოლურად გამოხატავდნენ, ალეგორიულად გამოხატავდნენ. ისინი პირდაპირ არასოდეს გვთავაზობდნენ ამ სიბრძნეს, ისინი ამას გვაძლევდნენ სიმბოლურად. აი, რისი სიმბოლოებია ეს დიდი მუხა, ეს ოქროს საწმისი და ის გამოცდები, რომელიც გაიარა საბერძნეთის უდიდესმა გმირმა იაზონმა, რათა ზიარებოდა ოქროს საწმისს. რა დახვდა მას კოლხეთში? მას კოლხეთში დახვდა სამყარო ანტიური სიბრძნისა, უძველესი პრეისტორიული სიბრძნისა, შეიძლება ვთქვათ, კაცობრიობის ყველაზე უფრო ძველი სიბრძნისა. იმჟამად საბერძნეთში ეს ყოველივე დაკარგული იყო. საბერძნეთი იმჟამად გაცილებით უფრო დაბალ საფეხურზე იდგა, კულტურისა და განვითარების გაცილებით უფრო დაბალ საფეხურზე, ვიდრე კოლხეთი. მაგრამ ის ფაქტი. რომ იაზონი შეიყვანეს კოლხურ მისტერიაში, მას ჩაუტარეს გარკვეული გამოცდები იქ, მას დახვდნენ მებრძოლნი, მას დახვდა დრაკონი, მას დახვდა ცეცხლისმფრქვეველი ხარები — ყოველივე. ეს მოწმობს იმაზე, რომ კოლხებმა, უძველესმა კოლხებმა აღზარდეს საბერძნეთი. აღზარდეს ელინური კულტურა და არა მარტო კოლხებმა, არამედ ქართველური მოდგმის სხვა ხალხებმა. ვინაიდან ქართველური მოდგმა იმ უძველეს ხანაში ლოკალიზებული იყო არა მხოლოდ კავკასიაში, არამედ გადაჭიმული იყო პირინეებიდან ინდოეთამდე და უძველესი ქართველური მოდგმა, ეს უძველესი იბერიული მოდგმა წარმოდგენილია სხვადასხვა კულტურების სახით, სხვადასხვა ხალხების სახით, რომლებიც არიან ამ ერთი ძირითადი იბერიული რასსის განშტოება. ეს იყო პირინეების ისტორიული სამყარო, ეს იყო ხმელთაშუა ზღვის სამყარო, მინოსის კულტურა, ეს იყო ტროას სამყარო, ეს იყო პელაზგების სამყარო. რომლებიც იყვნენ პირველადი მოსახლეობა დღევანდელი საბერძნეთისა, ელადისა და რომლებიც დახვდნენ იქ ელადაში მისულ ვედურ ბერძნებს და რომელთაც უფრო უმაღლესი კულტურა ჰქონდათ, ვიდრე ბერძნებს და ყოველივე ეს გამოხატულია პრომეთეს მითში. პრომეთე არის სწორედ სიმბოლო იმ უძველესი სიბრძნისა, იმ უძველესი ქართველური ტომების — პელაზგების სიბრძნისა. რომელიც კოლხეთთან ერთად ქმნიდა ერთიან სამყაროს. ნურავინ იფიქრებს, რომ კოლხეთი და კავკასია იყო ერთადერთი კერა ამ კულტურისა და, საერთოდ, ქართველური ტომებისა. ქართველური ტომები, ვიმეორებ, გაბნეულნი იყვნენ პირინეებიდან ხმელთაშუა ზღვის სამყაროში, ეგე-

ოსურ სამყაროში, მცირე აზიაში, სადაც მოგვიანებით იყო კაპადოკიური და მესხური, ანუ მოსხური ტომები, რომლებიც იხსენიება ბიბლიაში.

კავკასიის უძველესი ბრძენნი, უძველესი მისტერიების ქურუმნი იყვნენ ალქიმიკოსები, რომლებიც ამ მისტერიული სიბრძნიდან იყვნენ წამოსულნი და ამ მისტერიული სიბრძნის პრაქტიკა გამოიტანეს შუა საუკუნეებში. ალქიმია იყო არა მარტო ფიზიკური ოქროს მოპოვება, არამედ იყო სულიერი ოქროს მოპოვება, ეს იყო იგივე, რაც ოქროს საწმისის მოპოვება. ალქიმიას ჰქონდა იდეალი ოქროს ქვისა. ეს ფილოსოფიური ქვა იგივეა რაც ოქროს საწმისი, რომელსაც მიელტვოდნენ იმ წარმართულ ეპოქაში საბერძნეთის ბრძენნი და შუასაუკუნეთა ალქიმიკოსები, ჰერმეტული ალქიმიკოსები (ამას ერქვა ჰერმეტული გზა, ვინაიდან ჰერმესის სიბრძნიდან მომდინარეობდა). კავკასიას უწოდებდნენ ფილოსოფოსთა მთას, სადაც, მათი სიმბოლური გამოთქმით, იყო ზეციური რწმენის მადანი, ანუ ოქროს საწმისი. ე. ი. შუა საუკუნეებში კავკასია ითვლებოდა ზეციური სიბრძნის ქვეყნად, ვინაიდან იქ იყო ზეციური რწმენის მადანი. მადანი, რა თქმა უნდა, სიმბოლურად ნიშნავდა ამ სიბრძნეს და ამ სიბრძნეში იგულისხმებოდა ძველი კოლხური მისტერიების სიბრძნე, ოქროს საწმისის სიბრძნე. და ტროაშიც იმიტომ ილაშქრეს ბერძნებმა, მეგობრებო, ტროაც ხომ ქართველური სამყაროა, პროქართული სამყაროა, ტროა იგივეა, რაც კოლხური სამყარო, იქაც იმიტომ ილაშქრეს ბერძნებმა, რომ ის სიბრძნე წამოეღოთ, ის სიბრძნე აეთვისებინათ, რომელიც ბერძნებს არ ჰქონდათ და ეს სიბრძნე გამოხატულია სიმბოლურად პალადიუმის სახით, ანუ ათენას ქანდაკების სახით, რომელიც იყო მხოლოდ და მხოლოდ ტროაში და არ იყო საბერძნეთში. აი, ასე არის ანტიურ მითოსში, ანტიურ პოემებში საქართველო, ქართული სამყარო, ძველ-კოლხური სამყარო. თქვენ იცით, ოდისევსის მოგზაურობაში როგორ მოხვდება ოდისევსი კირკესთან, აეტესის დასთან და ლატინოსი, ანუ ლათინთა წინაპარი, რომაელთა წინაპარი არის კირკესა და ოდისევსის შვილი. სიმბოლურად ეს მიუთითებს იმაზე, რომ ლათინებიც, რომაელებიც წარმოშობით ნახევრად ქართველური მოდგმისანი არიან, ვინაიდან კოლხი კირკე, მედეას მამიდა, აეტესის დაა არის მშობელი ლატინოსისა, ანუ ლათინთა წინაპრისა. ასევე ჩავიდა ათენელი თეზეოსი კრეტაზე, მინოსის სამეფოში, სადაც მან დაამარცხა ურჩხული მინოტავრი. რომელიც იქ მკვიდრობდა ლაბირინთოსში. და იგი გამო-

ვიდა ლაბირინთოსიდან იმ ძაფით, რომელიც მას არიადნემ მისცა. ეს მინოსი, როგორც ცნობილია, არის აეტესის სიძე, აეტესის დაი პასიფეა იყო ცოლი ამ მინოსისა — ეს მიუთითებს იმაზე, რომ ეს დაახლოებით ერთი და იგივე პერიოდია და ერთი და იგივე მონათესავე ხალხებია. მინოსის კულტურა არის უძველესი, ძვ. წ. ა. III ათასწლეულის კულტურა და კოლხეთის კულტურაც არის ასეთივე ძველი კულტურა. და როდესაც განსაზღვრავენ, თითქოს ქუთაისი არის დაახლოებით სამიათასი წლისა (ზოგიერთი 2500 ასახელებს), ეს არის აშკარა ბავშვური შეცდომა. ქუთაისის ასაკის განსაზღვრა შეუძლებელია. ქუთაისი არის გაცილებით უფრო ძველი ქალაქი, გაცილებით უფრო ძველი ცენტრი და ჩვენი მოსაზრებებით ძვ. წ. ა. ათასწლეულებით განისაზღვრება მისი ასაკი, თუმც ზუსტად ვერ განვსაზღვრავთ ამ ასაკს. აქ უკვე ლაპარაკი არის არა 4000-5000 წელზე. არამედ გაცილებით უფრო მეტ ხანზე და პირველი სახელი ქუთაისისა, თქვენ კარგად იცით, ეს არის აია. აია არის მისტერიების კულტურის სიმბოლო, ეს ბგერები გამოხატავენ ძველ მისტერიებს. ძველ მისტერიებში იყო ბგერათა შეხამება და აი ეს შეხამება გამოხატავდა გარკვეულ სიბრძნეს, გარკვეულ ხასიათს მისტერიებისას და ამიტომ ერქვა აია. ეს იყო უძველესი კერა მისტერიებისა, ანუ სიბრძნის ცენტრებისა. კოლხეთი, მისი დედაქალაქი და მისი წარმოშობა უნდა ვეძიოთ ჩვ. წ. ა. მრავალი ათასწლეულით ადრე, ხოლო ის ხანა, როდესაც შეიქმნა ოქროს საწმისის მითი, არის ხანა, შეიძლება ითქვას, უკვე გვიანდელი, ძალზე გვიანდელი, როდესაც კნინდებოდა ის სიბრძნე, ის კულტურა აღარ იყო იმ უძველეს დონეზე, მაგრამ, რასაკვირველია, გაცილებით მაღლა იდგა მის თანამედროვე ბერძნულ კულტურაზე. ე. ი. უკვე მწუხრი იყო დამდგარი, უკვე დეკადანსის გზაზე იდგა ეს კოლხური მისტერიები და ეს ქალაქი აია, როდესაც მასში მოვიდა იაზონი. კვიტ-აია — ეს ორი ფუძე ერთმანეთს შეერწყა. ასე რომ, უძველესი კოლხური დედაქალაქი, როგორც ჩანს, იყო აქ.

მოგეხსენებათ, რომ მეცნიერებაში არის დიდი დავა იმის შესახებ, სად მდებარეობდა ფაზისი. ფაზისის ლოკალიზაცია შეუძლებელია დღესდღეობით იმიტომ, რომ ზღვამ იცვალა თავისი ადგილმდებარეობა. მაგრამ არქეოლოგიური გათხრები გვაძლევენ იმის საშუალებას, განვსაზღვროთ, რომ ეს იყო დაახლოებით ის ზონა, რომელიც იწყება ვანიდან. დაახლოებით ნოქალაქევის, ვანის და ქუთაისის მიდამოები. ეს არე იყო სწორედ ამ უძველესი კოლხური კულტურის ცენტრი და

როგორც ჩანს ფაზისი იწყებოდა სწორედ იქიდან და არა იმ ზოლიდან. სადაც დღეს არის ზღვის ნაპირი. ეს გვიანდელი ფაზისი სხვა არის, მეგობრებო, და უძველესი, პრეისტორიული ფაზისი კიდევ სხვა. ზღვა იცვლიდა თავის ადგილმდებარეობას. I და II საუკუნეების ავტორები გვესაუბრებიან იმ ფაზისზე, რომელიც, რასაკვირველია, ფოთის მიდამოებში იყო. პალიასტომის ფსკერზეც აღმოჩენილია ძველი ნაქალაქარი, მაგრამ უძველესი ფაზისი იყო დაახლოებით რკინიგზის მარჯვენა მხარეს. რკინიგზის მარცხენა მხარეს, როგორც ჩანს, იყო უფრო ზღვა, ხოლო მარჯვენა მხარეს იწყებოდა ხმელეთი. სწორედ ამ მიდამოებში იწყებოდა ფაზისი, კოლხური დასახლებები და უძველესი კულტურის ცენტრები. ასეთი ვითარება იყო პრეისტორიულ ხანაში. შემდეგ, როგორც მოგახსენეთ, ეს ტრადიცია შუა საუკუნეებშიც გაგრძელდა. ანტიურ სამყაროში ცნობილი იყო, რომ კოლხეთი არის ოქროს საწმისის ქვეყანა, უძველესი მისტერიების ქვეყანა, აიეტ მეფის ქვეყანა, მედეას ქვეყანა, რომელიც არის შემქმნელი პირველადი მისტერიალური მეცნიერებისა, რომელიც საფუძვლად დაედო მედიცინას და ამის გამო თვით მედიცინის სახელი მედეასთან არის დაკავშირებული, გამომდინარეობს მედეას სახელიდან, იმიტომ რომ ის იყო პირველი ფუძემდებელი ამ მეცნიერებისა. რასაკვირველია, იმჟამად მედიცინა ბალახებით მკურნალობის დონეზე იყო და უმაღლესი დონე სწორედ აქ, კოლხეთში იყო. აქ დახვდათ არგონავტებს ის ბალახი — პრომეთეს სისხლი, რომლითაც მედეა კურნავდა; ის ჰეკატეს ბაღი, რომელიც იყო უძველესი სამკურნალო მცენარეების ბაღი, სადაც მედეამ შეიყვანა არგონავტები და სადაც ისინი აზიარა იმ ცოდნას, იმ სიბრძნეს, იმ სამკურნალო სიბრძნეს, რომელიც კოლხეთში არსებობდა. და ეს უძველესი სამკურნალო სიბრძნე სწორედ აქედან გავრცელდა მთელს მსოფლიოში, ისევე როგორც მეტალურგიის კულტურა გავრცელდა კოლხეთიდან და ქართველური ტომებიდან, მცირე აზიის ქართველური ტომებიდან, ტუბალებიდან და შუა საუკუნეებში გადმოვიდა ეს ტრადიცია. ასე რომ, თუ ადრეულ სამყაროში იცოდნენ, რომ პირველადი მისტერიალური სიბრძნის სამშობლო იყო კოლხეთი, შუა საუკუნეებშიაც კავკასიას, როგორც მოგახსენეთ, უწოდებდნენ ფილოსოფოსთა მთას, სადაც ბუო ზეციური რწმენის მადანი და ფილოსოფიური ქვის სამშობლო, ანუ მონს ფილოსოფორუმ. და ამ ფილოსოფიურ ქვას მეორენაირად ევროპაში, ევროპის ქრისტიანულ მიმდინარეობაში ეწოდებოდა გრაალი. გრაალი სემანტიურად არის იგივე. რაც ფილოსოფიური

ქვა. ეს არის წმინდა თასი, რომელიც ედგა მაცხოვარს უკანასკნელი საიდუმლო სერობის დროს და რომელშიც ესხა ღვინო, რომელშიც იყო პური და როდესაც მან მიმართა მოწაფეებს: მიიღეთ, სჭამეთ — ესე არს სისხლი ჩემი, თქვენთვის და მრავალთათვის დანთხეული მისატევებლად ცოდვათა და როდესაც უთხრა პურზე — ესე არს ხორცი ჩემი, სვით ამისგან ყოველთა, მაშინ მან აღმართა ეს თასი და უჩვენა თაეის მოწაფეებს და ეს თასი ჩვეულებრივი თასი კი არ იყო, ეს იყო ძვირფასი ქვისაგან შექმნილი თასი, იასპის ძვირფასი ქვის სუბსტანციისაგან შექმნილი თასი, რომელიც მისი ჯვარცმის შემდეგ მისმა ფარულმა მოწაფემ იოსებ არიმათიელმა მართლაც აღავსო მაცხოვრის სისხლით. ჯვარცმის დროს ჯვარცმას ესწრებოდნენ არა მხოლოდ მოციქულები და მენელსაცხებელ დედანი, არამედ მისი ფარული მოწაფე იოსებიც, რომელიც სახარებაში მოხსენიებულია როგორც ფარული მოწაფე მაცხოვრისა და ჩვენს ფრესკებზე, ჩვენს ხატებზე იოსებ არიმათიელი თასით ხელში (ხშირია ეს მოტივი ჩვენს ჭედურ ხელოვნებაშიც) დგას და აგროვებს მაცხოვრის სისხლს ამ თასში. შემდეგ, გადმოცემის თანახმად, იოსებ არიმათიელმა ეს თასი წაიღო დასავლეთში, ირლანდიაში. შემდეგ შუა საუკუნეების ევროპაში ეს თასი ჰქონდათ ევროპელ რაინდებს, მრგვალი მაგიდის რაინდებს და ევროპის გრაალის რაინდებს, ხოლო მას შემდეგ, როდესაც დაიწყო ჯვაროსნული ლაშქრობები, ევროპელი რაინდები ჩამოვიდნენ იერუსალიმში და ეზიარნენ იერუსალიმის სიბრძნეს, აღმოსავლურ სიბრძნეს და ეს ორი სიბრძნე — ევროპულ-ქრისტრიანული სიბრძნე და აღმოსავლური სიბრძნე შეერთდა. ისინი მოადგნენ კავკასიასაც და მჭიდრო ურთიერთობა დაამყარეს დავით აღმაშენებლის საქართველოსთან. სწორედ ამ ურთიერთობის შედეგად შეერთდა ეს ორი სიბრძნე — ის სიბრძნე, რომელიც მათ აქ დახვდათ და ევროპული სიბრძნე. ისინი მოვიდნენ სწორედ იმ კავკასიაში, რომელიც იყო ფილოსოფოსთა მთა. სადაც იყო ზეციური რწმენის მადანი და სწორედ აქ შეერთდა ეს ორი მიმდინარეობა და როგორც ჯვაროსანთა ქრონიკებში ვხვდებით. როგორც ვოლფრამ ფონ ეშენბახის — XII საუკუნის გერმანელი პოეტის შემოქმედებაში ვხვდებით ამას, ეს გრაალის თასი, რომელიც ედგა მაცხოვარს უკანასკნელი საიდუმლო სერობის დროს, გადმოტანილ იქნა საქართველოში, დავით აღმაშენებლის საქართველოში. ამას ჩვენ ვხვდებით ვოლფრამ ფონ ეშენბახის პოემაში, სადაც დავით აღმაშენებელს ეწოდება მეფე-ხუცესი იოანე. ე. ი. ვოლფრამ ფონ ეშენბახის „პარ-

ციფალი" არის ნაწარმოები, სადაც ყოველივე აღწერილია სიმბოლურად, მინიშნებით. იქ ქვეყნების სახელი არ არის მოხსენიებული, იქ არის ლეგენდარული, მითიური ქვეყნები. პირდაპირი დასახელებით არც ერთი ქვეყანა არ ფიგურირებს და მათ შორის არც საქართველო, მაგრამ საქართველოზე არის ნათქვამი, რომ ის არის ქვეყანა კავკასიის ქედის მიმდებარე, სადაც არის საწყისი სულიერი სიბრძნისა, სადაც არის საწყისი ყოველივესი, რაც შემდეგ განვითარდა ევროპაში, მსოფლიოში და რომ გრაალის თასი — ეს უმაღლესი სიმბოლო ქრისტიანობისა, ეს უზენაესი სიმბოლო არის სწორედ ამ ქვეყანაში, სადაც მეფობს მეფე-ხუცესი იოანე, რომელიც თავის თავში აერთიანებს მეფეს და ხუცესს. რას ნიშნავს მეფის და ხუცესის შეერთება? გავიხსენოთ, რომ გელათის ფრესკაზე დავით აღმაშენებელს ხელზე უდგას ეკლესია. რატომ უდგას დავით აღმაშენებელს ხელზე ეკლესია? იმიტომ, რომ იგი იყო ისეთივე დიდი სახელმწიფო მოღვაწე, როგორც სასულიერო მოღვაწე. ის იყო ისეთივე დიდი მეფე, როგორც ღვთისმეტყველი, როგორც სასულიერო პიროვნება, ოღონდ ჩვენ ოფიციალური ცნობა მისი სასულიერო წოდების შესახებ არ გაგვაჩნია. როგორც ჩანს, ეს იყო უფრო საიდუმლოდ. ღიად და აშკარად ამას არ ჰქონია ადგილი, თუმცა შემორჩა ჯვაროსნების ქრონიკებში, სადაც მას უწოდებენ მეფე-ხუცეს იოანეს და იმ ხანად იყო ტრადიცია საიდუმლო მონაზვნობისა, საიდუმლო ბერობისა. ხშირად მეფეები ფარულად ხდებოდნენ ბერები და ირქმევდნენ საიდუმლო სახელს. როგორც ჩანს, ასეთი საიდუმლო სახელი ჰქონდა დავით აღმაშენებელსაც, ვინაიდან ჯვაროსნები მას ერთხმად უწოდებენ იოანეს და თან მეფე-ხუცეს იოანეს. ეს მოასწავებს იმას, რომ იგი იყო ისეთივე ბურჯი რელიგიისა, როგორც სახელმწიფოებრივი ცხოვრებისა, როგორც პოლიტიკური ცხოვრებისა საქართველოში და მან ეს ორი საწყისი შეაერთა.

ვინ იყო დავით აღმაშენებლის მოძღვარი? ვინ იყო დავითის სახელმწიფოში, ასე ვთქვათ წამყვანი პიროვნება, მამა მეფისა, მამა სახელმწიფოსი? ეს იყო ჭყონდიდელი ეპისკოპოსი. რატომ მაინც და მაინც ეს სახელი დაერქვა ჭყონდიდელის ინსტიტუტს, ე. ი. სასულიერო და პოლიტიკური ძალაუფლების გამაერთიანებელ ინსტიტუტს, რომელიც იყო ფაქტიურად უმაღლესი ხელისუფლება იმდროინდელ საქართველოში? მართალია, მეფე იყო აბსოლუტური მონარქი, მაგრამ უმაღლესი ხელისუფლების სიმბოლო იყო ჭყონდიდელი და ამიტომ იყო ნათქვამი კარზე. რომ ჭყონდიდელი მამაა მეფისა და როგორც მამა

მეფისა არის იგი მოხსენიებული დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსთან. ასე ვიცით ჩვენ ისტორიიდან და ამიტომ არის, რომ სახელი ჭყონდიდი, დიდი მუხის (ჭყონი ნიშნავს მუხას) კულტის სახელი ეწოდებოდა უკვე ქრისტიანულ ეპოქაში ამ ინსტიტუტს. ეს იმის გამო ხდებოდა, რომ საქართველოში, კერძოდ, კოლხეთში ამ უძველესი კულტურის ქვეყანაში შემონახული იყო ამ დიდი მუხის კულტი და ქრისტიანულ ეპოქაში ეს უკვე იყო ეპარქიის წოდება. და იმ ტრადიციული ერთიანობის გამოსახატავად, რომელიც არსებობდა წარმართული ეპოქის სიბრძნესა და ქრისტიანული ეპოქის სიბრძნეს შორის, შემორჩა სახელი ჭყონდიდელი. მათ ამ თანამდებობისათვის შეეძლოთ ეწოდებინათ. ვთქვათ, მარტვილი ან რაიმე ქრისტიანული სახელი, მაგრამ მათ შემოინახეს ეს იმ ტრადიციული, ორგანული ერთიანობის გამოსახატავად, რომელიც იყო იმ ანტიურ სიბრძნესა და ქრისტიანულ სიბრძნეს შორის და ამიტომ დავით აღმაშენებელმა სწორედ შეგნებულად ჭყონდიდელს მიანიჭა ასეთი პრიორიტეტი, რომელიც მას თითქოს მეფის ხელისუფლებაზე მაღლა აყენებდა, მაგრამ აქ მთავარი იყო არა მაღლა დაყენება, არამედ ორგანული შერწყმა სასულიერო და საერო ხელისუფლებისა. და, აი, ეს ორგანული შერწყმა საცნაურია თვით დავით აღმაშენებლის პიროვნებაში და ამიტომაც არის იგი ფრესკაზე გამოხატული ეკლესიით ხელზე. ასეთი პატივი არც ერთ მეფეს არ რგებია, მეგობრებო. გადახედეთ მეფეების გამოსახულებებს ფრესკებზე. თქვენ ვერსად ვერ ნახავთ, რომ საქართველოს რომელიმე მეფეს ხელზე ედგას ეკლესია, ვინაიდან ჩვენ სხვა მსგავსი მეფე არ გვყოლია, რომელმაც ამრიგად გააერთიანა სასულიერო და საერო ხელისუფლება, სასულიერო და საერო სიბრძნე. დიახ, სასულიერო და საერო სიბრძნის კერა იყო გელათი, გელათი იყო გაგრძელება იმ ანტიური სიბრძნისა, რომელიც მოცემული არის ოქროს საწმისის მითში, კოლხეთის ისტორიაში. გელათი იყო ის კერა, სადაც აღორძინდა ეს ყოველივე. გელათი იყო კერა, სადაც ქრისტიანული, ბიბლიური სიბრძნე შეუერთდა, დაუკავშირდა ანტიურ, წარმართულ სიბრძნეს, ვინაიდან ეს საქართველოში არასოდეს იყო განთვისებული, განცალკევებული.

ჩემი ლექცია დღეს მე გელათს იმის გამო დავუკავშირე, რომ ქუთათურებმა იცოდნენ, თუ სად ცხოვრობენ, რა ქალაქში ცხოვრობენ და რა ადგილია გელათი. მე შემიძლია სრული პასუხისმგებლობით გითხრათ, რომ მსგავსი ცენტრი შუასაუკუნეობრივი სიბრძნისა, შუასაუკუნეობრივი განათლებისა მსოფლიოში არ არსებულა და ამას ვაღი-

არებთ არა მარტო ჩვენ, არა მარტო ქართველი მეცნიერები, არამედ უცხოელებიც და თქვენ წარმოიდგინეთ, რუსებიც. მე წაგიკითხავთ ყველაზე დიდი თანამედროვე რუსი მეცნიერის აკადემიკოს ლოსევის აზრს გელათისა და ქართული ნეოპლატონიზმის შესახებ, რომელიც საერთოდ უპრეცედენტოა მსოფლიოში. ეს პიროვნება, ღრმა მოხუცებულ ასაკს მიღწეული, იყო ჩამოსული გელათში, მას შემდეგ იგი შემხვდა მე, მესაუბრა და გამოაქვეყნა წერილი საქართველოს ერთ-ერთ ჟურნალში. მე მინდა თქვენ გაეცნოთ ამას. და ვიდრე გაგაცნობდეთ, მოგახსენებთ, რომ იმჟამინდელ ევროპაში არსად არ იყო მსგავსი კულტურის კერა, მსგავსი სიბრძნის კერა, არც ბიზანტიაში. ევროპაში დაახლოებით იმავე პერიოდში იყო შარტრის აკადემია, შარტრის პლატონური აკადემია, იგი ერთადერთია მსოფლიოში, რომელიც შეიძლება შეედაროს გელათს, მაგრამ იოანე პეტრიწის დარი ფილოსოფოსი არ ჰყოლია იმ აკადემიას და არც ერთ კულტურულ კერას იმჟამინდელ მსოფლიოში. რას გვამცნობს დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი? დავუკვირდეთ ჩვენ ამ გამოთქმებს: „მუნვე შეკრიბნა კაცნი პატიოსანნი ცხოვრებითა და შემკულნი ყოვლითა სათნოებითა, არა თვისთა ოდენ სამეფოთა პოვნილნი, არამედ ქვეყნის კიდეთა, სადაც ესმის ვიეთმე სიწმინდე, სიკეთე, სისრულე სულიერთა და ხორციელთა სათნოებათა აღსავსეობა. იძინა და ყველათ გამოიძინა, მოიყვანა და დაამკვიდრა მას შინა და მამული ლიპარიტეთი უმკვიდროთ დარჩენილი იყო, არამედ სხვა მრავალთა სოფლებთა თანა მისცა დედასა ღვთისასა და უზრუნველი ტაპეზი განუჩინა, რომელიცა წინამდებარე არს ყოველი აღმოსავლისა მეორედ იერუსალიმად, სასწავლოდ ყოველსა სიკეთესა, მოძღვრად სწავლულობისად სიტყვად ათინად ფრიად უაღრეს მისსა საღვთოთა შინა წესთა". ე. ი. გელათი იყო ისეთი რელიგიური ცენტრი, ისეთი დონის სასულიერო ცენტრი, როგორც იერუსალიმია ქრისტიანული კულტურის თვალსაზრისით და მეორე მხრივ ანტიური ელინური სიბრძნის ისეთი უდიდესი კერა, როგორიც იყო ათინა, ათენი — საბერძნეთის დედაქალაქი და თან „ფრიად უაღრეს მისსა", ე. ი. მასზე უფრო დიდი, ვინაიდან ათენი იყო წარმართული, ხოლო გელათი საღვთო წესებით, ქრისტიანული წესებით გამდიდრებული და აღზევებული. ე. ი. ათენი, ათინა მოცემული ქრისტიანულ დონეზე. აი, ეს იყო გელათი.

რა ისწავლებოდა გელათში და რით არის დიდი ეს კულტურული ცენტრი? თქვენ იცით, რომ შუა საუკუნეებში ქრისტიანობა, კერძოდ

დასავლეთის ქრისტიანობა, ჩრდილავდა ყოველივე ადამიანურს, იგი ადამიანის პიროვნების ემანსიპაციის წინააღმდეგი იყო, მხოლოდ საღვთო მომენტი გამოჰქონდა წინა პლანზე და ადამიანური სიბრძნე იჩრდილებოდა; ასევე იჩრდილებოდა ანტიური სიბრძნე, იგი გამოცხადებული იყო კანონგარეშე, თუმც დიდი ქრისტიანი მამები, მაგალითად, ბასილი დიდი, მოითხოვდნენ ანტიური სიბრძნის შესწავლასაც და ამბობდნენ, რომ ამ წიგნებიდანაც შეიძლება მივიღოთ ის სიბრძნე, რომელიც დაგვეხმარება სულის ხსნაშიო. იუსტინე ფილოსოფოსი, პირველი ქრისტიანი მამა, ამბობდა, რომ სოკრატე და პლატონიც ისეთივე ლოგოსის, ქრისტეს მსახურები იყვნენ, როგორც ჩვენო, ოღონდ ისინი იმჟამად წარმართულ ეპოქაში ცხოვრობდნენ და მათ მხოლოდ ნაწილობრივ ჰქონდათო ამის საშუალება. ამას ყოველივეს ებრძოდა ბიზანტიის ეკლესია, მაგრამ იმ ეპოქაში, როდესაც გელათი აღმოცენდა, ბიზანტიაში უკვე დაძლეული იყო ეს და იგრძნობოდა უდიდესი ინტერესი ანტიური სიბრძნისადმი, ანტიური ფილოსოფიისადმი და დოგმატური წარმომადგენლები ეკლესიისა ვეღარ ახერხებდნენ ამასთან ბრძოლას და სასულიერო აკადემიებში ბიზანტიისა უკვე დაიწყო ანტიური სიბრძნის შესწავლა, ანტიური ფილოსოფიის შესწავლა. მაგრამ იმ დონეზე, როგორც ამას ვხედავთ გელათში, ეს წარმოუდგენელი იყო გინდ ბიზანტიაში, გინდ ევროპაში, ვინაიდან აქ მოხდა გაერთიანება მთელი ანტიური სიბრძნისა, როგორც ამას ჩვენ ვხედავთ პეტრიწის ნაშრომებიდან. მთელი ანტიური სიბრძნე ისწავლებოდა გელათში. აღორძინდა არა მხოლოდ ბერძნული ანტიური ტრადიციები, არამედ ქალდეური, ეგვიპტური, ძველი მსოფლიოს ყველა ის კულტურის კერები, მისტერიული სიბრძნის კერები, რომლებიც უწინ არსებობდნენ, და გელათის ბრძენნი ყოველივე ამას ორგანულად უთავსებდნენ ქრისტიანობას, ბიბლიას. მათთვის ბიბლიური სიბრძნე განუყოფელი იყო ამ ანტიური სიბრძნისაგან. აი, ამიტომ იყო ეს „ახალი ათინა ფრიად უაღრეს მისსა", როგორც ამბობს ამას დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსი.

ეხლა მე გაგაცნობთ აკადემიკოს ლოსევის სიტყვებს გელათის შესახებ:

„ქართული ნეოპლატონიზმი ანთროპოცენტრიზმი გახლავთ. აქ ადამიანი ყველაფრის საფუძველია, მაგრამ აქვეა ღრმა განსხვავება ერთი მხრივ ქართულ ნეოპლატონიზმსა და გერმანულ ნეოპლატონიზმს შორის, აღმოსავლურ და დასავლურ ნეოპლატონიზმს შორის. ნეოპლატონიზმი,

რომელსაც მისდევდნენ ქართული რენესანსის წარმომადგენლები (და სხვათა შორის ეს მეცნიერი იზიარებს აკადემიკოს შალვა ნუცუბიძის მოსაზრებებს, რომ რენესანსი გაცილებით ადრე დაიწყო საქართველოში, ვიდრე ევროპაში, რომ ის აქ დაიწყო უკვე XI საუკუნის მიწურულში, XII საუკუნის დასაწყისში, მაშინ როდესაც ევროპაში დაიწყო XIII-XIV სს-დან) — იოანე პეტრიწი და რუსთველი — ანთროპოცენტრიზმია, მაგრამ ამასთან იგი როდი აუქმებს ბუნების მეუფებას, იმ ბუნებისას, რომელსაც თაყვანს სცემდა ანტიურობა, იმ ბუნებისას, იმ ვარსკვლავებისას, მათი სწორი მიმოქცევისას. აქ ანთროპოცენტრიზმი ბუნებას როდი ანადგურებს, როგორც ამას დასავლეთში ჰქონდა ადგილი, არამედ ბუნება მდიდრდება იმით, რომ ადამიანი მივიდა მასთან სუბიექტური მოთხოვნილებებით, რომ ადამიანი იქცა პიროვნებად, რომელსაც სურს შეგრძნება ყოველივესი, თავისებურად გარდაქმნა ყოველივესი. იყო ცალკეული კვლევა ნეოპლატონიზმისა, მაგრამ არ ყოფილა ასეთი მაღალი, სიღრმისეული წვდომა ამ ფილოსოფიური მოძღვრებისა, ასეთი გაგება. ჩვენ უნდა ვისწავლოთ ქართველებისაგან და რაც უფრო მეტს ვისწავლით, მით უფრო გაიზრდება რუს-ქართველთა მეგობრობა".

აი, რას აღნიშნავს რუსი მეცნიერი, რომ რუსეთი ჩვენ ზევიდან კი არ უნდა დაგვცქერდეს, როგორც უფროსი ძმა, არამედ პირიქით — ჩვენ უნდა დავცქერდეთ მას, როგორც უფროსი ძმა. აი, თვით რუსი აღიარებს ამას, უდიდესი მეცნიერი, უდიდესი სპეციალისტი ძველბერძნული ფილოსოფიისა, საერთოდ ძველი საბერძნეთის ისტორიის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი სპეციალისტი თანამედროვე მსოფლიოში. ამასვე აღიარებდა უდიდესი რუსი მწერალი ანდრეი ბელი, რომელიც ძალიან ხშირად ჩამოდიოდა ქუთაისში. მას ძლიერ იზიდავდა ქუთაისი, რამეთუ იცოდა, რომ ეს არის უძველესი კოლხური კულტურის ცენტრი. ანდრეი ბელი ამბობდა: როდესაც ჩვენ ტყეებში დავეხეტებოდით, ქართველები უმაღლეს კულტურას ქმნიდნენ და ჩვენ უნდა ვისწავლოთ ქართველებისგან და ჩვენ უნდა შევწყვიტოთ ყოველგვარი საუბარი მათ ვითომდაც ნაციონალიზმზე, შოვინიზმზე და ყურად ვიღოთ ის ყოველივე, რაც მოდის რუსთველიდან, რაც მოდის ქართული კულტურიდან. აი, ასეთი არის შეგნებული და მაღალგანვითარებული რუსების შეხედულება საქართველოზე, განსხვავებით იმ იმპერიული და ბოგანო რუსეთისაგან, რომელიც ზევიდან დასცქერის საქართველოს. აი, ეს არის ჭეშმარიტებას და ამას კიდევ იმიტომ მოგახსენებთ,

მეგობრებო, რომ იცოდეთ, რა კულტურის ცენტრია ქუთაისი, რომ შეწყდეს ეს დენა ინტელიგენციისა ქუთაისიდან თბილისში და რომ აღარ იყოს ეს ტენდენცია, რომ ყველა ინტელექტუალური ძალები საქართველოსი მხოლოდ თბილისში გაერთიანდნენ. ეს არის ეროვნული ტრაგედია. ასეთი უძველესი სიბრძნის ცენტრი, ინტელექტუალური კულტურის ასეთი ცენტრი, როგორიც არის ქუთაისი, რატომ უნდა დაიცალოს ინტელიგენციისაგან? ეს არ არის განა ეროვნული ტრაგედია? თუ ყველამ თბილისში მოვიყარეთ თავი, რა ეშველება დანარჩენ საქართველოს? აი, ესაა საკითხავი. და ბოლოს ის თბილისიც აღარ დაგვრჩება, იმიტომ რომ იქაც გაძლიერდა ანტიქართული ტენდენციები და არაქართველთა მოძალება. სწორედ ამიტომ მე მინდა გავამახვილო თქვენი ყურადღება, რომ ის ტრადიცია, რომელიც მომდინარეობს უძველესი კოლხეთიდან, რომელიც მომდინარეობს გელათიდან, აქ არ უნდა შეწყდეს.

ეხლა მე მინდა დეტალურად გესაუბროთ, თუ რა სახის დისციპლინები ისწავლებოდა გელათის აკადემიაში და რა გვაძლევს საფუძველს იმის თქმისა, რომ მართლაც უპრეცედენტო იყო სიბრძნისა და სწავლულობის ეს კერა შუა საუკუნეების მსოფლიოში: აქ, უწინარეს ყოვლისა, ისწავლებოდა 7 დარგი მეცნიერებისა, რომელიც იყო გავრცელებული იმჟამინდელ მსოფლიოში, კერძოდ, ბიზანტიაშიც, დასავლეთ ევროპაშიც და ამ 7 დარგს ეწოდებოდა ტრივიუმი და კვადრივიუმი, ანუ სამეული და ოთხეული, ე. ი. შვიდეული. სამეული არის: გეომეტრია, არითმეტიკა და მუსიკა. ოთხეული: გრამატიკა, ფილოსოფია, რიტორიკა და ასტრონომია. აი, დარგები, რომლებიც ისწავლებოდა გელათში და ისწავლებოდა ისეთ დონეზე, როგორც არსად. და ეს ყოველივე იყო იმ დიდი მეფის, დიდი ბრძენი მეფის დამსახურება, რომელმაც თავი მოუყარა მსოფლიოში ყველა უდიდეს მეცნიერს იმ დროისას, უდიდეს ბრძენთ და მათ მოძღვართ-მოძღვრად დაუყენა იოანე პეტრიწი, უდიდესი მნათობი მსოფლიო ფილოსოფიისა და მეცნიერებისა. სხვათა შორის, როდესაც თვით აკადემიკოსი ლოსევი იყო ჩამოსული თბილისში, მე მას ვესაუბრე მათი ფილოსოფოსის სოლოვიოვის შესახებ დიდი აღტაცებითა და დიდი პატივისცემით. სოლოვიოვი იყო XIX საუკუნის დიდი მართლმადიდებელი ქრისტიანი ფილოსოფოსი, ღვთისმეტყველი, რომელიც მართლაც უბადლოა ამ ეპოქაში (ეს ჩემი მხრივ ტაქტი იყო, რომ მე მათი მეცნიერებისა და ფილოსოფიის წარმომადგენელი შემექო). მან გაიღიმა და მითხრა: თქვენ,

პეტრიწის პატრონნი, ვისზე ლაპარაკობთო საერთოდ. მე ეს ძალიან კარგად ვიცოდი, მაგრამ ტაქტის გამო უფროს ადამიანს მე ეს პირველმა ვერ ვუთხარი. მაგრამ მან ეს თვითონ თქვა და მითხრა, გუშინ ვიყავი გელათში, მივედი აკადემიაში, დავიჩოქე და ვლოცულობდი (ის ღრმად მორწმუნე ადამიანი იყო ამავე დროს), ვლოცულობდი და ვამბობდი: ღირსო მამაო იოანე, ევედრე ღმერთსა ჩემთვის. იოანე პეტრიწის სულს შევევედრე და იმისთვის ჩავედი გელათში, რომ მენახა ის ადგილი, სადაც ეს უდიდესი ადამიანი მოღვაწეობდა. სხვათა შორის, აკადემიკოს ლოსევის დამსახურებაა, რომ „პროკლეს კავშირნი" პეტრიწის კომენტარებითურთ გამოვიდა რუსულად, მაგრამ, სამწუხაროდ, თარგმანი არასრულყოფილია. ამას ყველაფერს ეშველება, თუმც უნდა ითქვას, რომ პეტრიწის შესწავლა ჯერ არ დაწყებულა. ეს არის, შეიძლება ითქვას, უდიდესი სფინქსი ყველა ჩვენგანის წინაშე, ვინც ვსწავლობთ, ვიკვლევთ მას და იმდენად დიდი და გრანდიოზული, რომ მიახლოებულიც არ ვართ მის სიმაღლესთან და მის სამყაროსთან, ვინაიდან ეს არის ურთულესი სამყარო და უძნელესია ის გზა, რომელიც მიდის პეტრიწისაკენ, თუნდაც იმიტომ, რომ მისი ენა, მისი ტერმინოლოგია არის იმდენად რთული, რომ დღეს, სამწუხაროდ, მთლიანად ვერც ხერხდება განსაზღვრა მისი ზოგიერთი ტერმინისა და გამოთქმისა და ვერც ხერხდება ამაღლება იმ დონემდე, რა დონეზეც იდგა პეტრიწი.

ამრიგად, მეცნიერების შვიდი დარგი ისწავლებოდა აქ, თან ისწავლებოდა ისე, როგორც ეს შუა საუკუნეებს ახასიათებდათ და, ამავე დროს, ადამიანის პიროვნებისადმი ინტერესი, ადამიანის უნარებისადმი ინტერესი იყო ძირითადი, განსხვავებით იმდროინდელი შუასაუკუნეობრივი სქოლასტიკური ქრისტიანობისაგან, რომელიც მხოლოდ ღმერთზე აკეთებდა აქცენტს და ადამიანის პიროვნებას იგიწყებდა. გარკვეული გაგებით შუასაუკუნეობრივი სქოლასტიკა მონოფიზიტობისკენ იხრებოდა, ვინაიდან მხოლოდ ღვთისადმი ინტერესი არ არის სრული ქრისტიანობა. სრული ქრისტიანობა მოითხოვს ღვთისა და ადამიანის გაერთიანებას, ვინაიდან მაცხოვარი ჩვენი იესო ქრისტე იყო ღმერთკაცი და არა მხოლოდ ღმერთი. ორივე ეს მხარე თანაბრად მახლობელი უნდა იყოს ქრისტიანული სიბრძნისათვის და ეს ყოველივე გამოჩნდა სწორედ გელათში. გელათის სკოლის წარმომადგენელი გახლავთ დიდი რუსთველიც. ის, შეიძლება ითქვას, გელათის სკოლის ისეთივე დიდი წარმომადგენელია, როგორც იოანე პეტრიწი და ადა-

მიანის პიროვნება, ყოველივე ადამიანური მოგეხსენებათ როგორ არის რუსთველთან ყველაფრის ცენტრში. ქრისტიანული მოძღვრების ეს მხარე არის ჭეშმარიტი დიოფიზიტიზმი, სადაც ღვთაებრივი და ადამიანური სრულყოფილ ჰარმონიაშია ძოცემული და, როგორც მოგეხსენებათ, რენესანსმაც ეს წამოსწია წინა პლანზე — ადამიანის პიროვნებისადმი ინტერესი, ადამიანური სიბრძნე საერთოდ. და ეს რენესანსი დაიწყო სწორედ რუსთველიდან, დაიწყო პეტრიწთან უფრო გვიან განვითარდა ყოველივე ეს ევროპაში. ეს სიბრძნე, რომელიც აქ ჰყვაოდა იოანე პეტრიწის მეთაურობით, ეს სიბრძნე ამ შვიდ მეცნიერებას უსახავს სწორედ მიზნად ღმერთის, ადამიანისა და სამყაროს ჰარმონიულ შემეცნებას, რომ ღვთის შემეცნება არ უნდა იყოს გათიშული ადამიანის შემეცნებისაგან, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა ევროპის სქოლასტურ ფილოსოფიაში, რომ ღვთის შემეცნება და ადამიანის შემეცნება განუყოფელია და, ამავე დროს, ეს ყოველივე განუყოფელია სამყაროს შემეცნებისაგან, რომ სამყაროს შემეცნება, რომელიც, როგორც მოგეხსენებათ, ევროპაში XVI-XVII საუკუნეებში დაიწყო ნამდვილად და რეალურად, გელათში უკვე ჰყვაოდა XII საუკუნეში. ამას გვაძლევს ჩვენ ისევ იოანე პეტრიწის შრომების შესწავლა. აქედან ჩანს, თუ სამყაროს შემეცნება, ვარსკვლავთა შემეცნება რა დონეზე იდგა გელათის აკადემიაში. უკვე პეტრიწი საუბრობს ქალდეველთა სიბრძნეზე, აბრაამის სიბრძნეზე, რომელიც იყო აგრეთვე ვარსკვლავური სიბრძნე და ყოველივე ამას მიზნად უსახავს აკადემიას; რომ ქალდეველთა სიბრძნე არ ეწინააღმდეგება ბიბლიას, ვინაიდან ბიბლიაში და ფსალმუნებში მოხსენიებულია მნათობები ცისა, რომელთაც აქვთ გონება, რომელთაც აქვთ სული და რომ „მზემან სცნა ჟამი დასლვისა თვისისა“ და უკეთუ მან სცნო დასლვისა თვისისა ჟამი, აღმოსლვისაცა უმეცარ არ იქნებოდაო. ე. ი. მზე გონიერი არსებაა, ვარსკვლავები გონიერი არსებები არიან და ეს ყოველივე მოცემულია ბიბლიაში. ეს ყოველივე არ ეწინააღმდეგება ქრისტიანულ, ბიბლიურ სიბრძნეს. „ცანი უთხრობენ დიდებასა ღვთისასაო“ — მოცემულია ფსალმუნში, რასაც პეტრიწი იშველიებს სწორედ იმათ წინააღმდეგ, ვისაც მიაჩნდა იმჟამად (როგორც ჩანს, იყო გარკვეული დოგმატური მოსაზრებები), რომ ასტროლოგია, ვარსკვლავთა სიბრძნე მიუღებელია და ჩვენ ეს უნდა უკუვაგდოთ. რასაკვირველია, ასტროლოგია მიუღებელი იყო ქრისტიანობისათვის, მაგრამ ასტროსოფია — ვარსკვლავური სიბრძნე ლეგალიზებული იყო საქართველოში და ქრისტიანობა ამას

არ ებრძოდა იმიტომ, რომ მამა იოანე იყო წინამძღვარი გელათის მონასტრისა. ამავე დროს იგი იყო არა მხოლოდ ბრძენი, ფილოსოფოსი, მასწავლებელი, არამედ მოძღვარი, სასულიერო პირი და საკმაოდ დოგმატიკოსი ქრისტიანი, კარგი გაგებით. დოგმატიზმი ყოველთვის ცუდი გაგებით კი არ უნდა გავიგოთ, არსებობს შეზღუდული დოგმატიზმი, ხოლო დოგმების პატივისცემა—ეს არ არის უარყოფითი მოვლენა და იოანე ყოველივე ამას ათავსებდა. ადამიანურ სიბრძნეს პეტრიწი ათავსებდა საღვთო სიბრძნესთან და ამავე დროს მოითხოვდა რომ შევისწავლოთ ანტიური მითოლოგია, ანტიური სამყარო, ანტიური სიბრძნე, რომ გავამთლიანოთ კაცობრიობის სიბრძნე. აი, ამას მოითხოვდა პეტრიწი თავის შრომებში და მე შემიძლია წაგიკითხოთ რამდენიმე ადგილი მისი შრომებიდან, თუ რით მტკიცდება ეს ყოველივე.

თავის განმარტებებში პეტრიწი გვესაუბრება ძველ ბერძნული და, კერძოდ, ორფიული მისტერიების როლზე. ვინ იყო ორფეოსი? დღესდღეობით არ არის კარგად ცნობილი მეცნიერული საზოგადოებისათვის ის ჭეშმარიტება, რომ ძველბერძნული კულტურა, ძველბერძნული მითოლოგია და მისტერიები მომდინარეობენ წინაბერძნული სამყაროდან, ანუ პელაზგური სამყაროდან, რომელიც იყო სინამდვილეში ქართველური სამყარო, კოლხურის მონათესავე. ძველბერძნული პანთეონის ღმერთები იგივე ქართველური წარმოშობის ღმერთებია, პელაზგური წარმოშობის ღმერთებია და ძველბერძნული გმირები ყველანი დაკავშირებულნი არიან პრეისტორიულ საქართველოსთან: ჰერაკლე დაკავშირებულია პრეისტორიულ იბერიასთან, ის ლაშქრობს, ის მიდის პირინეებზე, რათა იქ ჰესპერიდების ბაღნარში მოიპოვოს ვაშლები და ეს არის იმ უზენაესი სიბრძნის სიმბოლო. თეზეოსი მიდის ისევ ქართველურ სამყაროში, კუნძულ კრეტაზე, მინოსის სამყაროში, რათა მოიპოვოს ის სიბრძნე ისევ და ისევ ლაბირინთოსის სახით. იაზონი და სხვა ბერძენი გმირებიც მოდიან კოლხეთში, რათა მოიპოვონ ეს სიბრძნე. ორფეოსიც სწორედ ის გმირია, რომელიც დაკავშირებულია ძველ კოლხეთთან, კერძოდ ეგროსთან. ორფეოსის მამა მოხსენიებულია როგორც ეგროსი, ეგრი. ორფეოსის მიზანი იყო სწორედ იმ უძველესი პელაზგური, ანუ პროტოქართული სიბრძნის აღორძინება და საბერძნეთისათვის გადაცემა. ამიტომაც პეტრიწისათვის ანტიურობის ეს დიდი ხელოვანი ყველაზე მახლობელია და ის ორფიული სიბრძნისა და ქრისტიანული სიბრძნის შერწყმის მომხრეა და პავლე მოციქულს

„ჩემს ორფეოსს“ უწოდებს. ასეთი რამ უპრეცედენტო იყო იმ ხანაში, იმიტომ რომ ყოველივე წარმართული დაგმობილი იყო ეკლესიის მიერ ერთ პერიოდში, მაგრამ სწორედ პეტრიწის მსგავსი დიდი სასულიერო პირები ახერხებდნენ იმას, რომ წარმართული სიბრძნე, ანტიური სიბრძნე აეღორძინებინათ და ის ქრისტიანობისათვის მიესადაგებინათ, ისევე როგორც წარმართული ფილოსოფია, ნეოპლატონიზმი მიესადაგებინათ ქრისტიანობისათვის და ქრისტიანულად განემარტათ. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი ხედავდნენ საფრთხეს, რომ ქრისტიანული სიბრძნე მოსწყდებოდა ანტიურ სიბრძნეს და ეს იქნებოდა დაუშვებელი გახლეჩა. ქრისტესთან პარალელურად პეტრიწი საუბრობს ორფეოსზე, მაშინ როდესაც ის საუბრობს ლოცვის სიკეთეზე და გვეუბნება: „ვინაიცა ამის სიბრძნისა ორღანოისა თქვას სიტყვამან ვითარმცა შეწყობა ორფეოსის წიგნსა, სიკეთენი რაჲ რამდენი ვინ გარდასცნეს, ვითარ რაჲ ზესთა მძლისანი“. ე. ი. უდიდესი სიკეთე არისო ორფეოსის წიგნში. შემდგომ ამისა იგი გადადის ღვთის სულის მიერ ძის დავითის არჩევაზე, მის მიერ დავითნის შექმნაზე და ამბობს: „და ამას წიგნსა შორის კაცსა და მეფესა შესძრა სამოსთა თვისთა ძალები მოსლუად წიგნსა ამას შორის გზასა სულთა მამისა მიმართ“ და აქვეა ნახსენები „ზენაი სიბრძნე“ აბრაამისა, ქალდეველთა და ბოლოს ეკლესიისა ჩვენისა მემოძღვრე პავლე მოციქული ქადაგებდაო „სიბრძნესა ღვთისასა საიდუმლოდ დაფარულსა მას, რომელ იგი პირველადვე განაჩინა ღმერთმან უწინარეს საუკუნოთა სადიდებლად ჩვენდა, რომელი იგი არავინ მთავართაგან ამის სოფლისაგან იცნა“ — აი, რას ამბობს პავლე მოციქული, რომ ეს სიბრძნე არსებობდა სამყაროს დასაბამიდან და იყო დაფარულიო, ე. ი. ეს არის ის სიბრძნე, რომელიც ჰქონდა კაცობრიობას, რომელიც იყო კოლხეთში, რომელიც იყო ძველ მისტერიებში და ამას უწოდებს პავლე მოციქული დასაბამიერ, დაფარულ სიბრძნეს და ეს სიბრძნე კი არ უნდა უკუვაგდოთ, არამედ უნდა განვაახლოთ და ამ დასაბამიერ სიბრძნეში არა მხოლოდ ძველი აღთქმის სიბრძნე იგულისხმება, არამედ წარმართული, ანტიური სიბრძნე, ორფიზმი, ქალდეველთა მოძღვრება, პლატონიზმი, ნეოპლატონიზმი. პავლეო, ამბობს პეტრიწი — „ზე ერთ ჰყოფს გონებითთა ამათ გოდლებთა“. გოდოლი — ციხე-სიმაგრეა. ამ გონებისმიერ ციხე-სიმაგრეებს, ამ გოდოლებს პავლე აერთიანებსო. პავლე მოციქული, რომელიც ნაზიარები იყო სწორედ ანტიურ, ბერძნულ კულტურას, როდესაც ის მივიდა არეოპაგში და იქ ბერძენ ფილოსოფო-

სებს უქადაგა ქრისტიანობა, მას გვერდით დაუდგა დიონისე არეოპაგელი, სწორედ ამ არეოპაგის წევრი, სწორედ ამ პავლე მოციქულზე ამბობს, რომ დღე ერთ ყოფს ყოველივე ამას და აერთიანებს. ე. ი. ქრისტიანული სიბრძნე აერთიანებს ყოველივე იმას, რაც იყო წარმართობაში, ანტიურობაში და ეს ყოველივე გაერთიანებული არის გელათის აკადემიაში და იოანე პეტრიწის პიროვნებაში. ამ თვალსაზრისით ღვთის სიტყვაა სწორედ დასაბამი ორფეოსის წიგნის შეწყობისა, ე. ი. ორფეული ჰიმნებისა, რომელიც ხელთ ჰქონდა იოანე პეტრიწს, დავითის ფსალმუნთა საღვთო პოეზიისა, აბრაამისა და ქალდეველთა სიბრძნისა და ყოველივე ეს დაგვირგვინებულია ქრისტიანობით, პავლე მოციქულის მოძღვრებით და თვით პავლეს პეტრიწი ორფეოსს უწოდებს — ჩემი ორფეოს, რაც სავსებით უჩვეულოა სასულიერო მოღვაწის პირიდან. „ხოლო ქალდეველთაჲ, რომელიმე ჴეშმარიტეობდა და ნაღბლი თნებისა მათისაჲ ვითარ მსხვერპლთათვის, ვითარ შვიდთა ამათ მნათთათვის, რამეთუ ესეცა იტყვის ვითარმედ მზემან იმეცნა დასვლაჲ თვისი, ვინაჲ ვინათგან იმეცნა დასვლასა არცა თუ აღმოსვლასა უმეცარ ექმნა და ამათ შორის მექმე. დრეკათა თვისთა ქცევითა, რომელთა დრეკათა მიერ განუკავდების ყოველივე. ჟამი საზომთ მიერ დრეკასა და მთვარე ქმნაო ჟამთათვის“. ფსალმუნში, მოგეხსენებათ, ნათქვამია, რომ მთვარე არის მზომელი ჟამისა, ე. ი. დროისა და ეს ყოველივე არის საფუძველი ასტრონომიისა. „ესეობს ძალი სიტყვაჲ, რამეთუ ყოველთა ზენათაგან თავის შორის მიმთვალველი მთოვარე ესე ვითაცე ნათელთა და ეგრეცათა ძალთა“ (ე. ი. მთვარის როლი ჟამის მზომელისა).

ახლა, როგორ ხმარობს პეტრიწი ანტიური მითოსის სახელებს და პერსონაჟებს. მე მოგახსენეთ წეღან, რომ მისი მიზანია შექმნას სიბრძნე ადამიანის შესახებ და ეს სიბრძნე მოცემულია არა ისეთი მშრალი ტერმინებით, როგორც თანამედროვე მეცნიერებაში — ციფრებით და ფორმულებით, არამედ მოცემულია მითოლოგიური სახელებით, მითოლოგიური შესატყვისებით და აგრეთვე მოცემული არის იმ დისციპლინების გადმოცემისას იმის საჭიროება, რომ ამ დისციპლინებმა დაასაბუთონ ღვთის არსებობა, სამების არსებობა და სამების ჴეშმარიტება. გეომეტრია იმჟამად ისწავლებოდა არა ისე, როგორც თანამედროვე კაცობრიობა სწავლობს მას, მშრალად — ფორმულებით და სქემებით, არამედ გეომეტრიის მიზანი იყო სწორედ ღვთის არსებობის დასაბუთება. როგორ ასაბუთებდა გეომეტრია ღვთის

არსებობას? პეტრიწს მოპყავს სფეროს მაგალითი, ყველაზე უფრო მარტივი გეომეტრიული მაგალითი: რამდენი ელემენტი აქვს სფეროს? ცენტრი, რადიუსი და გარშემოწერილობა. ცენტრი არის მამა ღმერთი, რადიუსი არის ძე-ღმერთი, ხოლო გარშემოწერილობა არის სულიწმიდა ღმერთი. სინამდვილეში ეს მთელი სფერო არის ერთობა ამ სამებისა. ამიტომაც არის ნათქვამი, რომ სამება არის ერთი, ერთარსება და მას აქვს სამი ელემენტი. სამება სამი ღმერთი კი არ არის, ერთი ღმერთია, ოღონდ განსხვავებულ მოდუსებში, განსხვავებულ ჰიპოსტასებში მოცემული. აი ამ გზით ასაბუთებს გეომეტრია სამების არსებობას, ვინაიდან ცენტრის გარეშე არ არსებობს სივრცე, რადიუსის გარეშე არ არსებობს განფენილობა წარტილისა და აი ამ სფეროს მოცულობის გარეშეც არ არსებობს სივრცე, ე. ი. სივრცის ამ სამ ელემენტში მეღავნდება სამება. სამება არის ის, რაც მოცემულია ცენტრის, რადიუსის და გარშემოწერილობის ურთიერთობაში. ამით მტკიცდება ის, რომ სამყაროს აქვს საწყისი, რომ სამყაროს აქვს სამებრივი საწყისი და რომ სამყაროს საფუძველი არის სამება. მართალი რომ იყოს ის, რასაც მატერიალისტები და ათეისტები ამტკიცებენ, მაშინ არც ცენტრი იარსებებდა, არც რადიუსი იარსებებდა, არც სფერო იარსებებდა და ყოველივე იქნებოდა არარაობა.

როგორ ამტკიცებს ღვთის არსებობას შემდეგი დისციპლინა — არითმეტიკა, რომელიც ისწავლებოდა გელათში და როგორ ისწავლებოდა იგი? არა იმგვარად, როგორც დღეს ასწავლიან ბავშვებს მშრალად შეკრება-გამოკლებას და ა. შ. პირველი სამი რიცხვი არის თუ არა საფუძველი ყველა რიცხვისა? წარმოიდგინეთ რიცხვი, შესაძლებელი რიცხვი სამყაროში, რომელიც არ შედგებოდეს ერთისგან, ორისგან, სამისგან. არის თუ არა ყოველივეს საფუძველი ერთი, მისგან წარმოები ორი, ვინაიდან ერთისაგან იწარმოება ორი, ორისგან იწარმოება სამი და სამისგან იწარმოება ყველა რიცხვი. ე. ი. რიცხვთა მთელი სამყარო იწარმოება ამ სამი ელემენტისაგან: ერთისგან, ორისგან და სამისგან. ისევე როგორც მამისგან, ძისგან და სულიწმიდისაგან. სამება აქ არის ერთი, ორი, სამი, როგორც საფუძველი ყველა რიცხვისა, საფუძველი სამყაროსი. დღევანდელი მეცნიერება, — დღევანდელი ფიზიკა, დღევანდელი მათემატიკა მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ სამყაროში რეალურია მხოლოდ რიცხვები, რომ სამყარო დაფუძნებულია რიცხვებზე, რომ მთელი ვარსკვლავეთი — პლანეტები, გალაქტიკები, ყველაფერი შეიძლება რიცხობრივად გამოისახოს. ყვე-

ლაფერს აქვს თავისი რიცხვი, ყველა ატომს აქვს თავისი რიცხვი. მთელი შედგენილობა მატერიისა, სამყაროსი არის რიცხვი და ერთადერთი რეალობა არის რიცხვი, რომ ყოველივე შეიძლება გაქრეს, რომ შეიძლება მატერია გაქრეს, სამყარო გაქრეს, გალაქტიკა გაქრეს, მაგრამ რიცხვი არ გაქრება, ვერ გაქრება, იმიტომ რომ რიცხვი არის მარადიული, პირველი სამი რიცხვი არის მარადიული საწყისი და ეს არის სამება. სწორედ პეტრიწისეული არითმეტიკის საფუძველი არის სამების არითმეტიკული, მათემატიკური გადმოცემა და მისი როლი სამყაროს შექმნაში.

ახლა, როგორ ისწავლებოდა მუსიკა გელათის აკადემიაში. ეს ტრივიუმი — სამი დარგი მეცნიერებისა და მუსიკაც, როგორც მეცნიერების დარგი, ისე არის მოცემული, ე. ი. არა მხოლოდ როგორც ხელოვნება, ვინაიდან იმჟამად მეცნიერება და ხელოვნება არ იყო გაყოფილი ისე, როგორც ამჟამად დღევანდელ მსოფლიოშია. პეტრიწი ახსენებს სამ ხმას: მზახ, ჟირ და ბამ. ჟირ, შეხეთ ორი — ჟირ მეგრულ ენაში როგორ ემთხვევა. ჟირ უძველესი კოლხური ძირია ორის გამომხატველი, მეორე ხმის გამომხატველი. მეორე ხმას მუსიკაში ჰქვია ძველქართულად ჟირ, მზახ ჰქვია პირველ ხმას, ხოლო ბამ, ანუ ბან — მესამე ხმას. აბა წარმოიდგინეთ თუ არსებობს რაიმე მუსიკა სამი ხმის გარეშე, სამხმოვანების გარეშე? მთელი მუსიკის საფუძველი არის ეს სამი ხმა. ე. ი. ის რაც იყო იქ — წერტილი, რადიუსი და გარემოცულობა, რაც იყო რიცხვი 1, რიცხვი 2, რიცხვი 3, მუსიკაში არის ეს სამი ხმა, ანუ სამ-ხმოვანება: მზახ, ჟირ და ბამ და ამით საბუთდება ის, რომ მუსიკის საფუძველიც არის სამება. მუსიკაც ადასტურებს იმას, რომ სამება არის საფუძველი ყოველგვარი ყოფიერებისა და სამების პრინციპზე არის დამყარებული ყოფიერება. ამრიგად, ეს სამი მეცნიერება ასაბუთებს ღვთის არსებობას.

შემდეგ მოთხრობილია, თუ როგორ ასაბუთებს ღვთის არსებობას გრამატიკა, რომელიც, სხვათა შორის, ისე კი არ ისწავლებოდა, როგორც დღეს, მხოლოდ გრამატიკული კანონები, დოგმები, წესები. გრამატიკა სწორედ გამომდინარეობდა სიტყვის სიღრმიდან, სიტყვის პირველადი მნიშვნელობიდან, არსიდან, გრამატიკა მოიცავდა ყოველივეს, რაც შეიძლება სიტყვას და მეტყველებას დაუკავშირო და ყველაფრის საფუძველი იყო პირველი საფუძველი — ღვთაებრივი სიტყვა. არსებობს პირველსიტყვა. ყველა სიტყვას, ისევე როგორც ყველა რიცხვს, აქვს თავისი საფუძველი, თავისი პირველსიტყვა. პირველ-

სიტყვისგან იშვა ყველა სიტყვა და ეს პირველი სიტყვა იყო ის, რომელიც იოანეს სახარებაში მოცემულია როგორც ქრისტე, როგორც ლოგოსი, როგორც ღმერთი. „პირველითგანვე იყო სიტყვაი და სიტყვაი იგი იყო ღვთისა თანა და ღმერთი იყო სიტყვაი იგი" — აი ამას ასაბუთებდა გრამატიკა.

რას ასაბუთებდა ფილოსოფია, ანუ დიალექტიკა? ისევ და ისევ ღვთის არსებობას.

რას ემსახურებოდა რიტორიკა? რიტორიკა ემსახურებოდა სწორედ ღვთის არსებობის დასაბუთებას და ადამიანში ღვთაებრივი საწყისისა და ნაპერწკლის გაღვიძებას და ამგვარი თვალსაზრისით ისწავლებოდა ის.

და ბოლოს ყველაზე უმნიშვნელოვანესი დარგი — ასტრონომია, რომელიც აგრეთვე მიზნად ისახავდა არა ისეთი მშრალი ასტრონომიის შექმნას, რომელიც დღეს აქვს კაცობრიობას, არამედ განსულიერებული ასტრონომიისას. ეს იყო უკვე არა ასტრონომია, არამედ ასტროსოფია. თქვენ ყველას გახსოვთ „ვეფხისტყაოსნიდან", რომ რუსთველი მნათობებს ისე მიმართავს, როგორც ცოცხალ არსებებს. რომ ავთანდილი თავის წიგნებში მნათობებს ესაუბრება როგორც ცოცხლებს, როგორც სულებს, რომელნიც მას უნდა დაეხმარონ ცხოვრების გზაზე და მზეს მიმართავს, როგორც ყველაზე უმაღლეს მნათობს, ოღონდ არა იმ მზეს, რომელიც თვალით სახილველია. არამედ სულიერ მზეს — ქრისტეს, რომელიც არის სამყაროს შემოქმედი და ყოველივეს საწყისი. აი ასეთი ასტრონომია ისწავლებოდა იმჟამად გელათის აკადემიაში, რომელიც მნათობების არსებობით ასაბუთებდა ღვთის არსებობას, რომ შეუძლებელია ეს უშველებელი, გონიერი სამყარო, გონიერი კოსმოსი იყოს უაზრო, რომ მას არ ჰყავდეს წარმმართველი, არ ჰქონდეს საფუძველი, გონიერი საფუძველი, რომ გონება არ იყოს გაბატონებული ამ კოსმოსში. აი ამას ისახავდა მიზნად გელათში ასტრონომიის შესწავლა, იმ ასტრონომიისა, რომელიც ისევ და ისევ ღვთის არსებობას ასაბუთებდა.

შეიძლება კიდევ მრავალი რამ ითქვას იმ სიბრძნეზე, რომელიც ჰყვაოდა გელათში, მეგობრებო, და როგორც მოგახსენეთ, სწორედ უპრეცედენტო იყო ეს ყოველივე და დავით აღმაშენებლის დარი მონარქიც ნამდვილად იმჟამინდელ მსოფლიოს არ ჰყავდა, არ ჰყავდა არც მისი განათლების დონით, მისი ცოდნის დონით და მისი მეცნიერული განსწავლულობით და არც, სხვათა შორის, იმით, რომ ის აერთიანებ-

და ორ უზენაეს ხელისუფლებას თავის თავში — სასულიეროს და საეროს. დასავლეთ ევროპაში ამ დროს ჩვენ ვხვდებით მონარქებს, რომლებმაც წერა-კითხვა ძლივს იცოდნენ. ერთადერთი გამონაკლისია ალბერტ დიდი, ინგლისის მეფე, რომელიც შეიძლება შეედაროს, მხოლოდ დავით აღმაშენებელს. ისიც მწიგნობარი იყო, მთარგმნელი იყო, მაგრამ როგორც მოაზროვნე, როგორც ფილოსოფოსი და განმმარტებელი საღვთო წერილისა ნამდვილად იმ დონის ვერ არის. ეს ყოველივე აირეკლა, როგორც გითხარით, ჯვაროსნების ქრონიკებში, დასავლეთ ევროპის იმჟამინდელ პოემებში, სადაც დავით აღმაშენებელი იხსენიება როგორც მეფე-ხუცესი იოანე და ჯვაროსნულ ქრონიკებში ნათქვამია პირდაპირ — მეფე დავითი, რომელიც ცნობილია ჩვენს შორის როგორც მეფე-ხუცესი იოანე. ეს ორი რამ გაერთიანებულია. გრაალის ბარძიმის წამოღება საქართველოში ფაქტია და ჩვენის ვარაუდით გელათი უნდა ყოფილიყო სწორედ ის ცენტრი, სადაც იყო გრაალის ბარძიმი დასვენებული და ამიტომაც როდესაც მოიხსნება ის ხარაჩოები, აბრძანდით და ნახეთ — ყოველი ფრესკული ანსამბლი დაკავშირებულია ამ ბარძიმთან. მთავარანგელოზებს ხელში უჭირავთ ბარძიმი და მიჰყვებათ უკან პროცესია, მოციქულებს ხელში უჭირავთ ბარძიმი და ყველა მოტივი დაკავშირებული არის ამ ბარძიმთან და მაცხოვარს, რომელიც ხელში უჭირავს ღვთისმშობელს, შუბლზე თასი ახატია. ეს თასი არის სწორედ გრაალის ბარძიმი. ეს არის სიმბოლო თასისა, რომელიც უთუოდ აქ იყო წამოღებული და რაც აღნიშნული არის დასავლურ პოემებში და ჯვაროსანთა ქრონიკებში. ამ თასის აქ არსებობა მიუთითებს იმაზე, რომ ეს იყო უმთავრესი ცენტრი ქრისტიანული კულტურისა შუა საუკუნეებში, უმთავრესი კერა სასულიერო და საერო განათლებისა. ვიმეორებ, სასულიერო და საერო არ იყო განყოფილი, არ იყო გათიშული და აქ საერო ცოდნასაც ისევე ღებულობდა ადამიანი, როგორც სასულიერო ცოდნას და ღებულობდა ამას ყოველივეს ერთ მთლიანობაში, ერთ ჰარმონიაში.

აი ძირითადად ის ყოველივე, რაც უნდა მეთქვა თქვენთვის გელათის, როგორც სიბრძნის ცენტრის შესახებ, იმ დიდი ტრადიციების შესახებ, რომელიც აქვს კოლხეთს, ანტიური და ქრისტიანული სიბრძნისა, საქართველოს და მის უძველეს კულტურის ცენტრს, გელათს.

კონსტანტინე გამსახურდია და ქრისტიანობა

(იბეჭდება შემოკლებით)

უკანასკნელი წლების მანძილზე როგორც საქართველოს, ისე უცხოეთის კრიტიკასა და ლიტერატურათმცოდნეობაში მრავალი ასპექტით იქნა გაშუქებული კონსტანტინე გამსახურდიას შემოქმედება. მიმდინარეობს შესწავლა მისი ბიოგრაფიისა, შემოქმედებითი მეთოდისა, ენისა და სტილისა, სწავლობენ მის მხატვრულ სამყაროს სხვადასხვა ლიტერატურულ მიმდინარეობებთან მიმართებაში, მის ნაწარმოებებს განიხილავენ ისტორიული, სოციალურ-პოლიტიკური და სხვა თვალსაზრისით, მაგრამ ჯერ არ ყოფილა სერიოზული მსჯელობა მწერლის მსოფლმხედველობაზე, მის რელიგიურ-ფილოსოფიურ კრედოზე.

ამჯერად ჩემი მიზანია გავაშუქო კონსტანტინე გამსახურდიას შემოქმედების ზოგი თავისებურება ბიბლიასთან და ქრისტიანულ კულტურასთან მიმართებაში, გავამახილო ყურადღება ისეთ ასპექტებზე, რომელთაც მხოლოდ გაკვრით თუ შეხებიან მკვლევარნი.

ბიბლიისა და სახარებისადმი სიყვარული ჯერ კიდევ ბავშვობაში ჩაუნერგეს მშობლებმა პატარა კონსტანტინეს. მიუხედავად იმისა რომ მამამისი სვიმონ გამსახურდია არ გამოირჩეოდა მწიგნობრო სადმი დიდი მიდრეკილებით, იგი, ფსალმუნსა და ევფხისტყაოსანზე ხრდიდა ვაჟს (საერთოდ გამსახურდიების გვარი კი მწიგნობრობით გამოირჩეოდა, ისინი სახლთუხუცესები იყვნენ დადიანის კარზე). დედა გამუდმებით ლოცულობდა და მარხულობდა. ბალღი სოფლის დიაკონს მიაბარეს, რომელსაც იგი წირვის დროს ეხმარებოდა. „დიაკონმა ევგენი ქოიავამ შემაყვარა ბიბლია, სახარება და ეკლესია", მოგვითხრობს მწერალი „ლანდებთან ლაციცში" გამდელი ეკაია ნიადაგ მაცხოვარზე და წმ. გიორგიზე ესაუბრებოდა მომავალ მწერალს, რელიგიურ მოწიწებას და ღვთისმოსაობას უნერგავდა, რაც მთელი ბავშვობის და სიჭაბუკის მანძილზე გაჰყვა მას. მაგალითად, აი, როგორ გვიხასიათებს მწერალი თავის განცდებს გიმნაზიაში პირველი დაპატიმრებისას პატრიოტული ორგანიზაციის „ცხრა მუხას" შექმნის გამო: „ჩემთვის ეს პირველი პატიმრობა იყო უბედნიერესი მომენტი ჩემი ცხოვრებისა. ბედნიერი გრძნობისაგან შეპყრობილი ვიმეორებდი ამ ბრწყინვალე სიტყვებს: „ნეტარ იყვნეთ თქვენ რაჟამს გდევნონ ჩემი სახლისთვის" („ლანდებთან ლაციცი"). ასე რომ, როგორც ეხედავთ,

სახარების ეს უჭკნობი სიტყვები სიჭაბუკეშივე ცხოვრებისეულ კრედოდ იქცნენ მწერლისათვის. „წმინდა გიორგის პატარა ხატი მეკიდა გულზე იდუმალ და ვიბრძოდი, ვიბრძოდი...“ წერს იგი გერმანიიდან გამოგზავნილ ერთ-ერთ წერილში. წმინდა გიორგი იყო მისი საყვარელი სახე. უდიდესი ფაქტორი მის შემოქმედებაში.

შემდეგ დადგა განსწავლისა და მოგზაურობის წლები. ბერლინში, რომში, პარიზში მწერალი სწავლობს კათოლიკურ თეოლოგიას და ფილოსოფიას, კულტურასა და ხელოვნებას, ეწაფება ქრისტიანულ მისტიკას, სვედენბორგისა და შტაინერის მოძღვრებებს. თუმც ამავე დროს მასაც შეეხო ეპოქის სენი. ესთეტიზმის, ნიცშეანიზმის და დიონისიზმის სამსალა მასაც ჩაეწვეთა სულში. ამ ეპოქიდან იწყება მასში გაორება, რაც აირეკლა მის პირველ რომანში, „დიონისოს ღიმილში“. როგორც გმირის გაორება ქრისტე-დიონისოს შორის. ეს გაორება ტრადიციულია და ამავე დროს ეს არის მისი თანამედროვე ევროპული კულტურის სახე. ესაა გაორება იულიანე აპოსტატისა, გოეტესი, ვაგნერისა, ნიცშესი. ამ გაორებამ დაღი დაასვა ქართულ სულიერ კულტურას, მითოსურ შემოქმედებას, ხალხურ რელიგიურ მრწამსს. გავიხსენოთ ფშავ ხევსურული ხატობები, ქაჯებს განდობილი მინდია-გველისმჭამელი. გველი — წარმართული სიბრძნის სიმბოლო, გავიხსენოთ სვანეთში ერთის მხრივ — ლამპრობა, მეზირი საქმისაი, ხეც, ქამერდე, ხოლო მეორე მხრივ — ჯგრაგ, ლამარია, კვირიკე და ივლიტე. ფაუსტური გაორება ევროპული კულტურისა საქართველოში დიდი ხნით ადრე ჰპოვებს არქეტიპს. ფაუსტის ტრაგედია ხომ ორეულის ტრაგედიაა, მეფისტო — ნეგატიური ორეულია, ასეთივე ორეულია მინდიასათვის თხისრქიანი ოჩონპინტე (თხა — დიონისეს ცხოველი). ფაუსტს მისივე თქმით ორი სული აქვს: ერთი მიწიერებისკენ ქვედაბზიდავი, ხოლო მეორე „ზეცისკენ მსწრაფი. იქ სადაც სულნი დაჰქრიან ეთერში“. ასევეა მინდიაში: უნივერსალური სიყვარული ყველა არსისადმი (ქრისტეს იმპულსი), მეორეს მხრივ დემონიური საწყისი (ოჩონპინტე).

აი ამ გაორების ტრაგედიაა მოცემული „დიონისოს ღიმილსა“ და „მთვარის მოტაცებაში“. არსებობს თვალსაზრისი თითქოს ისინი ანტიქრისტიანული ნაწარმოებებია, მაგრამ თუ ღრმად ჩავუკვირდებით, ისინი უფრო ანტიდიონისური, ანტიპაგანური ქმნილებებია. ამ დასკვნამდე მივა ყველა, ვინც ღრმად ჩაუკვირდება მათ დედააზრს, როგორც მაგალითად აკაკი ბაქრაძე, რომელმაც „დიონისოს ღიმილს“

უძღვნა ბრწყინვალე გამოკვლევა „დიონისოს თვითმკვლელობა“. რომანში მართლაც რომ გმირის სულიერი თვითმკვლელობაა აღწერილი, რაც გამოიწვია მასში დიონისური თრობის ექსტაზმა. აქ წარმართობის კრიზისი, დიონისოზმის კრიზისია აღწერილი. ამიტომაც უნდა ჰქონოდა ამ რომანს ლოგიკური გაგრძელება: „კონსტანტინე სავარსამიძის სერაფიმული ღამე“, სადაც გმირის სულიერი აღორძინება მისი კვლავ ქრისტეს გზისკენ მოქცევა იქნებოდა აღწერილი, მაგრამ მწერალს ეს აღარ დასცალდა, ვინაიდან იგი ამასობაში სოლოვკის არქიპელაგზე გადაასახლეს. სამაგიეროდ სულიერი ტენდენცია ამ ნაწარმოებისა გაგრძელდა „დავით აღმაშენებელში“, სადაც ჩანს ქრისტეს გზის ტრიუმფი, წმინდა გიორგის რაინდის, ქრისტეს რაინდის დავით აღმაშენებლის ცხოვრებისა და მოქალაქობის აღწერით. ან რა სიყვარულით არიან დახატულნი ამ რომანში ქრისტიანი იერარქები: გიორგი ჭყონდიდელი, კირიონ მანგლელი, სტეფანოზ წილკნელი! ან რად ღირს სცენა დავით მეფისა და 13 წლის დაყუდებული ბერის, გოდოლიას შეხვედრისა, ან თუნდაც ეგზორციზმის (სატანის განდევნის) აქტი დავითისა და ბოდბელი ეპისკოპოსის, ფადლას მიერ აღსრულებული, ხმალდახმალ ბრძოლა დავით მეფისა ვარაზის ციხეში ეშმასთან, რომელიც არაბი არქიტექტორის სახით მოევლინა ვარაზის ოჯახს და აუგო მიწისძვრით შეუმუსრავი ციხე („საიდუმლო ვარაზის ციხისა“, ტ. IV). განა ამ პასსაჟებში არ ჩანს ღრმად ქრისტიანი მწერალი, ან თუნდაც მავი ღვთისმშობლის მისტიური სახე რომანში, დედისიმედის მსხვერპლად გაღება მეფის მიერ და შავი ღვთისმშობლის გზით ასკეტიზმის გზით სვლა ერისა და სარწმუნოების სახსნელად?

ულიანოვ-ლენინისადმი მიწერილ ღია წერილში მწერალი აღნიშნავს, რომ მისი გზა ადამიანთა თანასწორობის პრინციპისკენ იყო გზა ნეტარი ავგუსტინესი, რომ წმინდა ფრანჩესკოს მისტიური ქორწილი ქალბატონ სიღარიბესთან მისთვის ისეთივე ძვირფასი დოკუმენტია ზოგადადამიანური ეთიკისა, როგორც ლენინისათვის, კარლ მარქსის „კომუნისტური მანიფესტი“. ამავე პერიოდში აარსებს იგი ტფილისში ქრისტიან მისტიკოსთა საზოგადოებას. ამავე პერიოდს ეკუთვნიან ღრმა რელიგიურობით განმსჭვალული ლექსები „მარია სტელლა“, „ქრისტე პარიზში 1999 წელს“, „დედავ, მისტიურო ქალო“, რომელთაც შეიძლება ქრისტიანული ლირიკის შედევრები ეწოდოს.

ამავე პერიოდში დაიწერა ნოველა „ტაბუ“, სადაც აღწერილია წმინდა გიორგის ტრიუმფი ბოლშევიზმის სატანაზე. რომელიც სიმბო-

ლიზებულია წითური ეშმაკისა და ქალაბიჟა აკუმის, ხვარამზეს მიერ შობილი მორიელით. წითურმა ეშმამ ჯერ ურთიერთს მიუსია მარგალები და აფსუები, ხოლო შემდეგ თავის მიერ შობილ მორიელს დააგესლინა და ამოაწყვეტინა. განა არ არის ეს კონკრეტული წინასწარმეტყველება მომავლისა?

განღმრთობის რელიგია, კეთილი ღვთისმბრძოლობის რელიგია — აი, დიდოსტატ არსაკიძის რელიგია. ამიტომაც არის მის სულთან ესოდენ ახლოს იაკობისა და ღვთის ორთაბრძოლის ბიბლიური მოთხრობა. ამიტომაც ხატავს იგი სურათს ამ ორთაბრძოლისას, რაც რელიგიურ ფილისტერებს მწვალებლობად ეჩვენებათ. არსაკიძის კრედო კი გადმოცემულია შემდეგ სიტყვებში, რომელსაც იგი ეუბნება შორენას. „მხოლოდ დღეს მივხვდი ჩემო, რომ ეს ცხოვრება არც ისე მრუდედ წარუმართავს არსთა განმგებელს, ყველაფერი იმისთვის შეემთხვევა ამ მიწაზე კაცს, რათა თავის თავსა და თავის ღმერთს მიაგნოს, ბოლოს. გჯეროდეს, ჩემო, საპატიო ვალია კაცისა არა გლახური ღმერთის ძიება, არამედ თავათ უნდა გაბდეს შემოქმედი უფლის მეტოქედ“.

სწორედ განღმრთობით, თეოზისით მიღწეული კეთილი მეტოქეობა უფლისა ათქმევინებს მძიმედ დაკოდილ არსაკიძეს, სვეტიცხოველში ტაძრის კურთხევისას საკაცეზე მწოლარეს, ბიბლიურ სიტყვებს უფლისას: „იქმენინ ნათელი“. ღმერთმა სამყაროს შექმნისას წარმოთქვა ეს სიტყვები, არსაკიძემ კი სვეტიცხოველის შექმნისას. აი რა გაგებით ებრძოდნენ ღმერთს იაკობი და არსაკიძე. (ამავე გაგებით ებრძოდა ღმერთს ის ერი, რომელიც კონსტანტინე გამსახურდიამ იაკობს შეადარა: „გერმანელი არის ღმერთთან მორკინე იაკობი“. Anno 1923, „ლიტერატურული პარიზი“).

„სარწმუნოება თვინიერ საქმეთასა მკვდარ არს“ გვეუბნება იაკობ მოციქული თავის ეპისტოლეში. არსაკიძის რელიგიურობაც საქმით უფრო მეღავნდება, ვიდრე სიტყვით. სვეტიცხოვლის შენებაა მისი რელიგია და არა ფარისეველური ღაღადისი, ან ბეჯითად სმენა ყოველი წირვისა, მწუხრისა თუ ცისკრისა. გარდა ამისა, ანტიპათია ცალკეული ნეგატიური სამღვდლო პირებისადმი, მათი წირვისთვის თავის არიდება როდი ნიშნავს მის ათეიზმს, რაც დაასკვნა კრიტიკოსმა ა. მარჩენკომ, „დიდოსტატის მარჯვენის“ მოსკოვურ გაყალბებულ თარგმანზე დაყრდნობით, სადაც გიორგი მეფის სიკვდილის სცენაც გამოტოვებულია, მისთვის სულთათანას კითხვაც და ა. შ. ხოლო არ-

საკიძეს მიეწერება სიტყვები: „ჩელოვეკუ ნე ნუჟენ ბოგ“, რასაც დედანში არ ვხვდებით.

„დიდოსტატის მარჯვენა“ ასახავს საქართველოს ისტორიის ისეთ პერიოდს, როდესაც ჩვენი ქვეყანა, განსაკუთრებით მისი მთიულეთი, იყო ასპარეზი ქრისტიანობისა და წარმართობის ბრძოლისა, რასაც გვამცნობს, უწინარეს ყოვლისა, ქართული ისტორიოგრაფია. ეს ბრძოლა გრძელდებოდა არა მხოლოდ ისტორიის ასპარეზზე, არამედ ადამიანთა სულებშიც. გმირის გამოძერწვისას ცხოვრებისეული სიმართლის ერთგულება მოითხოვდა სწორედ იმას, რომ არსაკიძეც დ გიორგი მეფეც გაორებულ პიროვნებებად გვევლინებიან ჟამიდანჟამზე. გიორგის წარმართული ჰედონიზმი, მიჯნურობით გატაცება ეძალება ნადიმობისას და ნადირობისას, მართალია რწმენა შერყეული აქვს ფარსმანის მაგიისა და ასტროლოგიის მეოხებით, მაგრამ სტანჯავს მისტიური ხილვა მის სპათა მიერ შემთხვევით გადამწვარი ოლთისის ეკლესიისა და ფანატიურად სწამს, რომ მას გველისფერი წმიდა გიორგი მოუღებს ბოლოს წელის მოწყვეტით, ხატთან არაგულწრფელი მისვლის გამო, რაც მართლაც აუხდება. მაგრამ ერთიანი საქართველოს მთავარ დუღაბად იგი მაინც ქრისტიანობას ხედავს და სწორედ ქრისტეს სახელით ლაშქრობს ფხოვში, ქრისტესა და ერთიანი საქართველოს სახელით. სიკვდილის წინ კი სინანული შეიპყრობს და მიიცვლება როგორც ჭეშმარიტი ქრისტიანი, სულთათანას სმენით, რომელსაც უცნობი დიაკონი უკითხავს მას, უშიშარაისძის მიერ მოყვანილი.

ჩვენ მეფეთა შორის უდიდეს ქრისტიანს დავით აღმაშენებელსაც კი ჰქონდა პერიოდი, როდესაც მას ქრისტიანული სარწმუნოების ჭეშმარიტობა აეჭვებდა. მის ისტორიკოსთან ვხვდებით დავითის გამონათქვამს სვეტიცხოვლის შესახებ: „ჰოი რაჲ უწყი, რა არს კონცხსა მას და რასა თაყვანს ვსცემთ?“ რელიგიური შემეცნების გზა არ არის სწორხაზოვანი. ვისაც სვეპტაციზმის გესლი არ უგრძვნია, იგი ვერასოდეს შესულა რელიგიური შემეცნების სიღრმეებში. დოსტოევსკი ამადაც ამბობდა თავის ათეისტ ოპპონენტებზე: ეს საცოდავები თვით ღვთის უარყოფის ძალითაც კი ვერ მჯობნიანო. ასეთივე ღვთის უარყოფა სჩანს ეშენბახის „პარციფალში“, რომელიც შემდეგ კვლავ ღმერთს უბრუნდება. ეს არის გზა უძღები შვილისა.

არსაკიძესაც ახასიათებს ეს გაორება. იგი, ქრისტიანი ხუროთმოძღვარი, წარმართულ მუხის კულტსაც არ ივიწყებს, და მამალს სწი-

რავს მუხას ყვავილმოხდილი. მაგრამ არსაკიძე ნეტარია, ვითარცა იაკობი, რამეთუ იგი შეერკინა შემოქმედს სვეტიცხოვლის აგებით, რითაც სძლია სიკვდილს. იგი უფლისდარი ნათლის შემოქმედია.

„არც ერთ არ შესძლებია ჩვენებრ რელიგიის გაშუქება პოეზიის ოპტიკით. ქართველობა ისე ვიდოდა იესოს სისხლიან კვალზე, რომ ამავე დროს დიონისეს ყვავილოვან შუბლს თვალს არ აშორებდა“. წერდა კონსტანტინე გამსახურდია თავის ერთ-ერთ ესსეში. ალბათ იშვიათია მწერალი, რომელსაც იმგვარად შესძლებოდეს ქრისტიანობის გაშუქება პოეზიის ოპტიკით, როგორც ამას ვხედებით მის რომანებში.

ჰ უ მ ბ ო ლ დ ტ ი — ვილჰელმ ფონ (1767—1835 წწ.), სახელმწიფო მოღვაწე და კულტურის მინისტრი, გოეთესა და შილერის თანამედროვე და მეგობარი. ფუძემდებელი შედარებითი ენათმეცნიერებისა და ენის ფილოსოფიისა. მრავალი ენის შესწავლის შემდგომ მან შეადგინა შედარებითი გრამატიკა და ამით შექმნა ისეთი ანთროპოლოგია, რომელიც გამოიკვლევს მიმართებებს ენასა და აზროვნებას, ენებსა და კულტურებს შორის.

ლ უ ზ ი ტ ა ნ ი ა — რომის იმპერიის ერთ-ერთი პროვინცია ჩვენს ერამდე II საუკუნიდან. თანამედროვე პორტუგალია.

ე ტ რ უ ს კ ე ბ ი — აპენინის ნახევარკუნძულზე მცხოვრები, დღეს უკვე გამქრალი ეთნოსი. მათი ძალაუფლება ემყარებოდა მდიდარ ქალაქებს, რომლებიც კონფედერაციული წესით იყვნენ გაერთიანებულნი. მათ განაგებდნენ მეფეები (ლუკუმონები), VI საუკუნიდან კი ყოველწლიური და კოლეგიალური მაგისტრები. ეტრუსკები ფლობდნენ რომს და VII—VI საუკუნეებში განაგრცეს თავიანთი სამეფო თვით კამპანიამდე და მდინარე პოს დაბლობამდე. შემდგომში ცალკეულ ქალაქთა პარტიკულარიზმმა ისინი დაასუსტა ბერძნების, სამნიელების, გალებისა და რომაელების (ლათინების) წინააღმდეგ. მათმა ცივილიზაციამ დიდი ზეგავლენა მოახდინა რომაელთა რელიგიაზე და სოციალურ-პოლიტიკურ ინსტიტუტებზე.

ს უ მ ე რ ე ბ ი — იგივე შუმერები.

ვ ე დ ე ბ ი — (ვედა — სანსკრიტულად „ცოდნა") ინდოეთის საკრალური წიგნები, დაწერილი სანსკრიტზე. არსებობს ოთხი ვედა. ეს არის ჰიმნების, ლოცვებისა და ფორმულების კრებული, განკუთვნილი მსხვერპლთშეწირვისა და საკულტო ცეცხლის დასაცავად. ფიქრობდნენ, რომ ვედურიდან წარმოსდგებიან დანარჩენი ინდოევროპული ენები. აგრეთვე ტომის სახელწოდება.

მ ი ნ ო ს ი — რამდენადაც ისტორიკოსები ამ სახელის მიღმა ხედავდნენ კრეტელი ხელმწიფის სამეფო და დინასტიურ ტიტულს, წარმოსდგა გამოთქმა „მინოსური ცივილიზაცია".

ტ რ ო ა — იგივე ილიონი, უძველესი ქალაქ- მცირე აზიაში, მდებარეობდა დღეკანდელი თურქეთის ტერიტორიაზე, ქალაქ ჰისარლიკის მახლობლად. განსაკუთრებით გაძლიერდა ჩვენს ერამდე III ათასწლეულში. განიცადა რამოდენიმე თავდასხმა და დარბევა. მისი საბოლოო კატასტროფა უნდა მომხდარიყო დაახლოებით 1100 წელს ჩვენს წელთაღრიცხვამდე. იგი აღმოაჩინა შლიმანმა XIX საუკუნის მიწურულს. ერთმანეთისაგან გამოირჩეოდა ცხრა არქეოლოგიური ფენა, რომელთაგანაც უადრესი დათარიღებულია ჩვენს ერამდე IV ათასწლეულის დამდეგით.

შ ე ლ ი ნ გ ი — ფრიდრიხ ვილჰელმ იოზეფ ფონ (1775—1854 წწ.) გერმანელი რომანტიკოსი და ნატურფილოსოფოსი, შექმნა ტრანსცენდენტალური იდეალიზმისა და ნატურფილოსოფიის სისტემა, აგრეთვე ხელოვნების ფილოსოფია. სიცოცხლის ბოლოს დაწერა შრომა გამოცხადების ფილოსოფიის შესახებ.

ქ ტ ო ნ უ რ ი — დაკავშირებული მიწის სტიქიასთან. მიწისქვეშა საუფლოსთან.

მ ი ს ტ ე რ ი ა — ბერძნული სიტყვაა და ნიშნავს დაფარულს, საიდუმლოს. საბერძნეთის, ხმელთაშუაზღვისპირეთის და ახლო აღმოსავლეთის რელიგიებში ამ

სიტყვებით აღნიშნავდნენ საღვთო მოძღვრებათა წესებისა და ნიშნების მთლიანობას. მისტერიებში მონაწილეობის შედეგად ადამიანი ითვისებდა არაჩვეულებრივ უნარებს და ხდებოდა ხელდასხმული.

ზენონ ელეელი — ბერძენი ფილოსოფოსი, ცხოვრობდა ჩვენს ერამდე VI-V საუკუნეებში. იგი იყო პარმენიდეს მოწაფე. ზენონი ამტკიცებდა მოძრაობის შემეცნების შეუძლებლობას და ამის არგუმენტად მოჰყონდა გატყორცნილი ისრის, აგრეთვე, კუსა და აქილევსის ცნობილი მაგალითი.

ინიციაცია — საკრალური ქმედება, რომლის მიზანია განბრძნობა, წვდომა დაფარულისა. ბერძნულ-რომაულ ეპოქაში იგი ეწოდებოდა იმ წესების ერთობლიობას, რომელთა დაცვაც აუცილებელი იყო ამა თუ იმ რელიგიური ძმობის თუ საიდუმლო კულტების თანაზიარად გახდომისათვის.

ეგზოტერული — ბერძნ. „ეგზოტერიკოს" — გარეგანი. აღნიშნავს მას, რაც არ არის გასაიდუმლოებული და განკუთვნილია ყველასათვის.

ეზოტერული — ბერძნ. „ეზოტერიკოს" — განკუთვნილი მხოლოდ ადეპტთათვის, რჩეულთათვის. ეს იყო კვალიფიკაცია უძველეს თეოსოფიურ და ფილოსოფიურ სკოლებში, მათი საიდუმლო მოძღვრების აღმნიშვნელი.

ატლანტიდა — უძველესი კონტინენტი, რომელიც მდებარეობდა დღევანდელი ატლანტის ოკეანის ადგილას. მის შესახებ მოგვითხრობს პლატონი თავის „ტიმეოსში".

გრიგოლ ნოსელი — ეკლესიის მამა, IV საუკუნის მოღვაწე, ავტორი მრავალი საღვთისმეტყველო შრომისა, წარმომავლობით კაპადოკიელი.

ეკუმენიზმი — რელიგიურ-კულტურული უნივერსალიზმი.

ქალდეველნი — სემიტური წარმოშობის ხალხი, რომელიც ცხოვრობდა შუამდინარეთში: განთქმული იყვნენ ძლიერ განვითარებული ასტროლოგები იმდენად, რომ შუასაუკუნეებში „ქალდეველი" აღნიშნავდა ვარსკვლავთმრიცხველს.

ჰიპოსტასი — ბერძნ. „ჰიპოსტასის". ნიშნავს პირს, არსს.

ზვიად გამსახურდიას თარგმანთა მოკლე ბიბლიოგრაფია

1. თარგმანი ინგლისურიდან: უილიამ შექსპირი „მეფე ლირი“ (აქტი I და II). „მნათობი“, 1969 წ., № 8 — 9.
2. ამერიკელი პოეტების ანთოლოგია, „განათლება“, 1971 წ.
3. XX ს-ის ამერიკული პოეზია (მონოგრაფია), „განათლება“, 1972 წ.
4. კონსტანტინე გამსახურდია, ზვიად გამსახურდია „დავით გარეჯა ვეღარ მოიცდის (მონასტრის დაცვის შესახებ)“, გაზეთი „ლიტერატურული საქართველო“, 1973 წ., 2 მარტი.
5. გამომცემლობა „მერანში“ 1973 წელს ცენზურამ აკრძალა და გაანადგურა გამოსაცემად ხელმოწერილი ზვიად გამსახურდიას ლექსთა კრებული (ლექსების ნაწილი გამოქვეყნდა პრესაში 60—70-იან წლებში).
6. „ლიტერატურული წერილები“ (ლიტერატურათმცოდნეობისა და კრიტიკული სტატიები, ესსეები, შელის ლირიკა, ტრადიციის გაგება ელიოტის შემოქმედებაში, უოლტ უიტმენი, კარლ სენდბერი, რობერტ ფროსტი, ე. ა. რობინსონი, უ. მორისი, პრერაფაელიზმი და უაილდის ზღაპრები, ძველირლანდიური საგა და მითოსი და სხვა). 1976 წ.
7. თარგმანი რუსულიდან: გოგოლის „საშინელი შურისგება“, „საუნჯე“, 1983 წ. № 3.
8. თარგმანი ფრანგულიდან: შარლ ბოდლერის „ლექსები პროზად“. „საუნჯე“. 1984 წ., № 2.
9. რუსთაველი და კათალიკოსი ანტონ I. მეცნიერული გამოკვლევა. „მაცნე“ ენისა და ლიტერატურის სერია, 1984 წ., № 1, 3, 4.
10. „ვეფხისტყაოსანი“ ინგლისურ ენაზე (რუსთაველის პოემის ინგლისური თარგმანების მეცნიერულ-კრიტიკული გამოკვლევა), „მეცნიერება“, 1984 წ.
11. ქალის კულტი „თამარიანსა“ და „ვეფხისტყაოსანში“, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის „მოამბე“, 1985 წ., № 2.
12. გოეტეს მსოფლმხედველობა ანთროპოსოფიული თვალსაზრისით, „ცისკარი“, 1985 წ., № 5.
13. „ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულისა ენისაჲ“ იოანე-ზოსიმე (X საუკუნე). მეცნიერული გამოკვლევა, „ცისკარი“, 1987 წ., № 3.
14. „თამარიანი“ და „ვეფხისტყაოსანი“, „მაცნე“, ენისა და ლიტერატურის სერია, 1987 წ., № 4.
15. თარგმანი ინგლისურიდან: ლეონარდ კოტრელი „ანტიკურობის საიდუმლოებანი“, „განათლება“, 1987 წ.
16. „ვეფხისტყაოსნის სიმბოლური ონომატოლოგია, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის „მოამბე“, ტომი 127, 1987 წ., № 3.
17. იგავები და ზღაპრები, „ნაკადული“, 1987 წ.
18. „ვეფხისტყაოსნის“ სრულყოფილი გამოცემისათვის, „მაცნე“. ენისა და ლიტერატურის სერია, 1989 წ., № 4.
19. „მთვარის ნიშნობა“ (ლექსები), „მერანი“, 1989 წ.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

საქართველოს სულიერი მისსია	7
„ქებაჲ და დიდებაჲ ქართულსა ენისაჲ"	42
გელათის აკადემიის სულიერი იდეალები	81
კონსტანტინე გამსახურდია და ქრისტიანობა	103
განმარტებანი	109
ზვიად გამსახურდიას თხზულებათა მოკლე ბიბლიოგრაფია	111

ЗВИАД КОНСТАНТИНОВИЧ ГАМСАХУРДИЯ

ДУХОВНАЯ МИССИА ГРУЗИИ

(На грузинском языке)

რედაქციის გამგე თ. ჯიჯეიშვილი
გამომცემლობის რედაქტორი ნ. ნოდია
მხატვრული რედაქტორი გ. ზაკალაშვილი
ტექნიკური რედაქტორი ს. ამირანაშვილი
უფ. კორექტორი მ. კებულაძე
კორექტორი ლ. ლიპარტელიანი
გამომშვები ო. მაჭავარიანი

სბ № 4693

გადაეცა წარმოებას 4.07.90. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 25.06.90. ზომა 60×84 1/16. საბეჭდი ქაღალდი ოფსეტური. გარნიტურა ვენა. ბეჭდვის ხერხი ოფსეტური. ნაბეჭდი თაბახი 7. პირ. ნაბეჭდი თაბახი 6,51. პირ. საღებავ-გატარება 6,62. სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 5,38. ტირაჟი 50.000 შეკვ. № 500.

ფასი 4 მან.

გამომცემლოთა „განათლება", თბილისი, გ. ჩუბინაშვილის ქ. № 50.
Издательство «Ганатлеба», ул. Г. Чубинашвили, № 50.

საქართველოს სსრ ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო კომიტეტის ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატი, თბილისი, მარჯანიშვილის ქ. № 5
Комбинат печати, Государственного комитета Грузинской ССР по печати, г. Тбилиси, ул. Марджанишвили, 5